

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Změny životního stylu venkovského obyvatelstva
po roce 1989**

Bc. Lucie Klapetková

© 2024 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Lucie Klapetková

Veřejná správa a regionální rozvoj – c.v. Šumperk

Název práce

Změny životního stylu venkovského obyvatelstva po roce 1989

Název anglicky

Change in the lifestyle of the rural population after 1989

Cíle práce

Cílem této diplomové práce je popsat a analyzovat změny životního stylu venkovského obyvatelstva po roce 1989 na příkladu vybrané obce Budišovice. Po prostudování odborné literatury budou stanoveny hypotézy, které budou v empirické části práce ověřovány.

Metodika

Teoretická část diplomové práce bude vycházet z dostupné odborné literatury a elektronických zdrojů, jejichž cílem je vymezit především základní pojmy související s tématem této práce.

Empirická část práce představí vybranou obec Budišovice, včetně jejího vývoje a důležitých statistických údajů a následně se zaměří na analýzu dat z dotazníkového šetření, které bude provedeno s obyvatelstvem vybrané obce a mělo by zachytit a analyzovat změny životního stylu obyvatelstva této obce po roce 1989.

Doporučený rozsah práce

60 – 80

Klíčová slova

venkov, vesnice, Budišovice, životní styl, obyvatelstvo, kvalita života, kvantitativní výzkum

Doporučené zdroje informací

BINEK, Jan. Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova. Vyd. 1. Brno: GaREP, 2009. ISBN 978-809-0430-808.

ČIHOVSKÝ, Jaroslav. Životní styl jako mnohoaspektový fenomén. In Aktuální problémy životního stylu: sborník referátů příspěvků ze semináře sekce sociologie integrálního zkoumání člověka a sekce sociologie kultury a volného času. Praha: UK, Filozofická fakulta pro Masarykovu českou sociologickou společnost při AV ČR, 2005. ISBN 80-7308-131-8.

MAJEROVÁ, Věra. a kol. 2009. Český venkov 2008: Proměny venkova. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze. ISBN 978-80-213-1911-0.

PAYNE, Jan. Kvalita života a zdraví. Praha: TRITON, 2005. ISBN 80-7254-6570.

PERLÍN, Radim. a kol. Venkovy a venkované. Praha: MMR a Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2009. ISBN 978-80-87147-27-6.

POSPĚCH, Pavel a kol. Vynalézání venkova v ČR po roce 1989. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. ISBN 978-80-7325-353-0.

SLEPIČKA, Alois. 1981. Venkov a/nebo město. Lidé / sídla / krajina. Praha: Nakladatelství Svoboda, ISBN: 25-138-81.

SVOBODOVÁ, Hana. VĚŽNÍK, Antonín. Úvod do geografie venkova. Brno. 2014. Pedagogická fakulta Masarykovi univerzity. Katedra geografie.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

prof. PhDr. Ing. Věra Majerová, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 18. 8. 2023

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 11. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 01. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Změny životního stylu venkovského obyvatelstva po roce 1989“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. března 2024

Bc. Lucie Klapetková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mé vedoucí práce prof. Ing. PhDr. Věře Majerové, CSc., za odborné vedení při zpracování diplomové práce, za vstřícnost a rychlou komunikaci. Rovněž bych ráda poděkovala všem občanům obce Budišovice, kteří byli ochotni se účastnit empirického šetření a poděkování patří také mé rodině, která mi byla při studiu velkou oporou.

Změny životního stylu venkovského obyvatelstva po roce 1989

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na popsání a analýzu transformace životního stylu venkovského obyvatelstva po společenských změnách v roce 1989, konkrétně na příkladu vybrané obce Budišovice. V teoretické části práce jsou vymezeny základní pojmy a koncepty související s tématem, včetně charakteristik a vymezení venkova, jeho funkce a typologie, dále se práce zabývá problematikou kvality života a životního stylu. Další ucelená část má za úkol popsat zkoumanou lokalitu obce Budišovice, její historii, současný život v obci, včetně důležitých demografických údajů. Empirická část se opírá o data z dotazníkového šetření, jež bylo zaměřeno na každodenní život obyvatel obce Budišovice. Dotazník byl koncipován tak, aby odrážel změny v klíčových oblastech života občanů. Bylo zkoumáno, jak se v průběhu posledních let vyvíjelo bydlení, jaké jsou trendy v pěstování ovoce a zeleniny, jak se mění přístup k chovu hospodářských zvířat. Dále byl výzkum zaměřen na nákupní chování, které naznačuje proměnu ekonomických preferencí, dopravu, jež reflektuje mobilitu obyvatel, a volnočasové aktivity, které odhalují preference v oblasti rekreace a odpočinku. Pozornost byla věnována také zapojení obyvatel do společenského života, což je nezbytné pro udržení místní komunity a jejích tradic. Výsledky dotazníkového šetření umožňují hlubší pohled na sociokulturní dynamiku Budišovic a mohou nabídnout cenné informace pro další rozvoj obce.

Klíčová slova: Budišovice, kvalita života, kvantitativní výzkum, venkov, venkovské obyvatelstvo, vesnice

Change in the lifestyle of the rural population after 1989

Abstract

The diploma thesis deals with the transformation aimed at describing and describing the lifestyle of the rural population after social changes in 1989, specifically on the example of the selected village of Budišovice. In the theoretical part of the work, the basic terms and concepts related to the topics are defined, including the characteristics and definition of the countryside, its function and typology, and it also deals with the issue of quality of life and lifestyle. Another complete part has the task of describing the location of the village of Budišovice, its history, current life in the village, including important demographic data. The empirical part is based on data from a questionnaire survey, which was focused on the daily life of the inhabitants of Budišovice. The questionnaire was designed to reflect changes in key areas of citizens' lives. It was examined how housing has developed in recent years, what are the trends in fruit growing and vegetables as approaches to livestock farming change. Furthermore, the research was focused to shopping behavior that belongs to the transformation of economic preferences, transport, which reflects the mobility of the population, and leisure activities which reveal preferences in the field of recreation and rest. Attention was also paid to the involvement of residents in social life, which is necessary for maintaining the local community and its traditions. The results of the questionnaire survey provide a deeper insight into the socio-cultural dynamics of Budišovice and may contain valuable information for the further development of the village.

Keywords: Budišovice, quality of life, quantitative research, countryside, rural population, village

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl a metodika práce	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Vymezení venkova.....	13
3.1.1 Znaky venkova.....	15
3.1.2 Funkce venkova	16
3.1.3 Vesnice.....	18
3.2 Typologie českého venkova.....	19
3.3 Obec	20
3.3.1 Městys.....	21
3.3.2 Město	21
3.3.3 Statutární město	21
3.3.4 Hlavní město Praha.....	21
3.3.5 Sídelní struktura v ČR.....	22
3.4 Venkov po roce 1989	22
3.5 Program rozvoje venkova 2014-2020	24
3.6 Tradice.....	26
3.7 Životní styl	27
3.7.1 Typologie životního stylu	28
3.7.2 Životní styl venkovského obyvatelstva.....	31
3.7.2 Životní styl venkovského obyvatelstva versus životní styl městského obyvatelstva.....	31
3.8 Kvalita života	32
4 Popis lokality vybrané obce Budišovice	35
4.1 Charakteristika kraje	35
4.2 Charakteristika okresu.....	40
4.3 Charakteristika obce Budišovice.....	44
4.3.1 Vedení obce	45

4.3.2	Historie obce	45
4.3.3	Obec Budišovice v současnosti.....	47
4.3.4	Obyvatelé obce Budišovice	48
4.3.5	Sportovní organizace a spolky.....	50
4.3.6	Zvyky a tradice	52
5	Vlastní výzkumné šetření	55
5.1	Metodologie výzkumu	55
5.1.1	Cíl výzkumného šetření	55
5.1.2	Stanovené hypotézy	55
5.1.2.1	Obecná hypotéza	55
5.1.2.2	Pracovní hypotézy	55
5.1.3	Výzkumné metody a techniky	56
5.1.4	Charakteristika výzkumného souboru	57
5.1.5	Předvýzkum	57
5.1.6	Sběr a zpracování dat.....	58
5.1.7	Struktura respondentů	58
5.2	Výsledky výzkumu.....	61
5.3	Vyhodnocení hypotéz.....	75
6	Diskuse	84
7	Závěr.....	87
8	Seznam použitých zdrojů	89
9	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratek.....	93
9.1	Seznam obrázků	93
9.2	Seznam tabulek	93
9.3	Seznam grafů.....	93
9.4	Seznam použitých zkratek.....	95
10	Příloha: Dotazník	96

1 Úvod

Venkovská obec Budišovice je pro autorku práce místem plných vzpomínek a osobních vazeb. Je to místo jejího narození, dětství a prvních dvou desetiletí života. Především je obec Budišovice klíčovým kamenem autorčiny osobní historie. Má zde kořeny její rodina, mnoho přátel, a přestože již od svých 23 let směřovala svou životní cestu jinam, vrací se sem s radostí a nostalgií. S odstupem času vnímá, jak se tento kdysi malý a nevýznamný vesnický svět proměnil.

Tato diplomová práce se bude zabývat zkoumáním změn životního stylu vesnického obyvatelstva po pádu komunistického režimu v Československu v roce 1989. Transformační období přineslo řadu významných změn nejen v politickém a ekonomickém uspořádání země, ale také v každodenním životě jejích obyvatel. V centru pozornosti této práce bude již výše zmíněná obec Budišovice, jejíž obyvatelé byli svědky a účastníky těchto změn. Cílem je podrobně prozkoumat, jak se proměnila struktura denních aktivit obyvatel, hodnot a priorit, pracovních návyků, společenských vztahů, volnočasových aktivit a dalších aspektů, které ovlivňují jejich životní styl.

Diplomová práce je rozvržena do několika klíčových oddílů, které systematicky vedou k hlubšímu pochopení tématu a umožňují dosáhnout stanovených cílů. První část je věnována úvodu do problematiky a klade základní rámec práce. Zde jsou objasněny cíle výzkumu a popsána metodika, jenž byla využita pro sběr a analýzu dat. Druhá část se soustředí na teoretická východiska, kde jsou definovány a diskutovány klíčové koncepty jako venkov, jeho znaky, funkce, kvalita života a životní styl. Poskytuje teoretický základ nezbytný pro interpretaci výsledků výzkumu. Ve třetí části je podán podrobný popis zkoumané lokality obce Budišovice, její historie, současný stav a specifika, která ji odlišují od jiných venkovských oblastí a která měla vliv na životní styl jejích obyvatel. Ve čtvrté části je prezentováno vyhodnocení hypotéz formulovaných na základě teoretických předpokladů a empirických dat získaných dotazníkovým šetřením. Toto vyhodnocení je zásadní pro ověření platnosti výzkumných předpokladů a pro hlubší porozumění zaznamenaným změnám. Pátá a poslední část této diplomové práce se věnuje vyhodnocení výzkumných otázek, které byly stanoveny na začátku studie. Tato sekce je klíčová pro uzavření celého výzkumného procesu a poskytuje odpovědi na otázky týkající se změn životního stylu venkovského obyvatelstva v obci Budišovice po roce 1989. Zde budou

prezentovány závěry vyplývající z analýzy shromážděných dat, diskutovány v rámci širšího sociálního i historického kontextu a reflektovány vzhledem k teoretickým východiskům práce. Výsledky této části umožní hlouběji porozumět dynamice změn v oblasti venkovského života a odhalit faktory, které měly vliv na proměny v sociálních, ekonomických a kulturních aspektech.

2 Cíl a metodika práce

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat prostřednictvím výzkumného šetření životní styl vesnického obyvatelstva vybrané obce Budišovice po roce 1989. Záměrem práce je především zhodnocení způsobu života v současnosti a porovnání se způsobem života, který byl veden venkovským obyvatelstvem vybrané obce před rokem 1989.

2.2 Metodika

Tato diplomová práce je rozčleněna do dvou základních částí: teoretické a praktické. Teoretická část bude zaměřena na rešerši odborných zdrojů, jejichž prostřednictvím budou vymezeny klíčové pojmy spojené s tématem, jako jsou venkov, venkovský prostor, typologie venkova a jeho charakteristické znaky a funkce. Zvláštní pozornost bude věnována proměnám, kterými venkov prošel po roce 1989, a to jak v sociálním, tak ekonomickém kontextu. Pozornost bude věnována také konceptům životního stylu a kvality života, aby bylo možné lépe pochopit a interpretovat výsledky praktické části. Praktická část se bude opírat o data získaná výzkumným šetřením, které bude provedeno formou dotazníkové ankety mezi obyvateli obce Budišovice. Cílem průzkumu bude zjistit, jakým způsobem se životní styl místních obyvatel proměnil od politických změn v roce 1989 až do současnosti. Výsledky budou analyzovány s ohledem na ověření hypotéz, které budou stanoveny na základě teoretických předpokladů. Výzkum tak poskytne ucelený obraz o tom, jak se změny na makroúrovni odrazily v mikroprostředí venkovské komunity.

3 Teoretická východiska

V této části diplomové práce budou vymezeny základní pojmy a teoretická východiska. V první řadě bude charakterizován venkov, vymezení, typologie a funkce venkova, obec, tradice, životní styl a kvalita života.

3.1 Vymezení venkova

Jak uvádí Mackovič (2003), pro definování venkova existuje v odborné literatuře množství různých vymezení, přičemž jednotný konsenzus chybí. Toto je způsobeno skutečností, že venkov může být zkoumán z mnoha perspektiv a akademických disciplín, z nichž každá přináší svou vlastní interpretaci tohoto pojmu.

Také Majerová (2009) uvádí, že jednotná definice venkova neexistuje ani z pohledu EU, neboť jednotlivé členské země Evropské unie si vyvinuly vlastní definice dle svých odlišných sociálně – ekonomických kritérií.

Perlín (2018, s. 2) hovoří o venkovu jako o prostoru, *...,který zahrnuje jak krajinu, tak i venkovská sídla. Pojem venkov tedy integruje jak nezastavěné území, tak i zastavěné území malých sídel – vesnic. Pro venkov jsou charakteristické menší intenzity sociálně ekonomických kontaktů, menší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují“.*

Podle Klufové (2015) existují dva přístupy, kterými můžeme definovat venkov. Prvním přístupem je spojující venkov s kontinuálním územím, kde jsou typická venkovská sídla a otevřená krajina. V tomto případě je venkov vymezen na základě rozlohy. Druhým přístupem je nespojující venkov s kontinuálním územím, kdy je venkov charakterizován jako soubor obcí a jeho vymezení se provádí na základě absolutních ukazatelů.

Perlín (2018) dále poukazuje na to, že venkov lze charakterizovat také pomocí demografických kritérií, zejména na základě míry osídlení. Zejména v rámci států EU je venkov identifikován jako oblast s hustotou zalidnění nižší než 100 osob na km².

Setkáváme se s pojmy venkov, ale také vesnice. Majerová (2006) uvádí, že každý z těchto pojmů je individuální a záleží na zemi, o které se hovoří. Pojem vesnice bývá používán

častěji v České republice, v jiných zemích příliš známý není. Význam obou pojmů je stejný, ale používán je především termín venkov, který je používán celosvětově.

Podle OECD se venkovské obce kategorizují na základě dvou úrovní: lokální, s hustotou obyvatelstva pod 15 osob na km², a regionální, která se pak dělí na převážně venkovské regiony, kde více jak 50 % obyvatel žije ve venkovských obcích, dále jsou to významně venkovské regiony, kde žije 15–50 % obyvatel ve venkovských obcích a poslední úroveň jsou výrazně městské regiony, kde ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel (Majerová, 2009).

Dle Boháčkové (2009) lze venkovské oblasti členit:

- **Příměstský venkov** – tyto regiony se vymezují výrazným přírůstkem obyvatel a jejich jádrem jsou rozsáhlá městská sídla.
- **Mezilehlý venkov** – je venkovská oblast, která je středně vyspělá. Leží sice v nějaké vzdálenosti od velkých sídelních středisek, ale dopravní obslužnost je zde dobrá.
- **Odlehlý venkov** – tímto termínem má autorka na mysli okrajové venkovské oblasti, jejichž hustota zalidnění je velmi malá a nacházejí se daleko od důležitých dopravních koridorů.

Charakteristiku českého venkova není možné generalizovat, jelikož se liší v závislosti na regionech. Perlín a Hupková (2010) identifikují osm specifických kategorií venkova:

- **Rozvojový venkov** – je charakteristický silným hospodářským i populačním růstem, s vysokým rozvojovým potenciálem v oblasti lidských zdrojů, ale nižším potenciálem v oblasti sociálních aspektů a komunitního života.
- **Nerozvojový sousedský venkov** – občanská vybavenost je špatná, jde o oblasti s nejrychlejším stárnutím populace, míra sousedské sounáležitosti a tradiční sociální kontroly venkovských komunit je zde velmi vysoká.
- **Moravské periferie** – jedná se pouze o území Moravy a Slezska, pro která je charakteristická velmi dobrá občanská vybavenost obcí, ale oblast lidských zdrojů již tolik příznivá není a rekreační potenciál je také slabý.

- **Vybavený moravský venkov** – tato kategorie je opět charakteristická pro Moravu a Slezsko, obce jsou vysoce vybaveny jak technickou infrastrukturou, tak veřejnými službami, charakteristická je vysokou angažovaností občanů a nejvyšším podílem rodáků, avšak nejslabším rekreačním potenciálem.
- **Problémový rekreační venkov** – do této kategorie spadá oblast části pohraničí, která byla osídlována po druhé světové válce. Turisticky je tato oblast velmi atraktivní, nachází se zde velké množství rekreačních obydlí, avšak problémem těchto lokalit je především velká míra nezaměstnanosti a nízký index vzdělanosti.
- **Intenzivní rekreační oblasti** – tato kategorie je velmi ojedinělá. Dominujícím a prosperujícím hospodářským odvětvím je pro oblasti tohoto typu turistický ruch a aktivity s ním spojené.
- **Strukturálně postižený průmyslový venkov** – je kategorie typická pro oblast severních Čech. Vybavenost obcí je v oblasti technické infrastruktury a spojů veřejné dopravy na velmi vysoké úrovni. I přes to, že v letech 1998–2005 byly právním subjektům těchto oblastí poskytnuty největší dotace, potenciál rozvoje se jeví stále jako nejnižší, a to ve sféře ekologické, sociální i ekonomické.
- **Neprofilovaný venkov** – tato kategorie zahrnuje zbylá území s nejasným charakterem a nejasnou budoucností.

3.1.1 Znaký venkova

Binek (2009) charakterizuje tradiční venkov podle několika znaků:

- **Urbanistické a architektonické znaky** – charakteristické je převládání rodinných domů s hospodářstvím, kulturní a společenské centrum tvoří náves, velké množství zeleně a řešení odpadového hospodářství.
- **Sociální znaky** – Binek uvádí, že sociální charakteristiky venkova zahrnují hlavně zachovávání tradic, aktivní účast v komunitě a těsné sociální vazby mezi občany.
- **Velikostní znaky** – typickým rysem tradičního venkovského prostředí je menší početnost obyvatelstva a nižší míra zastavěnosti v porovnání s urbanizovanými oblastmi.

- **Ekonomické znaky** – v těchto regionech je hlavní náplní činnosti zemědělství a produkce potravin v primárním sektoru, běžné je také řemeslo a vysoký počet obyvatel dojíždí za prací mimo oblast.
- **Společenské znaky** – obyvatelé venkovských regionů vykazují vysokou míru životní spokojenosti, vynikají svou pohostinností, mají hluboký vztah k přírodě a jsou vstřícní vůči turistům a novým rezidentům. Charakterizuje je také silná komunitní soudržnost a vzájemná spolupráce.
- **Krajinné znaky** – mezi tyto znaky patří zeleň, krásná krajina a poklidné prostředí.
- **Kulturní znaky** – dodržování tradic, škola, kulturní dům, kostel, folklor.

Venkov je specifický také z hlediska vztahů mezi lidmi, které jsou zde bližší a více osobní napříč všemi generacemi. Tato skutečnost je dána především menším počtem obyvatel, tím pádem menší anonymitou. Lidé mívají často v rámci jedné vesnice přátelské, příbuzenské či jiné vztahy (Majerová a kol., 2005).

3.1.2 Funkce venkova

V období centrálně plánované ekonomiky byla role venkova úzce spojena se zemědělstvím. Podle Pospěcha a kol. (2014), termín "funkce" lze vnímat jako "úkol" a zdůrazňují nutnost řešení rozsáhlých politických, ekonomických a sociálních výzev, kterým vesnice čelí. Zvláště kritické je zastavit postupné kulturně sociální rozpadání venkovských společenství. To bylo způsobeno nejen ztrátou tradičního hospodářského zaměření, ale také nedostatečnou infrastrukturou a veřejnými službami, což vedlo k odlivu mladých lidí do měst za lepšími pracovními příležitostmi a vyšším životním standardem. Tato situace vytváří řadu výzev, včetně nutnosti revitalizace venkova prostřednictvím podpory podnikání, vzdělávání a zlepšení dostupnosti služeb. Jde o komplexní úlohu, která vyžaduje spolupráci na všech úrovních – od místních komunit po národní vlády a mezinárodní organizace – aby se venkovské oblasti mohly adaptovat a prosperovat v měnícím se světě.

Venkovské oblasti jsou terčem různorodých požadavků společnosti, které se týkají nejen ekonomického rozvoje, ale i péče o životní prostředí, ačkoliv tyto cíle bývají často v konfliktu. Klíčem k udržení populace je multifunkčnost obcí, a proto je vhodné, zvláště

v oblastech horských a podhorských, kombinovat zemědělskou a rekreační funkci. (Pospěch a kol., 2014).

Svobodová a Věžník (2014) uvádějí, že pro kvalitní život jsou zapotřebí tři základní funkce venkovského prostředí, které je nutné s ohledem na specifikaci regionu rozvíjet. Mezi tyto funkce řadí:

Funkce produkční – v tradičním venkovském prostředí převažovaly především zemědělsko-výrobní funkce a konzervatismus společně s mnoha ekonomickými, sociálními, urbanistickými či jinými znaky, které již není možné v České republice v mnoha oblastech nalézt. Tradiční funkce a znaky jsou díky vlivům z městského prostředí vytlačovány a nahrazovány především funkcí residenční a rekreační.

Funkce residenční – vlivem procesu suburbanizace, při které dochází k přesunu obyvatelstva na okraj měst, se stává tato funkce venkova v současné době nejvýznamnější. Tyto procesy jsou zapříčiněny především změnami, které po roce 1989 probíhaly v České republice a jsou uplatňovány i přes značné snížení pracovních příležitostí ve venkovských oblastech, kdy lidé jsou zde ochuzeni o širokou nabídku služeb, které nabízí města především v oblasti kultury, zdravotnictví, školství apod. Tyto nevýhody jsou však odstraňovány rozvojem automobilové dopravy.

Svobodová a Věžník (2014) dále uvádějí, že kvalitu residenční funkce ovlivňují některé důležité faktory:

Prvním důležitým faktorem jsou podmínky pro rozvoj bydlení. Obec by měla posoudit, zda je vůbec na narůstající počet obyvatel připravena. To znamená především dostatečnou technickou infrastrukturu, do které spadá kanalizace s čističkou odpadních vod, rozvody vodovodů a plynu v obci, elektrifikace a v současné době také pokrytí mobilními operátory a vysokorychlostní internet.

Dalším důležitým faktorem je kvalita bytového fondu. K bytové výstavbě dochází především v obcích, které jsou blíž větších center, do kterých je možné se snadno dostat díky dobré dopravní obslužnosti. Venkovské obce, které se nacházejí v oblastech se špatnou dostupností, se potýkají s vyliďňováním a množstvím bytového fondu chátrá.

Třetím a velmi důležitým faktorem je dopravní dostupnost a dopravní obslužnost. Dopravní dostupností je myšlena možnost napojení na dopravní síť. Dostupnost může být často snižována řídkou dopravní sítí, ale také špatnou kvalitou komunikací. Dopravní obslužnost zajišťuje především mobilitu obyvatel prostřednictvím hromadné dopravy, která závisí zejména na spolupráci jednotlivých obcí a kraje. Ohrožena bývá nejvíce především v obcích s malým množstvím obyvatel, což způsobuje nižší obsazenost spojů, které pak bývají v rámci úspor často rušeny. I přes obrovský nárůst individuální automobilové dopravy, který byl v posledních letech zaznamenán, je na služby hromadné dopravy stále odkázáno mnoho obyvatel venkovských oblastí, a to především z řad seniorů.

Rekreační funkce – k výraznému posílení této funkce došlo v době, kdy se centrálně plánovaná ekonomika přeměnila na ekonomiku tržní. S rekreační funkcí je velmi úzce spjat cestovní ruch, který je v současnosti považován za jednu z alternativ pro rozvoj venkova. Venkovský cestovní ruch je specifický. Bývá označován jako vícedenní pobyt na venkově s rekreačními aktivitami. Cestovní ruch není možný pro každou obec. Hlavním předpokladem jsou přírodní nebo kulturní aktivity v dané oblasti, důležitou roli hraje také rozvinutá infrastruktura. V oblasti venkovského ruchu je dále důležitá také součinnost veřejného i soukromého sektoru, neboť jsou potřebné investice, které však mohou mít nejisté ekonomické dopady způsobené například sezónností apod.

3.1.3 Vesnice

Často je možné se v této práci setkat s pojmem vesnice, jehož definice může být značně obtížná.

Podle sociologů zabývajících se problematikou venkova se pro vymezení konceptu vesnice využívá často srovnání s městem. Na rozdíl od městského prostředí je vesnický život specifický odlišnými životními styl, mentalitou a hodnotovými orientacemi. Slepíčka (1981, s.26) charakterizuje vesnici jako „...*relativně kompaktní venkovská sídla, která charakterem zástavby, strukturou ploch intravilánu, velikostí staveb a jejich funkčním využitím a také skladbou obyvatelstva a jeho počtem...*“ Slepíčka dále uvádí, že na venkově můžeme mimo vesnic nalézt také samoty nebo malé skupiny domů. Společně s vesnicí nazývá tyto prostorově oddělené sídelní útvary nacházející se mimo město venkovskými sídly.

3.2 Typologie českého venkova

Podle Perlína (2018) lze venkov kategorizovat na základě historických, sociálních, ekonomických a fyzikogeografických faktorů do několika typů:

- **Suburbánní zóna** – po roce 1990 se v blízkosti velkých měst objevují nové čtvrti rodinných domů, kde převládá výstavba obytných vil bez hospodářského zázemí. Tyto domy slouží zejména ke klidnému bydlení, odpočinku a relaxaci. Postupně se zde snižuje nebo úplně zaniká zemědělská činnost, a na její místo nastupuje městský styl života.
- **Venkov v bohatých zemědělských oblastech** – s tímto typem venkovského prostoru se můžeme v České republice setkat v oblastech českého Polabí, dolního Poohří, Moravských úvalech a jihovýchodní Moravě. Vyznačují se stabilní a intenzivní zemědělskou produkcí. Ačkoli zaznamenávají značný příliv obyvatel z měst, zachovávají si silné zemědělské tradice. Současně místní obyvatelé udržují tradiční venkovské sociální normy a pokračují v oslavách místních svátků a tradic.
- **Bohaté Sudety** – oblast Sudet, která byla osídlena původním německým obyvatelstvem v pásu podél severozápadní a severovýchodní hranice, je rozložena od Ašského výběžku přes Karlovarsko, severočeskou konurbaci, Liberecko, České středohoří, podhůří Krkonoš a Orlických hor a Jesenicko. V těchto oblastech došlo k rychlé industrializaci v oblasti lehkého průmyslu, se kterou je spjata urbanizace. Docházelo k přeměně venkovských sídel a k přeměně na průmyslovou výrobu, která způsobila útlum zemědělské činnosti.
- **Chudé Sudety** – oblast se rozkládá podél jižní, jihovýchodní a jihozápadní hranice Česka. Po odsunu německého obyvatelstva nebyla tato oblast již plně dosídlena. Přispěly k tomu nejen nepříznivé horské podmínky, ale rovněž omezená průmyslová infrastruktura. Tato oblast si však zachovala svůj velký význam díky bohatému a chráněnému přírodnímu dědictví, včetně rezervací a národních parků, které jsou oblíbeným cílem pro odpočinek a turistiku.
- **Vnitřní periferie** – je plošně nejrozsáhlejší oblastí českého venkova, sahá od oblasti Rakovnícka přes okraje středních a jižních Čech až do oblastí v okolí Písku, Tábora, Příbrami, Benešova či Pelhřimova a rozprostírá se až k hranicím Českomoravské

vrchoviny. Tato tradiční česká venkovská oblast je charakteristická svými méně příznivými podmínkami pro zemědělství. Obyvatelé mnoha malých vesniček, které zde vznikly, jsou nuceni dojíždět za prací do okresních měst a stále je možné se zde setkávat s problémy v oblasti veřejné dopravy. Je plošně nejrozsáhlejší oblastí českého venkova, patří zde pás od Rakovníka, přes středo-jihočeské pomezí v okresech Písek, Tábor, Příbram, Benešov, Pelhřimov a zasahuje až do Českomoravské vrchoviny. Tato tradiční česká venkovská oblast je charakteristická nepříliš příznivými podmínkami pro zemědělství. Lidé z velkého množství vesniček, které zde vznikly, museli dojíždět za prací do okresních měst a stále je možné se zde setkávat s problémy v oblasti veřejné dopravy.

- **Moravsko-slovenské pomezí** – až do roku 1992 bylo toto území považováno za pomyslný střed republiky, jelikož většina dopravních tras vedla právě tudy. Díky tomu docházelo k rozvoji osídlení a mikroregionů. Po změně orientace směrem k Bavorsku však nastal nárůst nezaměstnanosti a pokles pracovních příležitostí na tomto území.

3.3 Obec

Pojem obec je definován dle legislativy v § 1 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích takto: „*Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce*“ (Zákon č. 128/2000 Sb., 2000).

Zákon č. 128/2000 Sb., dále v § 2 uvádí, že: „*Obec je veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek. Obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících*“.

Obce je možné dle výše uvedeného zákona také rozdělit na:

- obec,
- městys,
- město,
- statutární město,
- hlavní město Praha.

3.3.1 Městys

Městyssem je obec tehdy, pokud tak stanoví na návrh předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Obec však může být městyssem historicky, tedy když před 17. květnem 1954 toto označení užívala (Zákon č. 128/2000 Sb., 2000).

3.3.2 Město

Město je podle § 3 zákona 128/2000 Sb. obec, která má alespoň 3 000 obyvatel. Opět je potřeba, aby stanovení provedl předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Můžeme se však setkat s městy která čítají méně než 3 000 obyvatel. Status města je zde dán historicky.

Jak uvádí Maříková a kol. (1996), ze sociologického pohledu lze město chápat jako společenství, jehož obyvatelé mají nejen společné specifické zájmy, ale také sdílejí identické základní životní podmínky.

3.3.3 Statutární město

Statutární město spravuje samostatně zastupitelstvo města. Mimo zastupitelstvo je tvořeno dalšími orgány – radou města, primátorem, magistrátem a zvláštními orgány města. Statutární města jsou tvořena městskými obvody, které jsou spravovány zastupitelstvem městského obvodu a zvláštními orgány městského obvodu. Městské obvody mají také radu městského obvodu, starostu, úřad městského obvodu a zvláštní orgány městského obvodu. Statutární města mohou být dále tvořena také městskými částmi, které jsou spravovány zastupitelstvem městské části a dalšími orgány městské části, kterými jsou rada městské části, starosta, úřad městské části a také zvláštní orgány městské části (Zákon č. 128/2000 Sb., 2000).

3.3.4 Hlavní město Praha

Hlavní město Praha má zvláštní postavení, které upravuje zákon č. 131/2000 Sb., Zákon o hlavním městě Praze. Praha je hlavním městem České republiky, obcí i krajem. Výše uvedený zákon upravuje postavení hlavního města Prahy a jeho městských částí, obyvatel, hospodaření hlavního města Prahy a jeho městských částí, samostatnou působnost hlavního města Prahy a městských částí, a přenesenou působnost hlavního města Prahy a městských částí. Ve výše uvedeném zákoně jsou dále definovány orgány hlavního města Prahy a orgány městských částí, kontrola výkonu samostatné a přenesené působnosti atd.

3.3.5 Sídlní struktura v ČR

Dlouhý historický vývoj sídelní sítě způsobil značnou roztržitost v oblasti sídelní struktury, která se v České republice nachází a pro kterou je typický především velký počet poměrně malých obcí. Sídelní síť v České republice není jednotná a liší se oblast od oblasti. Například hustá síť malých sídel je specifická pro oblast Čechy a Českomoravská vrchovina. Rozložení vesnic v nížinách je většinou ve vzdálenostech 2–5 km a počet jejich obyvatel se pohybuje mezi 200–500. Oblasti pahorkatin a podhorské oblasti mají většinou rozložení sídel řidší, bývají však doplněny množstvím drobných lokalit, které jsou obydlené pouze desítkami obyvatel a domovní fondy slouží především k rekreaci. V horských oblastech se nacházejí sídla převážně údolního typu, které jsou často také doprovázeny vyliďněnými horskými samotami (Klufová, 2015).

Naopak pro oblasti Slezska a nížinné oblasti Moravy jsou charakteristická větší sídla, která jsou rozmístěna ve větších vzdálenostech a obývána zpravidla 1 500 – 3 000 obyvateli. Síť měst v těchto oblastech je oproti Čechám řidší a v průměru jsou větší (Klufová, 2015).

V Kraji Vysočina činí nejmenší průměrná velikost obce pouze 711 obyvatel, ve Středočeském kraji je to 978 obyvatel a v Jihočeském kraji 1004 obyvatel. Naopak průměrná velikost obce v Moravskoslezském kraji má 4 204 obyvatel, Ústecký a Karlovarský kraj více než 2 300 obyvatel. Zde můžeme hovořit o průmyslových oblastech s vysokým stupněm integrace (Klufová, 2015).

3.4 Venkov po roce 1989

Nejen česká společnost, ale také český venkov prošel po roce 1990 řadou převratných změn. Šlo se o změny týkající se návratu k tradičním vlastnickým vztahům, obnově demokratické formy vlády, docházelo také k postupné liberalizaci ekonomického a společenského života i obnově právního řádu. Všechny tyto změny se dotkly také venkovských sídel (Perlín, 2018).

Významná změna nastala také v oblasti financování obcí, které fungovalo do roku 1989 na principu přidělování. V roce 1990 vnikl zákon č. 367/1990 Sb., o obcích, který umožnil opětovný vznik samospráv a vymezil kompetence obcí. Centralizovaný způsob řízení byl nahrazen vzniklými samosprávami. Mezi lety 1990 a 1991 se rozrostl počet obcí ze 4 000 na více než 6 200. Došlo především ke vzniku malých obcí (Klufová, 2015).

Díky novému daňovému systému nastala v roce 1992 změna také v oblasti financování obcí. Dřívější dotační systém byl nahrazen výnosem daní z příjmů. Jelikož byl objem příjmů zcela závislý na počtu obyvatel a podnikatelů v obci, především pro malé obce je tato skutečnost do dnešního dne problematická, neboť nejsou schopny mnohdy realizovat větší investiční akce (Klufová, 2015).

Dle Pospěcha a kol. (2014) se stává venkov také místem, které je objevováno podnikateli, kteří začínají využívat jeho potenciál. Rozvíjí se turismus a agroturistika.

Pospěch a kol. (2014) však uvádějí také negativní dopady, které úpadkem zemědělské výroby postihly nejen venkovské obyvatelstvo, ale také obyvatelstvo měst. Z pultů obchodů se vytrácejí kvalitní domácí produkty, které jsou nahrazovány produkty často nižší kvality z dovozu.

Na další problém, který nastal po roce 1989, poukazuje Perlín (2018) a týká se oblasti veřejné dopravy, která byla do té doby zajišťována státním podnikem a pravidelné spoje jezdily minimálně 5x denně. Po revoluci si obce domlouvaly vlastní dopravu nebo dopravu smluvní, kde došlo k výraznému omezení jednotlivých dopravních prostředků. V současné situaci je normální, že do vesnice zajíždí jeden autobus dvakrát za jeden den, což způsobuje omezení pro starší lidi, kteří se například potřebují dostat k lékaři v přilehlém městě, nebo pro rodiny s dětmi, které dojíždějí pravidelně do školního zařízení a rodiče jsou pak nuceni obstarávat dopravu vlastními auty, což může představovat značnou finanční i logistickou zátěž.

V důsledku restituce půdy a majetku, privatizaci a transformaci v zemědělské výrobě, došlo ke změně vlastnických struktur výrobních subjektů ve venkovském prostoru. Asi o jednu třetinu se snížil počet osob pracujících v prvovýrobě a toto snížení znamenalo velkou nezaměstnanost, která způsobila v rozvoji venkova značný problém (Majerová, 2006).

Struktura vlastnictví se vrátila do roku 1949, avšak potomci původních vlastníků většinou zájem o obdělávání půdy neměli. Pozemky tak pronajímali zemědělcům, kteří byli pokračovateli zemědělských družstev. Transformace zemědělských služeb v roce 1991 jasně vymeziла vlastnické podíly jednotlivých členů družstev. Mnoho zemědělských podniků, které byly pokračovateli dřívějších JZD, zůstalo zachováno a převažuje i v současnosti. Od 90. let nově vznikaly také obchodní společnosti. Na rozdíl od jiných států

západní Evropy je podíl malých soukromých zemědělců téměř zanedbatelný a je koncentrován především do oblastí, kde převládaly před rokem 1990 státní statky a v úrodných oblastech středních Čech (Klufová, 2015).

Velké změny, které nastaly v zemědělském sektoru po roce 1989, vedly také k ovlivnění sociální situace obyvatel venkova a k celkové změně obrazu života na venkově (Majerová, 2006).

Klufová (2015) zmiňuje, že po roce 1990 byla Česká republika také ovlivňována globalizačními procesy, které do té doby byly u nás potlačovány totalitním režimem. Jedním z uváděných procesů byla suburbanizace, která se již projevovala v průběhu druhé poloviny 20. století na západě Evropy a v USA. Především v blízkosti velkých měst byly vyjímány ze zemědělského půdního fondu pozemky a docházelo k rozmáhání suburbánní výstavby. Od roku 2000 se suburbanizace začala šířit i do menších měst pod 10 000 obyvatel.

Podle Klufová (2015) nastal po roce 1989 výrazný pokrok ve vybavenosti obcí. Začalo se s obnovou obchodů, hospůdek a menších živností nabízejících různé služby. Mnohé z nich byly znovu zprovozněny díky privatizaci, jiné byly založeny zcela nově, často přímo v soukromých objektech. Tohle období bylo také svědkem dalších důležitých změn, jako byl rozvoj agroturistiky, implementace legislativních opatření pro ochranu životního prostředí, rozkvět podnikání na venkově, inovace ve veřejné dopravě a vznik dobrovolných svazků obcí.

3.5 Program rozvoje venkova 2014-2020

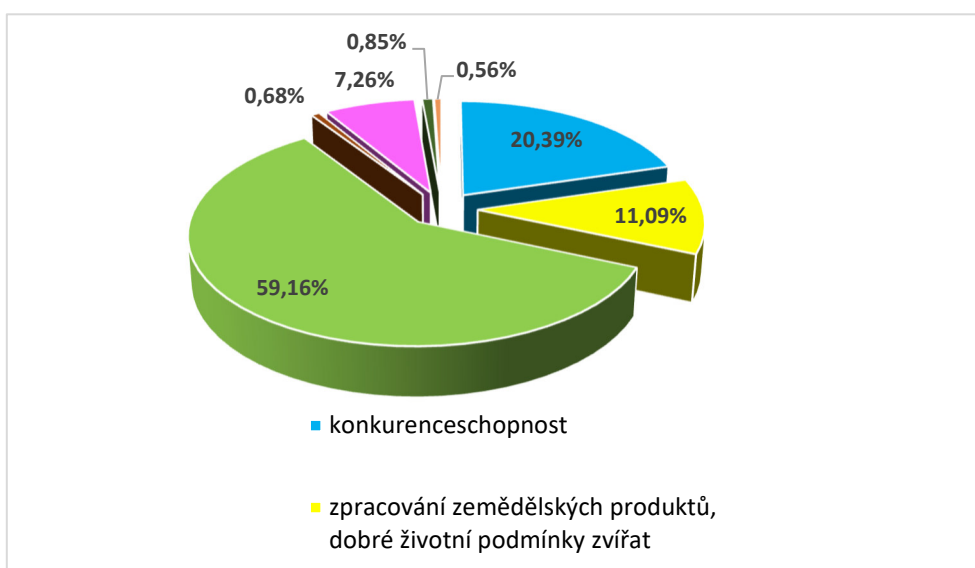
Dokument Program rozvoje venkova ČR pro období 2014-2020 byl schválen Evropskou komisí dne 26. května 2015. S přispěním finančních prostředků z EU a státního rozpočtu ČR má tento program za úkol zejména chránit a vylepšovat ekosystémy závislé na zemědělství skrze agroenvironmentální opatření. Dále si klade za cíl podporovat konkurenceschopnost a inovace v zemědělských podnicích a přispívat k získávání nové generace mladých zemědělců (Státní zemědělský intervenční fond ČR, 2015).

Zahradník (2017) uvádí, že struktura Programu rozvoje venkova pro uvedené období je poměrně složitá. Obsahuje 6 prioritních opatření, 18 specifických cílů, část obsahující technickou pomoc a také část, která se zaměřuje na nakládání se starými závazky v případech, kdy dojde k předčasnému ukončení zemědělské činnosti.

6 prioritních opatření Programu rozvoje venkova 2014–2020:

- „P1: Podpora předávání znalostí a inovací v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech“ (Program rozvoje venkova na období 2014–2020, s. 182).
- „P2: Zvýšení životaschopnosti zemědělských podniků a konkurenceschopnosti všech druhů zemědělské činnosti ve všech regionech a podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelného obhospodařování lesů“ (tamtéž, s. 184).
- „P3: Podpora organizace potravinového řetězce, včetně zpracovávání zemědělských produktů a jejich uvádění na trh, dobrých životních podmínek zvířat a řízení rizik v zemědělství“ (tamtéž, s. 187).
- „P4: Obnova, zachování a zlepšení ekosystémů souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím“ (tamtéž, s. 188).
- „P5: Podpora účinného využívání zdrojů a podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku v odvětvích zemědělství, potravinářství a lesnictví, která je odolná vůči klimatu“ (tamtéž, s. 192).
- „P6: Podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech“ (tamtéž, s. 194).

Graf 1: Předpokládané alokace finančních prostředků do jednotlivých oblastí v %

Zdroj: Státní zemědělský intervenční fond, 2015 – vlastní zpracování

Důležitým úkolem programu je také podpora diverzifikace ekonomických aktivit ve venkovském prostoru, což by mělo zajistit vytvoření nových pracovních míst a zvýšení hospodářského rozvoje. Podporována bude metoda LEADER, která cílí lépe k podpoře na místní potřeby konkrétního venkovského území a zajišťuje rozvoj spolupráce mezi aktéry na místní úrovni. Prioritou je předávat znalosti prostřednictvím vzdělávání a poradenství a také spolupracovat v oblasti zemědělství a lesnictví (Státní zemědělský intervenční fond ČR, 2015).

Strategický realizační plán by měl fungovat jako primární nástroj pro řízení, přičemž by měl napomoci v provádění specifických akcí směřujících k střednědobým a dlouhodobým cílům. Důležitým prvkem tohoto plánu je také časový plán výzev, prognóza využití finančních prostředků, sledování indikátorů a dosahování zamýšlených výsledků (Státní zemědělský intervenční fond ČR, 2015).

Pro úspěšné dosahování rozvojových cílů venkova je nezbytné použít řadu nástrojů, které Mates a Wokoun (2016) dělí na finanční a nefinanční. Institucionální a legislativní opatření, strategické plánování, konzultace a propagace spadají mezi nefinanční nástroje. Finanční nástroje zahrnují dotace, úvěry, granty, investiční participace a daňové zvýhodnění.

Podle Svobodové a Věžníka (2014) lze rozvojové nástroje kategorizovat na:

- Makroekonomické – zahrnují fiskální politiku, monetární politiku a protekcionismus.
- Mikroekonomické – zde uvádí relokaci kapitálu a pracovních sil.
- Ostatní – administrativní a institucionální nástroje.

3.6 Tradice

S životem na venkově velmi úzce souvisí tradice. Geist (1992) uvádí, že se jedná o jakýsi souhrn zvyků, zvyklostí a generačního dědictví, kdy jsou určité myšlenky a názory předávány z generace na generaci. Tradice nejsou stejné, liší se společnost od společnosti.

Přesně definuje Geist (1992, s. 513) význam tradice takto: „*Sociální proces, jímž jsou kontinuálně předávány z generace na generaci duchovní hodnoty, hodnotové postoje, zvyky,*

obyčeje a jiné složky kulturního dědictví, včetně sociálních norem, předsudků, stereotypů a vzorů chování v představě, že předávané je generacemi prověřené.“

3.7 Životní styl

Vzhledem ke skutečnosti, že se tato práce zabývá životním stylem určité skupiny obyvatelstva, je nutné si tento pojem definovat a vysvětlit.

Duffková a kol. (2008, s. 51) uvádějí tuto definici: *„Životní styl je způsob, jakým lidé žijí – tedy jak bydlí, stravují se, vzdělávají se, chovají se v různých situacích, baví se, pracují, spotřebovávají, vzájemně komunikují, jednají, rozhodují se, cestují, vyznávají a dodržují určité hodnoty, starají se o děti, pěstují potraviny, vyrábějí atd.“*

Dle Majerové (2009) můžeme chápat pod životním stylem také zvláštní podobu jazyka a vyjadřování, dále oblékání, způsoby, hudbu apod.

Duffková (2006) charakterizuje životní styl jako systém klíčových aktivit, vztahů, projevů a obyčejů, které jsou charakteristické pro daný subjekt (buď jednotlivce, skupinu nebo dokonce společenství nebo společnost jako konkrétní nositele určitého způsobu života). Duffková také naznačuje, že koncept obecného životního stylu lze dále aplikovat na úroveň jednotlivce i skupiny. Individuální životní styl může být chápán jako relativně konzistentní způsob života jednotlivce, jehož různé části jsou vzájemně součástí, harmonizují spolu, vycházejí z podobného základu a sdílejí společné jádro nebo určitou jednotící linii. Jedná se o jednotný 'styl', který prochází skrze všechny podstatné činnosti, vztahy, obyčeje a podobně, které definují nositele daného životního stylu. Životní styl skupiny pak zahrnuje do značné míry abstrahované, typické společné charakteristiky životního způsobu a jeho hlavních, určujících prvků, které jsou přítomné u většiny členů dané skupiny. Běžně se jedná o větší nebo menší skupiny, kde všichni členové nejsou vzájemně osobně známi, avšak mají společné rysy důležité pro formování životního stylu, jako jsou například profesní skupiny nebo skupiny spojené s určitým povoláním a jeho přípravou: například životní styl lékařů, profesionálních sportovců, vysokoškolských studentů a podobně.

Maříková a kol. (1996) ve svém sociologickém slovníku uvádějí, že životní styl je *„strukturovaný souhrn životních zvyků, obyčejů, resp. akceptovaných norem nalézajících svůj výraz v interakci, v hmotném, věcném prostředí, v prostorovém chování a v celkové*

stylizaci. Předpokládá se, že styl života nějakým způsobem vyjadřuje i hodnoty a zájmy jedince, skupiny či společnosti vůbec“.

Dle některých autorů souvisí životní styl velmi úzce s každodenním životem. Lidé vyjadřují svůj styl prostřednictvím výběru kulturních statků. Volba životního stylu je tedy věcí dobrého vkusu, v každém případě je však pro každého jednotlivce důležité, aby se prezentoval jinak než zbytek společnosti. Tento přístup ke spotřebitelskému chování je zaměřen především na estetickou oblast, na módu, znaky, identitu a také na vysněný svět, který je spjat s moderními nákupními centry (Spaargaren, Van Vliet in Mol, Sonnenfeld, 2000).

Se životním stylem dále úzce souvisejí životní podmínky, životní úroveň, životní standard, sociální status a sociální ukazatelé kvality života. Život každého jedince ovlivňují životní podmínky, které můžeme rozdělit na přírodní a společenské. Přírodními podmínkami rozumíme například podmínky biologické, demografické či ekologické. Mezi společenské podmínky můžeme zařadit podmínky politické, kulturní a ekonomické. Všechny tyto podmínky zajišťují fungování a vyvíjení se společnosti. Životní styl je dále ovlivňován kvalitativními sociálními ukazateli kvality života, kterými jsou například zdraví, nemoc, volnočasové aktivity, mezilidské vztahy, sociální jistoty, bydlení, životní prostředí, charakter práce a mnoho dalších. Mezi kvantitativní ukazatele způsobu života je řazena životní úroveň. V neposlední řadě je životní styl ovlivňován životním standardem, který je úzce spjat se sociálním statutem, který každému jedinci určuje místo ve společnosti dle profese, dosaženého stupně vzdělání či ekonomického zázemí (Čihovský, 2005).

3.7.1 Typologie životního stylu

Rozdělit životní styl je možné dle různých kritérií. Například Kraus, Poláčková a kol. (2011, s. 154) hovoří o rozdělení životního stylu z hlediska hodnot, které převažují:

- „*Životní styl s náplní studia*“ – tímto životním stylem žijí lidé, kteří touží po poznání, hodně čtou, mají potřebu navštěvovat kulturní akce a cestovat.
- „*Životní styl s nejvyšší hodnotou hraní*“ – tento životní styl je charakteristický pro sportovce, kteří mohou být aktivní i pasivní. Tito lidé rádi navštěvují zábavné podniky a mají rádi různé druhy her.

- „*Životní styl s rozjímáním*“ – je charakteristický pro samotáře, kteří svůj volný čas tráví především rozjímáním.

Kolesárová (2016, s.114-121) vypracovala typologii životních stylů, která se opírá jak o subjektivní složku hodnotové orientace, tak o objektivní složku reprezentovanou aktivitami ve volném čase. Tato typologie vznikla díky aplikaci clusterové analýzy a tímto přístupem identifikovala Kolesárová sedm různých typů životního stylu:

- „*Manuální mužský*“ – volný čas je zaměřen především na manuální práce a kutilské aktivity, přičemž nevykazuje výraznou hodnotovou orientaci.
- „*Kulturní*“ – aktivně se zapojuje do kultury, navštěvuje expozice, divadelní představení, koncerty a klade důraz na pracovní úspěchy a osobní rozvoj, přičemž vyzdvihuje hodnoty jako demokracie, svoboda a zdravé životní prostředí.
- „*Kyber-rozvojový*“ – zabývá se počítačovými činnostmi a angažuje se v aktivním uměleckém vyjádření. Má zájem o osobní růst, úspěch v kariéře a vzdělávání.
- „*Materiálně-extrovertní*“ – věnuje pozornost bohatství a příjmům, upřednostňuje společenské události a má zálibu v zábavě. Reprezentuje typické rysy konzumního životního stylu.
- „*Domácí mediální*“ – zabývá se domácími činnostmi a pravidelně sleduje média, přičemž není zaměřen na kariéru nebo osobní rozvoj. Častěji je tento přístup asociován se seniory.
- *Náboženský* – zaměřený na náboženské zájmy, ale také na počítačové dovednosti a vzdělání, je to, co nelze hmotně uchopit. Důraz je kladen na kulturní a duchovní aktivity.
- *Extrovertně hedonistický* – tento typ člověka se rád baví, často navštěvuje diskotéky a kavárny. Jeho život je spojen s bohatým společenským životem. Hodnoty, kterými se řídí, jsou majetek, láska a rodina.

Autoři Kraus, Poláčková a kol. (2011, s. 154) popisují ještě další životní styly:

- „*Pracovně orientovaný životní styl*“ – pro osoby s tímto životním stylem je práce středobodem existence. Volný čas vnímají jako období pro odpočinek a obnovu energie, kterou pak znovu investují do pracovních aktivit.
- „*Hédonický životní styl*“ – pro lidi, kteří upřednostňují tento způsob života, je volný čas klíčový a věnují ho především osobním zájmům, času s rodinou a podobně. Práci vidí primárně jako prostředek k zajištění základních potřeb.
- „*Celistvý životní styl*“ – jedinci s tímto stylem života vnímají práci a volný čas jako vzájemně důležité pro jejich seberealizaci a uspokojení potřeb, přičemž obě sféry jsou pro ně rovnocenné.

Existují různé životní styly, z nichž některé lze označit jako problémové. Několik takových problémových životních stylů uvádí Nešpor (2008, s.3) :

- „*Prázdný životní styl*“ – lidé s tímto životním stylem často projevují pasivitu, pociťují nudu a nejeví zájem o žádné aktivity. Tento typ životního stylu je především charakteristický pro jedince, kteří jsou nemocní nebo nezaměstnaní a cítí se být neužiteční.
- „*Přešponovaný životní styl*“ – životní styl, který je opakem prázdného, je charakterizován tím, že jedinci mají tolik aktivit, že nejsou schopni je všechny zvládnout. Tato přetíženost vede k časové tísní a často také k pocitu úzkosti. Jejich život je naplněný různými povinnostmi a závazky, což může být náročné a stresující.
- „*Zmatený životní styl*“ – pro jedince vedoucí tento druh života je typické střídání období aktivity a nečinnosti, často podmíněné vnějšími vlivy nebo vlastními subjektivními faktory, v důsledku čehož dochází k odkládání rozhodnutí a řešení.
- „*Neradostný životní styl*“ – tento životní styl je typický pro osoby s pesimistickým pohledem na život, kteří se kvůli opakovaným nezdarům cítí uvěznění v nekonečném cyklu neúspěchů.

- „*Rizikový a stresový životní styl*“ – tento poslední problémový životní styl je typický pro současnou uspěchanou dobu a je také pozorován u lidí vykonávajících stresující a rizikové profese.

3.7.2 Životní styl venkovského obyvatelstva

Kubátová (2010) uvádí, že životní styl lidí závisí obecně na jejich hlavním zdroji obživy. V minulosti bylo pro vesnické obyvatelstvo hlavním zdrojem obživy zemědělství. Úroveň jejich života byla závislá na úrodě, která se v jednotlivých letech mohla měnit v důsledku výkyvů počasí. Dnešní moderní společnost už nemůže být za venkovskou či zemědělskou společnost označována.

Velký přínos pro získání poznatků v oblasti životní strategie obyvatel venkova přinesl výzkum, jenž byl proveden Sociologickou laboratoří České zemědělské univerzity v roce 2006 a který definoval čtyři základní životní styly. Jako první byl definován venkovských styl, kde nositelé tohoto stylu se věnují především domácímu hospodářství. To znamená, že obdělávají pole či zahradu a zabývají se chovem hospodářských zvířat. Druhou skupinu tvoří obyvatelé, které bychom mohli nazvat obyvateli rodinného domu. Zástupci této skupiny se věnují pěstování zeleniny pouze pro vlastní potřebu, chovají malá hospodářská zvířata nebo také nechovají žádná hospodářská zvířata. Tato skupina obyvatel je na českém venkově také nejvíce zastoupena. Třetí skupinu je možné nazvat obyvateli venkova. Tvoří ji lidé, kteří většinu svého pracovního i volného času tráví ve městě a nejsou vlastníky žádného hospodářství. Čtvrtou a současně nejméně zastoupenou skupinu tvoří lidé, kteří chtějí žít zdravě, v klidu a v souladu s přírodou (Majerová, 2009).

3.7.2 Životní styl venkovského obyvatelstva versus životní styl městského obyvatelstva

V dnešní době můžeme říct, že životní styl vesnického obyvatelstva se již příliš od městského neliší, ale jistá specifika můžeme samozřejmě nalézt. Blažek (2004) uvádí, že způsob života vesnického obyvatelstva je mnohem méně ovlivňován technickou a lidskou organizací než život lidí ve velkoměstech. Většina městského obyvatelstva žije v panelových domech, které jsou plynofikovány a není potřeba zajišťovat například uhlí či dříví k topení. Lidé na sídlišťích také nechovají domácí zvířata, která by bylo potřeba chodit ven krmit.

Ve městech je mnohem víc pracovních příležitostí, což pro venkovské obyvatelstvo znamená mnohem více času stráveného na cestě do zaměstnání oproti obyvatelům měst. Lidé z venkova musejí také za zábavou či službami dojíždět do měst. Naopak obyvatelé měst často tráví dovolené právě na venkově, kde vyhledávají klid. Městskému obyvatelstvu chybí ve městech příroda a vesnickému obyvatelstvu chybí zase trochu města (Blažek, 2004).

Dle Pospěcha a kol. (2014) žijí lidé ve městech zcela odlišným způsobem života, který je více anonymní a neosobní. Hovoří dále o vyšší míře negativních jevů, jako je zločinnost, prostituce, závislosti či rozpady manželství.

Podle Kubátové (2010) je na vesnici zřetelný kontrast mezi mužskými a ženskými perspektivami ve srovnání s městem. Domácí a vnější role jsou zde jasně rozděleny podle pohlaví, přičemž ženy se soustředí na domácnost a péči o rodinu, zatímco muži tvoří společenství v hospodě, kde se setkávají, navazují spolupráce a získávají novinky. Venkované také často projevují skepsi vůči městskému způsobu života a cizím vlivům.

Za důležité je považováno odstraňování rozdílů mezi vesnicí a městem, proto se politika státu snaží postupně prostřednictvím politiky sbližování města a venkova o vyrovnání této nerovnosti (Pospěch a kol., 2014).

3.8 Kvalita života

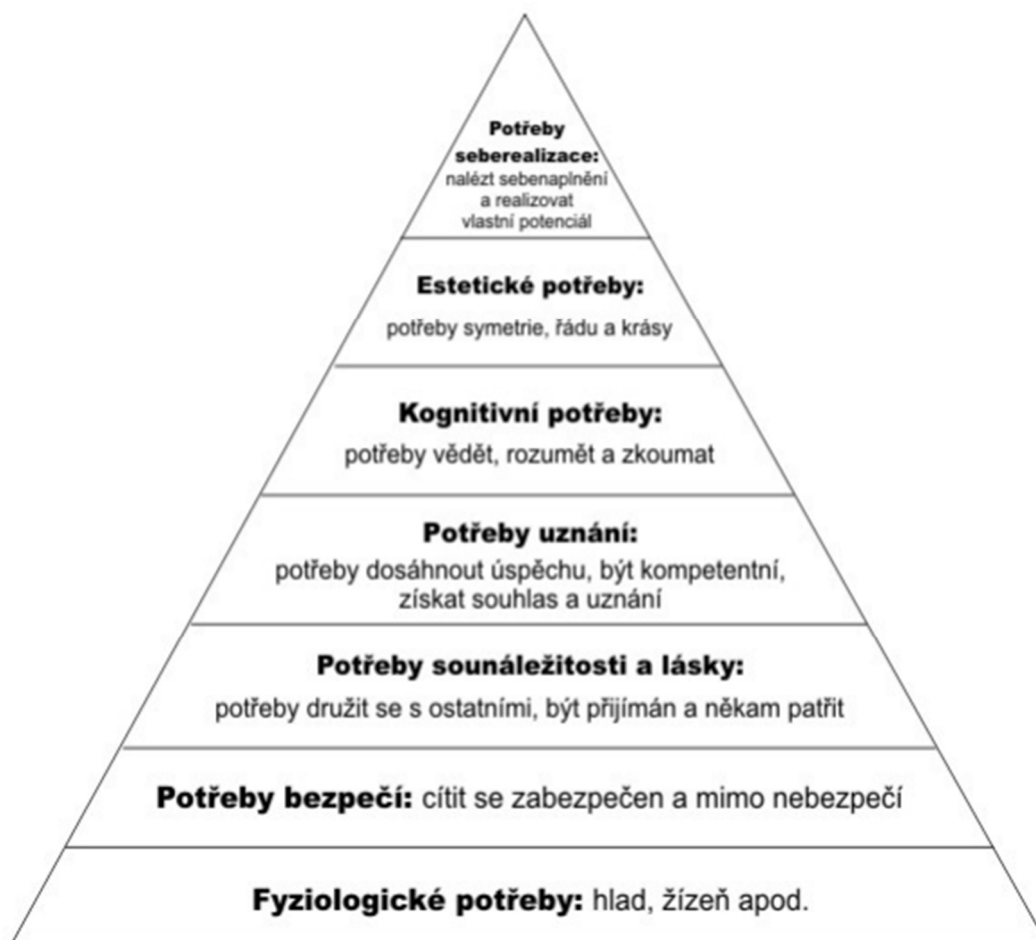
Kvalita života je jedním z faktorů, které do jisté míry také ovlivňují a utvářejí životní styl. Pojem kvalita života se zabývá mnoho autorů, ale jednoznačná definice tohoto pojmu neexistuje.

Gurková (2011) uvádí, že především za posledních 30 let byla problematika kvality života zkoumána z pohledu několika vědních oborů – filozofie, psychologie, pedagogiky, ekonomie, andragogiky, medicíny, ošetrovatelství a dalších. Úhel pohledu na tuto problematiku se tedy značně liší a koncept kvality života nemá dosud definici ani metodologii, která by byla všeobecně akceptována. Kvalita života pro laika může znamenat něco kvalitního a dobrého, odborný jazyk však pomocí tohoto termínu hodnotí nejen pozitivní, ale také negativní aspekty života.

Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje kvalitu života jako „...*individuální vnímání své pozice v životě v kontextu kultury a hodnotových systémů, ve kterých žije, a ve vztahu ke svým cílům, očekáváním, standardům a zájmům.*“

Payne (2005) uvádí, že kvalita života může být chápána v nejširším slova smyslu jako výsledek několika různých faktorů, které vzájemně působí. Mezi nejdůležitější faktory, které svým působením ovlivňují podmínky, ve kterých lidé žijí, podílejí se na formování nejen jedinců, ale celých společností, lze zařadit faktory sociální, ekonomické, politické, zdravotní a environmentální. Payne uvádí dva možné pohledy na kvalitu života. Z objektivního pohledu se jedná o fyzické zdraví, místo v sociálním žebříčku a dále o uspokojování materiálních a fyzických potřeb. Ze subjektivního pohledu se jedná především emocionální stránku člověka a o spokojenost člověka se svým vlastním životem s ohledem na všechny vnější podmínky.

Obrázek 1: Maslowova hierarchie lidských potřeb

Zdroj: Vysekalová a kol., 2011, s. 23.

Mnoho odborníků sdílí názor, že kvalita života je velmi úzce spjata s Maslowovou hierarchií potřeb, která souvisí s uspokojováním lidských potřeb. Tyto potřeby jsou rozděleny na nižší a vyšší. Aby mohly být naplněny vyšší potřeby, mezi které Maslow uvádí pocit bezpečí a sebeúcty, musí být naplněny nejprve základní fyziologické potřeby – jídlo a spánek.

4 Popis lokality vybrané obce Budišovice

Tato část diplomové práce se bude zabývat popisem a charakteristikou vybrané obce Budišovice, ve které proběhne výzkumné dotazníkové šetření. Obec Budišovice byla vybrána především z důvodu osobní zainteresovanosti autorky, která se zde narodila a žila zde více než dvacet let. I přes výhody života ve městě Opava, kde již dalších dvacet let žije, se do své rodné obce často vrací nejen za rodiči a přáteli, ale se svou rodinou hojně navštěvuje také sportovní a kulturní akce, které v obci probíhají. Autorka se v této části práce pokusí charakterizovat nejen samotnou vybranou obec, ale také kraj a okres, ve kterém se nachází. Snahou je také ukázat prostřednictvím získaných statistických dat, jak se život v obci, okrese i kraji za posledních cca 30 let změnil.

4.1 Charakteristika kraje

Obec Budišovice je situována v Moravskoslezském kraji, jenž se rozprostírá na severovýchodě České republiky a pokrývá plochu 5 431 km². Tento kraj je administrativně členěn do šesti okresů: Bruntál, Opava, Nový Jičín, Ostrava-město, Karviná a Frýdek-Místek. K 31. březnu 2023 zde žilo podle Českého statistického úřadu 1 189 959 obyvatel. Moravskoslezský kraj patří mezi ekonomicky slabší regiony, což dokládá průměrná hrubá mzda za první čtvrtletí roku 2023 ve výši 37 094 Kč, zatímco v Praze dosahuje průměrná mzda 52 814 Kč. Vysoký je zde také podíl nezaměstnaných. V rámci administrativního členění Moravskoslezského kraje nalezneme celkem 300 obcí. Z těchto obcí má šest status statutárního města, což vypovídá o jejich významnější roli a samosprávné působnosti. Dalších 36 obcí je klasifikováno jako města, která jsou typicky centry svých mikroregionů, a čtyři obce v kraji nesou označení městys, což reflektuje jejich historický a společenský význam. Tato rozmanitá mozaika uspořádání přispívá k pestrosti a dynamice regionu, jak ve smyslu administrativním, tak kulturním a hospodářském (ČSÚ, 2023).

Tabulka 1: Rozloha, počet obcí a částí obcí v Moravskoslezské kraji a jeho okresech

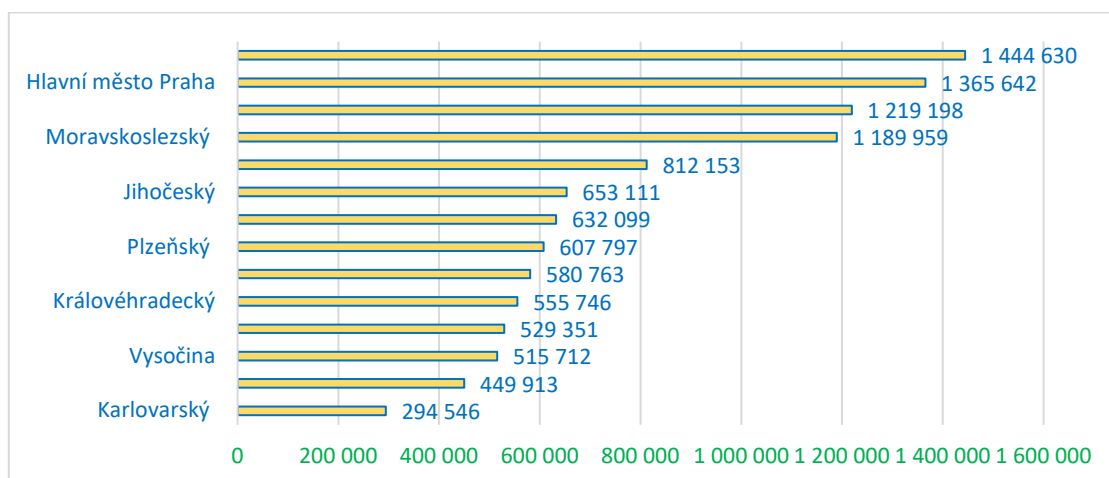
	Kraj celkem	okresy					
		Bruntál	Frydek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Rozloha (km ²)	5 431	1 537	1 208	356	882	1 116	332
Počet obcí	300	67	72	17	54	77	13
Počet částí obcí	623	152	102	55	110	149	55

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

V rámci Moravskoslezského kraje je z hlediska rozlohy a demografických ukazatelů patrný výrazný kontrast mezi jednotlivými okresy. Okres Bruntál se může pyšnit největší rozlohou, avšak paradoxně zde nalezneme nejnižší počet obyvatel a zároveň vyšší míru nezaměstnanosti ve srovnání s ostatními okresy kraje. Na opačném konci spektra stojí okres Ostrava-město, který sice disponuje nejmenší rozlohou, ale zároveň se může pochlubit největším počtem obyvatel, což odráží urbanizační tendence a koncentraci populace v městských centrech.

V rámci celorepublikového srovnání zaujímá Moravskoslezský kraj čtvrtou příčku v počtu obyvatel. Společně se Středočeským krajem, Hlavním městem Praha a Jihomoravským krajem patří mezi kraje, jejichž počet obyvatel přesáhl milion.

Graf 1: Počet obyvatel dle rozložení v jednotlivých krajích k 31.3.2023

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

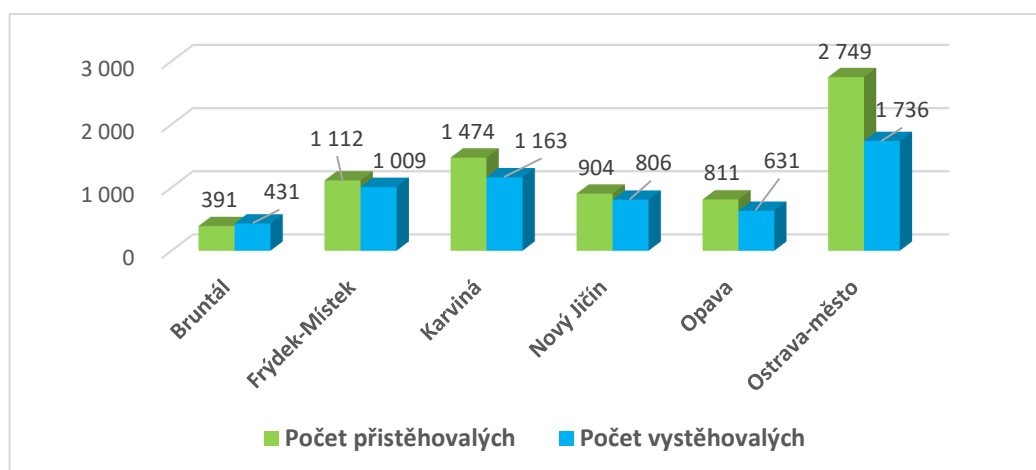
Tabulka 2: Obyvatelstvo Moravskoslezského kraje k 1.1.2023

	Kraj celkem	okresy					
		Bruntál	Frydek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Počet obyvatel	1 189 959	89 661	214 554	242 088	151 787	175 054	316 815
Počet přistěhovaných	4 370	391	1 112	1 474	904	811	2 749
Počet vystěhovaných	2 705	431	1 009	1 163	806	631	1 736

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

Z výše uvedených je možné vyčíst, že nejvíce obyvatel Moravskoslezského kraje žije v okrese Ostrava-město, nejméně naopak v okrese Bruntál. Okres Ostrava-město vede také v počtu obyvatel, kteří se do něj přistěhovali, ale naopak také vystěhovali. Téměř ve všech okresech Moravskoslezského kraje převažuje počet přistěhovaných obyvatel nad počtem obyvatel vystěhovaných. Výjimkou je pouze okres Bruntál, kde je trend opačný a dostupná data ukazují, že k 1. 1. 2023 tento okres opustilo více obyvatel, než se do něj nastěhovalo.

Graf 2: Znázornění přistěhovaných a vystěhovaných obyvatel v jednotlivých okresech Moravskoslezského kraje k 1.1.2023

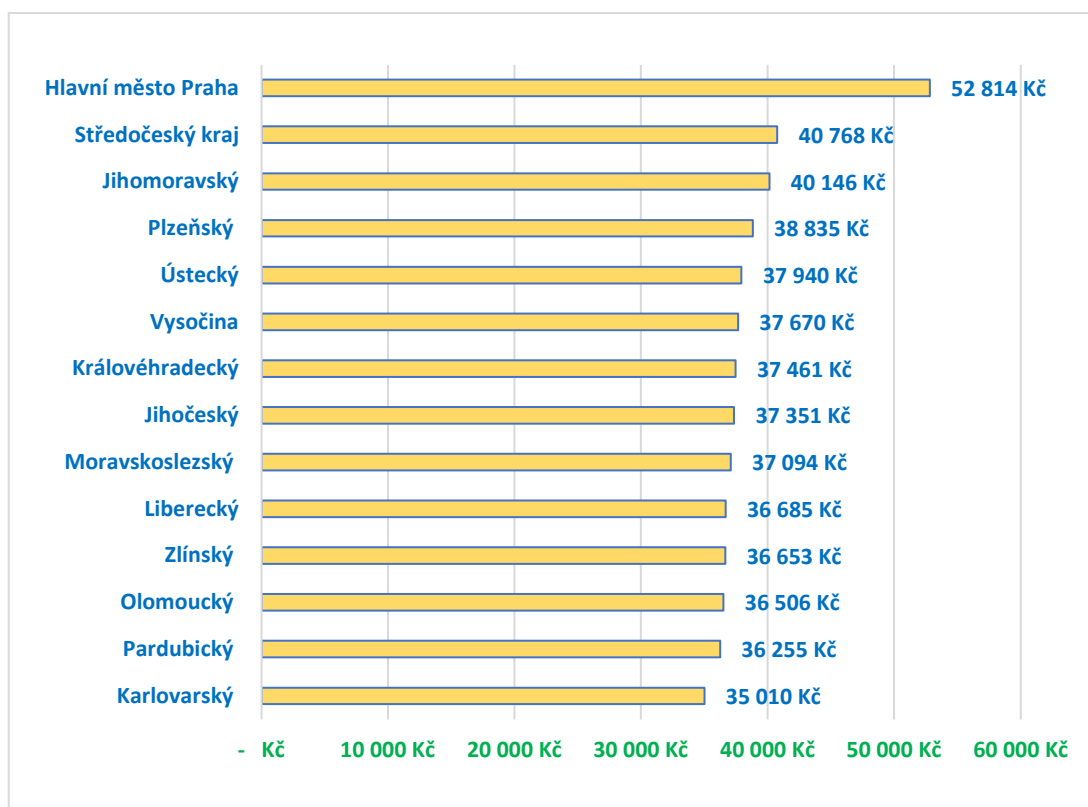

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

Níže uvedený graf znázorňuje průměrnou hrubou mzdu ve všech krajích České republiky. Je zřejmé, že nejlépe si stojí Hlavní město Praha, ve kterém dle dat ČSÚ činí průměrná

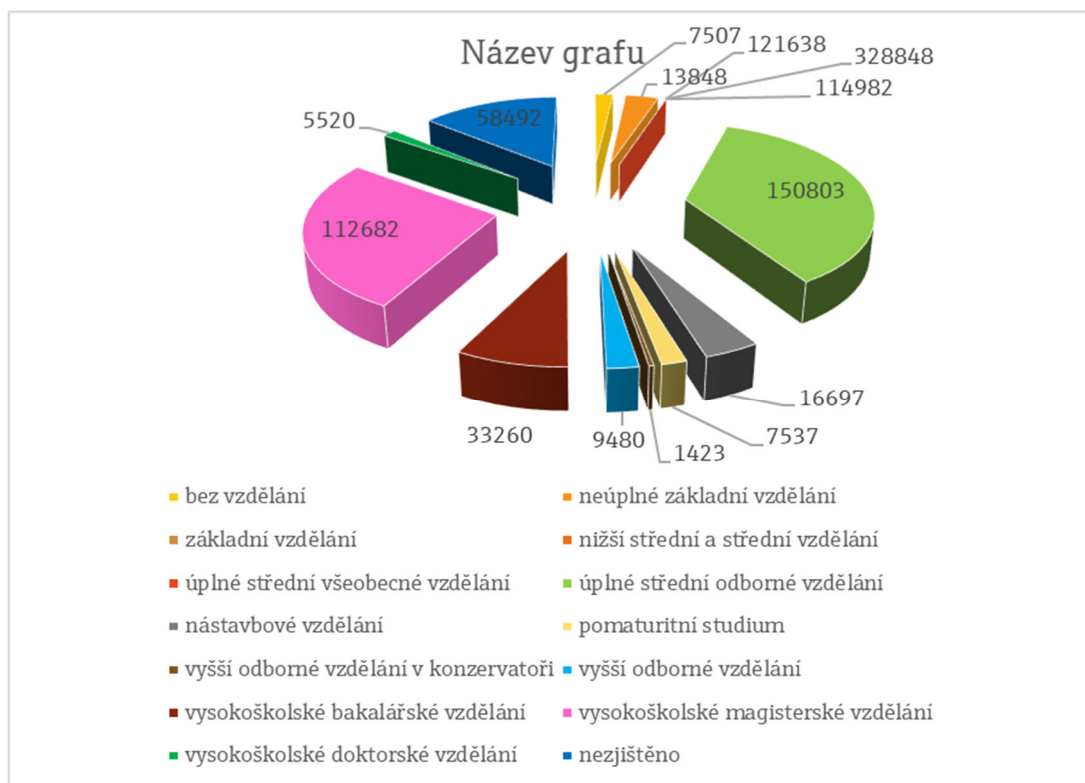
hrubá mzda téměř 53 tisíc korun. Následují kraje Středočeský a Jihomoravský, ve kterých se pohybuje průměrná hrubá mzda přes 40 tisíc korun. Rozdíl mezi těmito kraji a Prahou je však značný a činí přes 12 tisíc korun. Moravskoslezský kraj se v rámci krajů České republiky dostává vyšší průměrné hrubé mzdy až na 9. místo. Lidé zde pobírají v průměru 37 094 Kč. Hůř jsou už na tom pouze kraje Liberecký, Zlínský, Olomoucký, Pardubický a úplně nejmenší průměrné hrubé mzdy dosahují s 35 010 Kč lidé v kraji Karlovarském.

Graf 3: Průměrná hrubá mzda v jednotlivých krajích k 31.3.2023

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

Graf 4: Obyvatelstvo Moravskoslezského kraje ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

ČSÚ uvádí, že k datu 26. 3. 2021 je v Moravskoslezském kraji 982 717 obyvatel ve věku 15 a více let. Z grafu lze vyčíst, že přes 150 tisíc obyvatel z této kategorie dosáhlo alespoň úplného středního odborného vzdělání. Přes 112 tisíc obyvatel kraje dosáhlo vysokoškolského magisterského vzdělání, přes 33 tisíc jedinců dosáhlo vysokoškolského bakalářského vzdělání a přes 5,5 tis. se může pyšnit vysokoškolským doktorským vzděláním. Nachází se zde také skupina obyvatel, kteří dosáhli pouze základního vzdělání či jsou dokonce bez vzdělání.

Níže uvedená tabulka nám ukazuje hodnoty nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji a její podíl v jednotlivých okresech kraje. V 1. čtvrtletí roku 2023 činil podíl nezaměstnaných osob v Moravskoslezském kraji 5,06 %. Nejmenší podíl nezaměstnaných osob byl zaznamenán v okresech Opava, Nový Jičín a Frýdek–Místek. S nejvyšší nezaměstnaností v kraji se potýkaly okresy Karviná, Bruntál a Ostrava-město.

Tabulka 3: Nezaměstnanost v Moravskoslezském kraji a jeho okresech v 1. čtvrtletí 2023

	Kraj celkem	okresy					
		Bruntál	Frydek-Místek	Karviná	Nový Jičín	Opava	Ostrava-město
Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP	41 729	4 129	5 011	13 736	3 307	3 733	11 813
Pracovní místa v evidenci ÚP	11 444	705	2 208	1 265	2 054	1 019	4 193
Podíl nezaměstnaných osob (%)	5,06	6,82	3,37	8,34	3,15	3,09	5,19
Uchazeči o zaměstnání na 1 pracovní místo v evidenci ÚP	3,6	5,9	2,3	10,9	1,6	3,7	2,8

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

Obrázek 2: Mapa Moravskoslezského kraje

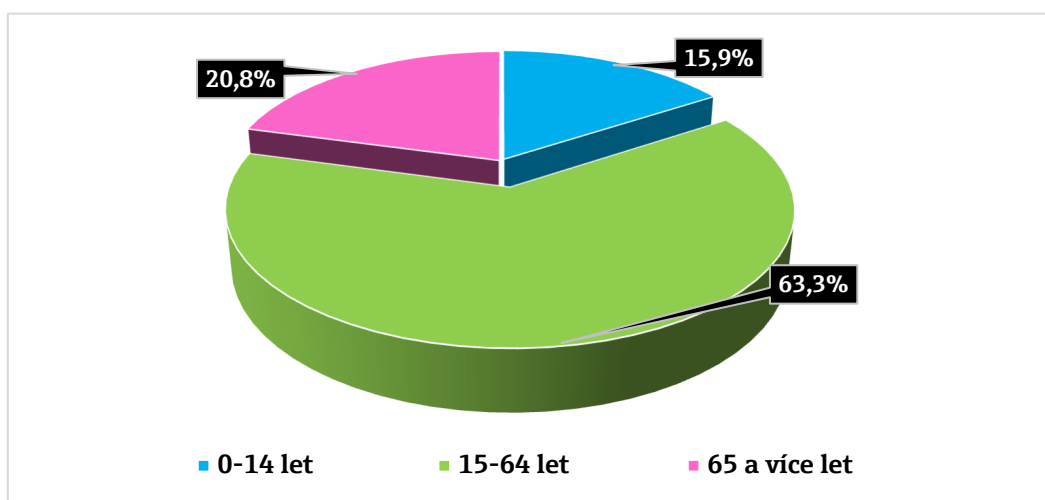
Zdroj: ČSÚ

4.2 Charakteristika okresu

Okres Opava se nachází ve středu severní části Moravskoslezského kraje. Severní část tvoří hranici mezi Českou republikou a Polskem, na východě sousedí s okresem Ostrava a částí okresu Karviná, na jihu sousedí s okresy Nový Jičín a Olomouc a na západní straně s okresem Bruntál a Olomouc. Svou rozlohou 1 116 km² patří mezi třetí největší okres Moravskoslezského kraje a je tvořen 77 obcemi. Sedm z těchto obcí má statut města. Okres Opava je tvořen také řadou mikroregionů a část okresu Opava je součástí euroregionu Silesia. Se svými 175 tisíci obyvateli je okres Opava čtvrtým nejlidnatějším okresem v rámci kraje a v rámci republiky zaujímá dvanácté místo (ČSÚ, 2023).

Největší část obyvatel okresu Opava tvoří skupina ve věku 15–64 let. Nejmenší skupinou jsou obyvatelé ve věku 0–14 let, kteří tvoří necelých 16 %. Pozitivním ukazatelem je počet přistěhovaných osob, který převažuje nad počtem osob vystěhovaných. K 31. 12. 2022 se do okresu přistěhovalo 3 390 obyvatel, vystěhovalo 1 650 obyvatel. K výše uvedenému datu bylo uzavřeno v okrese 934 sňatků a rozvedeno 311 manželství (ČSÚ, 2023).

Graf 5: Věkové rozložení obyvatel v okrese Opava k 31. 12. 2022

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

Území okresu je tvořeno dvěma přírodními útvary. Jedná se pahorkatinu Nízkého Jeseníku v jihozápadní části okresu, jejíž průměrná nadmořská výška je 400 až 500 m n. m. a nejvyšším bodem je Červená Hora ležící v nadmořské výšce 749 m n. m. Severovýchodní část okresu je tvořena Hornoslezskou nížinou s průměrnou výškou 300 m n. m. (ČSÚ, 2023).

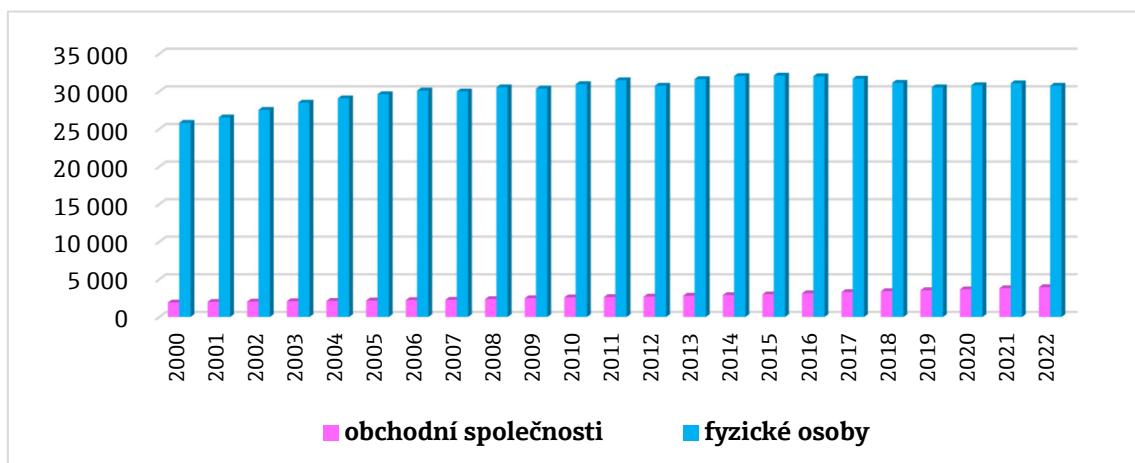
Celým územím okresu protéká řeka Odra, která patří do Baltského úmoří. Další významnou řekou, která tvoří hlavní osu okresu je řeka Opava, která se společně se svým pravým přítokem – řekou Moravicí vlévá do Odry. Podnebí je zde dáno zeměpisnou polohou a je otevřeno baltickému klimatu, do kterého proniká vliv kontinentálního podnebí. Pro toto území je charakteristické mírnější léto, teplý podzim a dostatek srážek. Celková výměra zemědělské půdy v okrese Opava tvoří 61 %, 31,2 tisíc ha (to je 28 % z celkové výměry) je tvořeno lesní půdou (ČSÚ, 2023).

Okres Opava také disponuje nerostným bohatstvím, které je zastoupeno především lignitem, rašelinou, sádrovcem, žaruvzdornými písky, břidlicí, žulou, štěrkopísky, minerálními

prameny a dalšími. Využití těchto zdrojů je však poměrně malé. Důležité postavení však okres zaujímá v hospodářství vodním, jelikož se na území okresu nachází zdroj pitné vody – vodní nádrž Kružberk, která zásobuje danou oblast (ČSÚ, 2023).

Okres Opava je stále považován především za zemědělskou oblast. Téměř 80 % z celkové výměry cca 68 tisíc ha připadá na ornou půdu. Zemědělská výroba je v současné době zabezpečena prostřednictvím menších společností, které se vyčlenily z velkých družstev a státních statků. V okrese působí také množství drobných, samostatně hospodařících rolníků. Co se týče průmyslu v okrese Opava, měl díky větší diverzifikaci oproti průmyslu v Moravskoslezském kraji (zejména na Ostravsku) lepší podmínky adaptovat se na tržní prostředí po roce 1989 (ČSÚ, 2023).

Graf 6: Fyzické a obchodní společnosti v okrese Opava v letech 2000–2022

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

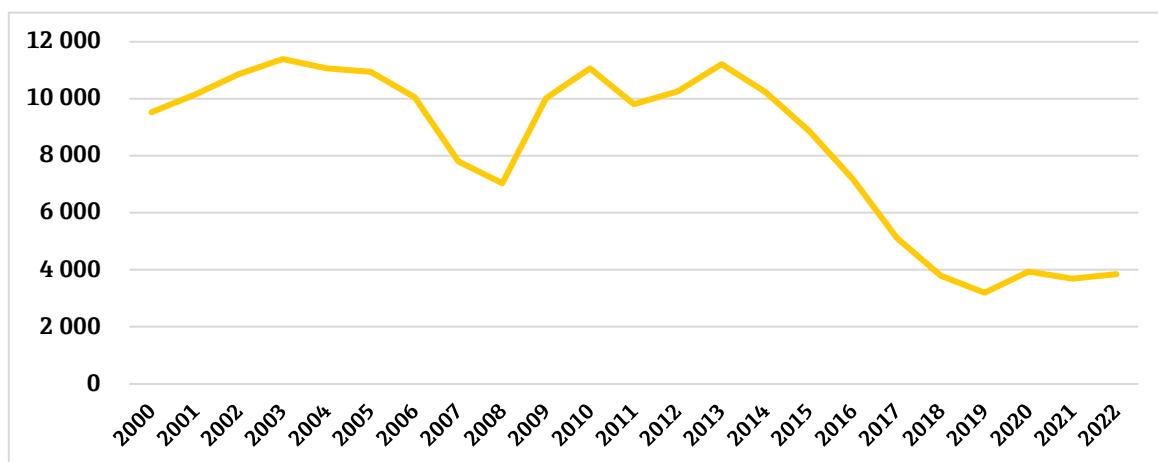
Graf znázorňuje počty obchodních společností a podnikajících fyzických osob v okrese Opava od roku 2000 do roku 2022. Lze vidět, že za posledních dvacet let se zvýšil počet obchodních společností i počet fyzických osob. ČSÚ uvádí, že od roku 2014 jsou zde zaznamenány také zahraniční fyzické osoby.

Přes okres vede hlavní železniční tah ve směrech od Ostravy na Bruntál a Krnov, který zabezpečuje přepravu nejen osob, ale také nákladů. Dopravní síť je poměrně hustá a rozsáhlá, pouze v okrajových částech okresu má dopravní obslužnost ještě značné rezervy.

Dopravní síť je tvořena silnicemi I. třídy, které se napojují na dálnici D1 a vedou i do Polska (ČSÚ, 2023).

Vzdělávací systém je v Opavě zastoupen všemi stupni. Nachází se zde kromě množství středních či vyšších odborných škol také konzervatoř a množství vysokoškolských studijních programů nabízí Slezská univerzita v Opavě (ČSÚ, 2023).

Graf 7: Počet nezaměstnaných v okrese Opava v letech 2000–2022

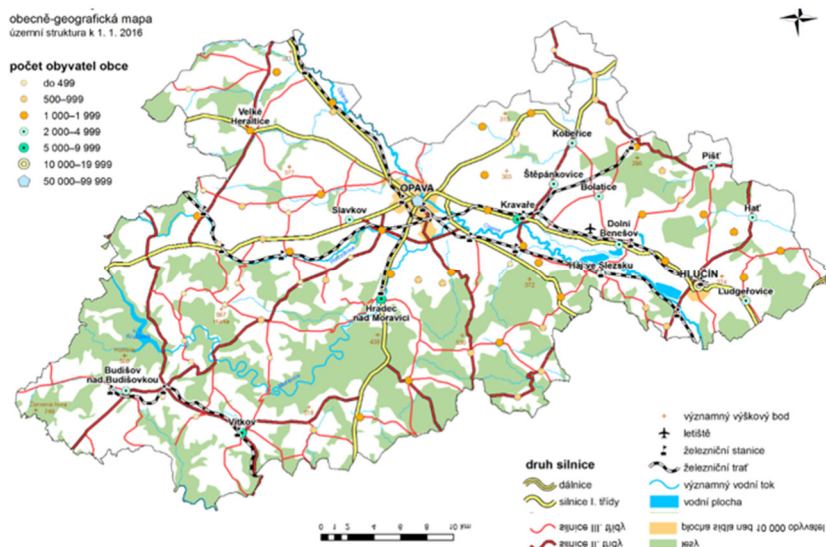

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

Data získaná z ČSÚ od roku 2000 jasně ukazují, že nezaměstnanost v okrese Opava je poměrně nízká. Nejvyšší nezaměstnanosti bylo dosaženo v roce 2003 a 2004, kdy se ocitlo bez zaměstnání přes 11 tisíc obyvatel okresu Opava. Tato hranice byla znovu překonána v roce 2010 a 2014. Od dalších let je však trend klesající a od roku 2018 se počet nezaměstnaných drží pod 4 tisíce obyvatel.

Ve srovnání se sousedním Ostravskem je okres Opava charakteristický svým příznivým životním prostředím. Horší podmínky jsou v severovýchodní části okresu, který sousedí právě s okresem Ostrava a nacházejí se zde především větší průmyslové podniky. Horší ovzduší je zde způsobeno také vyšší hustotou automobilové dopravy mezi městy Opava – Ostrava. Tato oblast je charakteristická také nízkým zalesněním a intenzivní zemědělskou činností. Naopak relativně čistým životním prostředím je charakteristická oblast Vítkovska, která je tvořena podhorskou lesně polní krajinou (ČSÚ, 2023).

Obrázek 3: Mapa okresu Opava

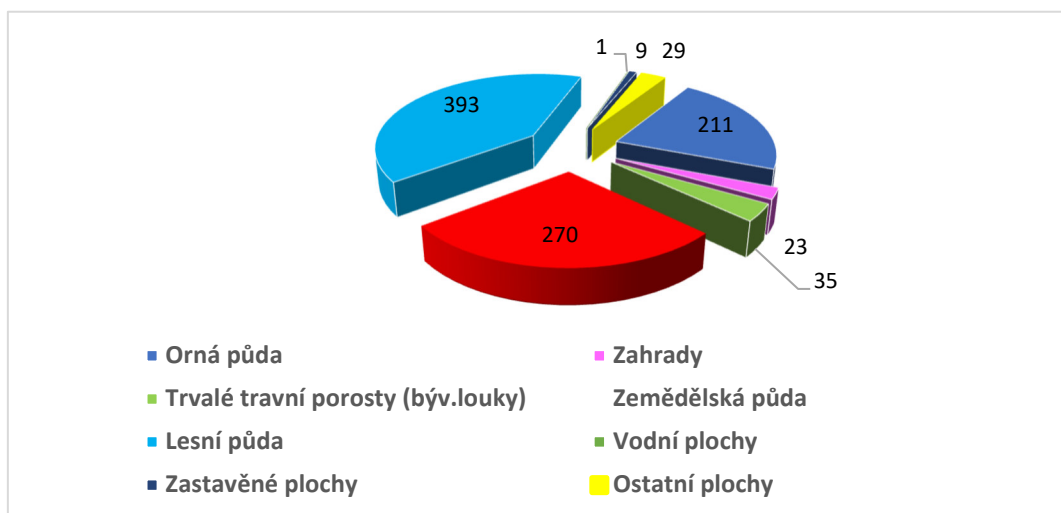

Zdroj: ČSÚ

4.3 Charakteristika obce Budišovice

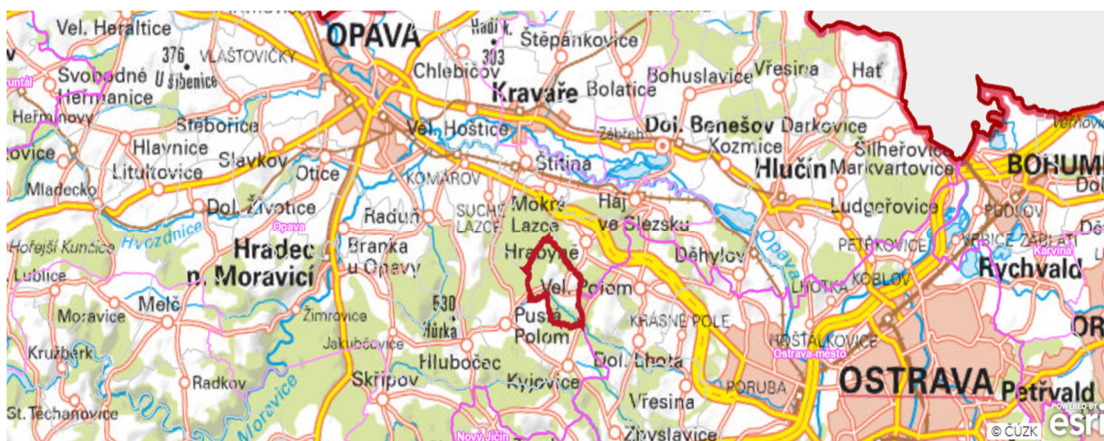
Obec Budišovice leží mezi městy Opava a Ostrava v nadmořské výšce 383 m n. m. Výměra katastru obce činí 701 ha a více než polovina je tvořena lesy, které vesnici s přilehlými polnostmi ze všech stran zcela uzavírají. Katastrem obce protéká potok s názvem Studnice, který dále vtéká do řeky Odry (Obec Budišovice, 2023).

Graf 8: Rozložení pozemků v obci Budišovice podle druhu (v ha)

Zdroj: RIS – vlastní zpracování

Obrázek 4: Označení katastru obce Budišovice

Zdroj: RIS

4.3.1 Vedení obce

Obec Budišovice vznikla dnem voleb do obecního zastupitelstva v roce 1990 dle zákona č. 367/1990 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů. Obec je veřejnoprávní korporací a disponuje vlastním majetkem. Organem obce je obecní úřad, který je tvořen starostou, místostarostou, členy zastupitelstva a výbory (Finanční výbor zastupitelstva, Kontrolní výbor zastupitelstva, Stavební výbor zastupitelstva a Sociálně kulturní výbor zastupitelstva).

V čele Obecního úřadu stojí v současné době starosta Ing. Petr Uvíra. Zastupitelstvo má sedm členů.

Obrázek 5: Znak a vlajka obce Budišovice

Zdroj: Oficiální stránky obce Budišovice

4.3.2 Historie obce

První zmínky o obci Budišovice se objevují v latinsky psané listině z roku 1282, jejímž obsahem byl spor o již tehdy existující ves Budišovice mezi pány z Kravař a premonstrátským klášterem z Hradiska u Olomouce. S největší pravděpodobností získala obec název po opatu premonstrátů Budišovi, který v čele premonstrátského kláštera stál mezi

lety 1269–1292. Obec Budišovice patřila několika vrchnostenským majitelům, nejdéle obec vlastnil právě řád premonstrátů, a to od roku 1282 až do roku 1526. Po delší dobu (1702–1848) byl ve vlastnictví hraběcího rodu Vlčků (Obec Budišovice, 2023).

Po dobu sedmi staletí byla obec malou zemědělskou vesnicí. K významnému růstu došlo v průběhu 19. století, kdy začaly vznikat nové usedlosti, v roce 1866 byla vystavěna škola, v roce 1873 kaple sv. Víta a roce 1891 hasičská zbrojnice. Docházelo k rozvoji řemesel a obchodů. Severně od obce stál až do roku 1945 dokonce větrný mlýn. V okolí obce se nacházelo několik břidlicových a čedičových lomů, ve kterých v průběhu 19. století a ještě i na počátku 20. století probíhala těžba. Mezi lety 1830–1840 se zpracovávala břidlice na střešní krytinu, elektroizolační desky i ozdobné předměty. Na pozůstatky těchto lomů je možné narazit především v lesích i v současnosti a přímo v obci se nachází jeden zatopený lom. V Budišovicích se narodil v roce 1850 geolog František Bartonec, který byl autorem geologických map hornoslezské pánve. Mimo jiné byl odborným poradcem například při projektování přehrady Šance, Luhačovice a Ostravice, dále členem geologických ústavů v Praze, Vídni i Berlíně a do důchodu odešel s titulem horního rady. Není pouze autorem četných publikací týkajících se geologických poměrů v hornoslezské kamenouhelné pánvi, ale je například autorem podkladů k jednání o státní hranici na Těšínsku, které v roce 1919 vypracoval pro komisi vlády Československé republiky (Obec Budišovice, 2023).

Obrázek 6: Pomník na památku geodeta Františka Bartonce

Zdroj: Oficiální stránky obce Budišovice, 2023

4.3.3 Obec Budišovice v současnosti

V posledních letech se Budišovice profilují čím dál více jako obec vhodná pro příměstské bydlení. Není to dáno pouze výbornou polohou – pouze 15 km od Ostravy, ale také pěknou přírodou a velmi čistým vzduchem. V lesích na katastru obce se nachází několik rekreačních osad – např. Zátíší, Lomy aj. Sousední obcí Hrabyně, která je vzdálená od Budišovic pouze 3 km, prochází silnice 1. třídy, která spojuje města Opavu a Ostravu. Obcí projíždějí autobusové spoje do Opavy, Ostravy, a dokonce i do Bílovce. Na katastru obce má konečnou stanici dokonce tramvajová linka č. 5, která vede z Ostravy (Obec Budišovice, 2023).

Přímo v obci se nachází mateřská škola, do základní školy mohou děti dojíždět do 3 km vzdálené Hrabyně (škola má však pouze první stupeň), nebo do Pusté Polomi, která je vzdálená 4 km. V obci ordinuje obvodní lékař i pediatr, nachází se zde obchod se smíšeným zbožím, knihovna, Obecní dům se sálem, který je možné si pronajmout, včetně kuchyně. V obci je také rozveden zemní plyn a voda (Obec Budišovice, 2023).

V obci Budišovice se nenachází žádný průmyslový podnik, pouze pila a několik drobných řemeslníků. Mezi obcemi Budišovice a Hrabyně leží areál Rehabilitačního centra Hrabyně, kde působí dvě organizace – Rehabilitační ústav Hrabyně a Centrum sociálních služeb Hrabyně. Tyto dvě organizace zaměstnávají mnoho občanů obce. Další významná část občanů jezdí za prací do Ostravy a také do Opavy. V letních měsících bývají okolní lesy obce navštěvovány řadou turistů, houbařů či cyklistů. V zimě je možné využít příjemný terén k jízdě na běžkách nebo navštívit lyžařský areál Vaňkův kopec, který se nachází v části Zátíší (Obec Budišovice, 2023).

Obrázek 7: Současný pohled na školku a kapli sv. Víta

Zdroj: Oficiální stránky obce Budišovice

Obrázek 8: Historický pohled na školu a kapli sv. Víta

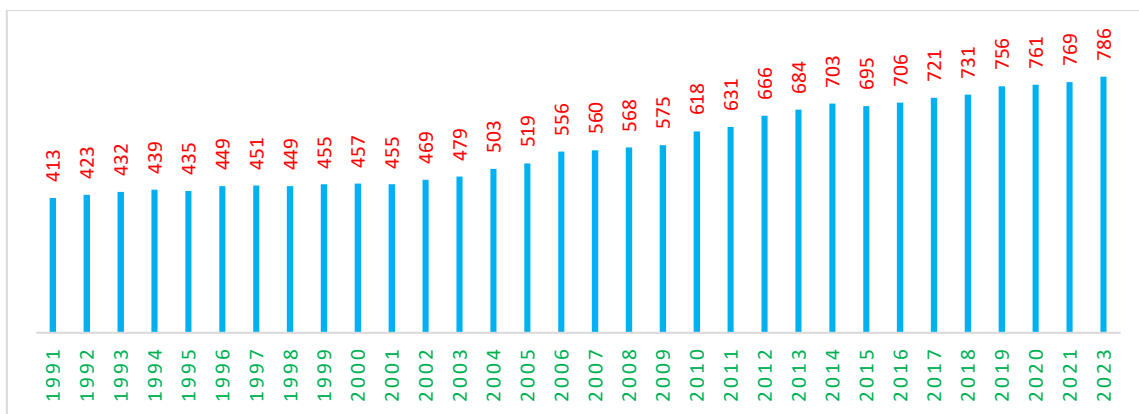
Zdroj: Oficiální stránky obce Budišovice

4.3.4 Obyvatelé obce Budišovice

Jak je zřejmé z níže uvedeného grafu, obec Budišovice se za posledních třicet let značně rozrostla. Z dostupných dat vyplývá, že počet obyvatel se téměř zdvojnásobil.

Lidé získali při restituci zpět své louky a pole sloužící do té doby především k zemědělské výrobě. V obci zůstalo několik málo drobných zemědělců, kteří si tuto půdu ponechali pro zemědělskou výrobu. Mnoho z těchto pozemků se postupně přeměnilo na stavební parcely pro výstavbu rodinných domů. Zájem o tyto stavební parcely byl značný zejména ze strany mladých, dobře situovaných rodin žijících v Ostravě či Opavě. Obec Budišovice se tedy stala velmi zajímavou a žádanou lokalitou, zejména pro svou polohu – leží mezi městy Opava a Ostrava, ale také pro čistý vzduch, kterým je tato obec pověstná. Dalším pozitivní faktorem může být jistě i solidní občanská vybavenost obce.

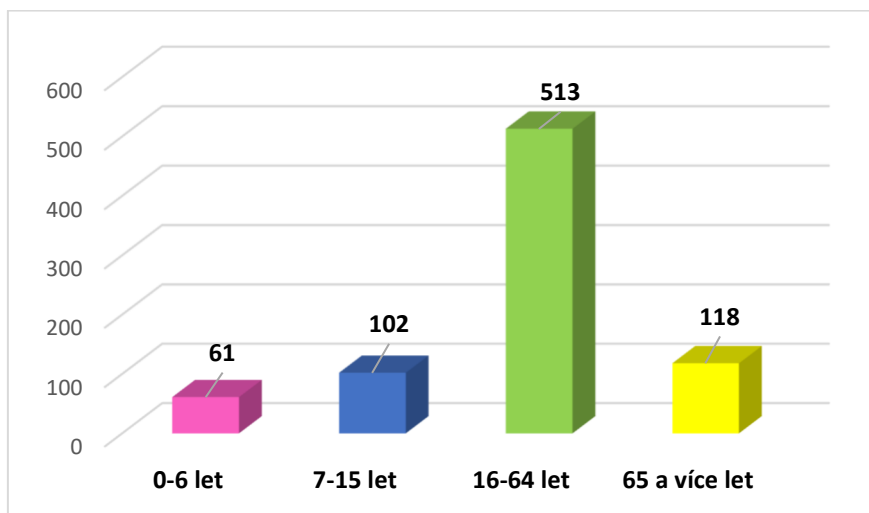
Graf 9: Počet obyvatel v obci Budišovice v letech 1990-2023

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

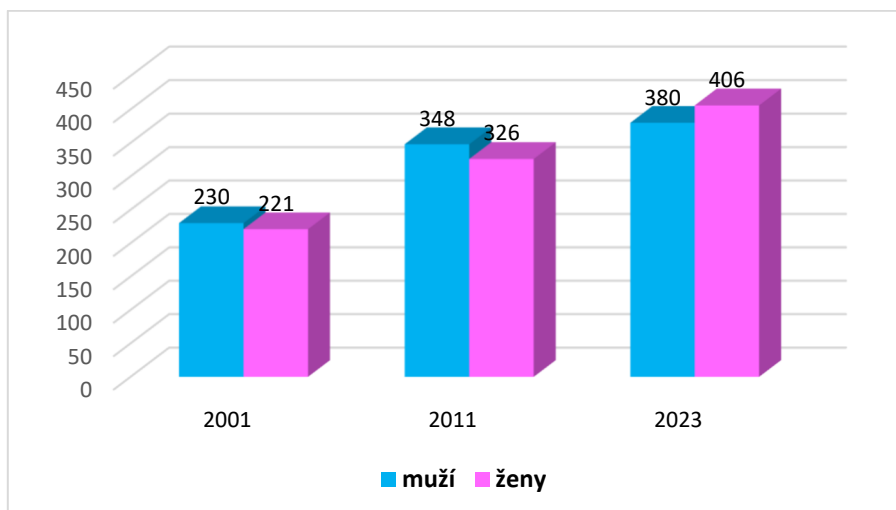
Níže uvedený graf znázorňuje věkovou strukturu občanů obce Budišovice. Je možné vyčíst, že nejpočetnější skupinu tvoří lidé ve věku 16–64 let s počtem 513. Celkem 118 občanů je starších 65 let, 102 občanů je ve věku 7–15 let a nejmenší skupina je tvořena 61 dětmi ve věku do 6 let.

Graf 10: Věková struktura obyvatel obce Budišovice

Zdroj: Demografický portál municipality – vlastní zpracování

Graf 11: Vývoj počtu obyvatel dle pohlaví

Zdroj: ČSÚ – vlastní zpracování

Tabulka 4: Instituce v obci Budišovice

Základní škola	NE	Pošta	NE
Mateřská škola	ANO	Zdravotní středisko	ANO
Obecní policie	NE	Knihovna	ANO
Prodejna	ANO	Pečovatelský dům	NE
Pohostinství	ANO	Pečovatelská služba	NE
Hřbitov	ANO	Hasičská zbrojnice	ANO
Kostel	ANO	Sportoviště	ANO
Kulturní zařízení	ANO	Dětské hřiště	ANO

Zdroj: Oficiální stránky obce Budišovice – vlastní zpracování

Výše uvedená tabulka nám ukazuje, že obec disponuje poměrně slušnou občanskou vybaveností. Nenachází se zde pouze základní škola, dostupnost základní školy je však do tří kilometrů. Na území obce se nikdy nenacházela pošta, lidé jsou zvyklí za touto službou dojíždět a po uzavření cca 300 poboček České pošty na území celé České republiky od 1. 7. 2023, nebude dojíždění ničím neobvyklým pro mnoho lidí i z jiných lokalit.

Tabulka 5: Počet subjektů v obci Budišovice podle právní formy v roce 2021

Obchodní společnosti	20
Počet podnikatelů-fyzické osoby	142
Svobodná povolání	6
Počet regist.jednotek - zeměd.podnikatel	3
Ostatní	7

Zdroj: RIS – vlastní zpracování

4.3.5 Sportovní organizace a spolky

V současné době působí v Obci Budišovice tyto sportovní organizace a spolky:

TJ Sokol Budišovice

Působí zde jeden fotbalový oddíl, který v současné době hraje okresní soutěž 3. stupně. Již několik let nemá žákovský oddíl. V čele TJ Budišovice je předseda, dva místopředsedové, hospodář, revizní komise a tři členové výboru.

TJ Sokol Budišovice nemá ve své gesci pouze fotbalový oddíl. Pořádá mnoho společenských a sportovních akcí, mezi které patří například tradiční sokolský ples, který je vyhlášen pro dobré jídlo a bohatou tombolu, dále pořádá v posledních letech Budišovského sokolíka, což je sportovní soutěž pro děti.

Obrázek 9: Znak TJ Sokol Budišovice

Zdroj: Oficiální stránky obce Budišovice

Sbor dobrovolných hasičů Budišovice

V obci již dlouhá léta působí Sbor dobrovolných hasičů (dále jen SDH). V minulosti zasahovali členové SDH Budišovice u požárů, autonehod a podobných událostí, které se v katastru obce či v blízkém okolí udály. V současné době vyjíždějí dobrovolníci již minimálně. Zasahují především profesionální hasiči, kteří jsou schopni se na potřebné místo velmi rychle dostat a disponují moderní technikou, která zajistí rychlejší a mnohem efektivnější zásah. Tento spolek má však pro obec velký význam, neboť kladně přispívá ke společenskému životu v obci díky pořádání nejrůznějších akcí (např. táborák, smažení vajec, hasičský ples, v posledních letech je to také Budišovský košť apod.) Tyto společenské akce se staly již tradicí. Má však jistě i význam výchovný, neboť vychovává další dobrovolníky z řad dětí a mládeže.

SDH Budišovice je složeno ze starosty, 1. náměstka starosty a jednatele, vedoucího kolektivu mladých hasičů, dvou strojníků, preventisty, čtyř členů a revizora sboru.

Obrázek 10: Oslavy 125 let SDH Budišovice 2013

Zdroj: Oficiální stránky obce Budišovice

Myslivecký spolek Benitky – Pustá Polom

V obci působí také myslivecký spolek, který se aktivně podílí především na kulturním životě v obci pořádáním tradičního mysliveckého plesu.

Divadelní ochotnický soubor Budík

Již od roku 1971 působil v Budišovicích ochotnický divadelní soubor Budík, který se na nějaký čas sice odmlčel, ale kolem roku 2014 byl s pomocí některých zakládajících členů a také mladých nadšenců znovu obnoven.

4.3.6 Zvyky a tradice

V obci zůstalo zachováno mnoho společenských akcí a tradic, které se každoročně opakují. S přílivem nových obyvatel přibyly také nové nápady a akce, které si získaly oblibu a postupně se stávají tradicí.

Plesy a taneční zábavy

Každým rokem je v obci pořádán hasičský ples, sokolský ples, myslivecký ples a tradiční krmášová zábava. Tyto oblíbené taneční události se konají v obecním sále Obecního domu. Plesy a zábavy nejsou oblíbeny pouze mezi místními obyvateli, jsou vyhledávány také lidmi z nedalekého okolí. Velkou nevýhodou je však skutečnost, že kapacita místního sálu je pouze 120 osob a zájem o tyto akce je mnohem vyšší.

Velikonoční tvoření

Obec Budišovice společně s dobrovolníky pořádá každoročně v Obecním domě v Budišovicích velikonoční tvoření. Součástí této akce jsou malé dílničky, ve kterých je možné si vyrobit různé velikonoční dekorace do bytu, jako na příklad voskem zdobená velikonoční vajíčka, kuřátka, lze si uháčkovat kytičky, nazdobit si z punčoch plněných pilinami zajíčky či uplést pomlázku. Probíhá zde prodej koláčků, perníčků, ochutnávka vajíčkových pomazánek apod.

Smažení vajec

Mezi tradice v obci patří také oslava svatodušních svátků, které se nesou v duchu smažení vajec. Tato tradiční akce je v gesci obce v součinnosti s dobrovolnými hasiči. Vejce se smaží v kotli polní kuchyně, která je v majetku obce. Tato akce probíhá na dětském hřišti, je velmi oblíbená a také hojně navštěvovaná.

Stavění májky

Mládenci, kteří v daném roce dosáhli plnoletosti (dříve to byl ročník, který se chystal k odvodu na vojnu), stavějí tzv. májku, která má symbolizovat strom života. Bývá ozdobena třemi věnci. Stavění probíhá posledního dubna večer, aby stála ráno na 1. máje. Stavění májky je doprovázeno hudbou, tancem a tradičním táborákem. V současné době však tato tradice pomalu upadá a například v roce 2023 májka v obci vůbec postavena nebyla.

Kácení májky

Posledního května probíhalo slavnostní kácení májky – v případě, že již nebyla pokácena v průběhu měsíce hochy z okolních vesnic. Bývalo zvykem, že si májku hoši z okolních vesnic chodili vzájemně kácet, proto bývala hlídána. I tento zvyk se už pomalu vytrácí, a pokud hoši májku v obci postaví, většinou vydrží stát až do konce měsíce, kdy je slavnostně pokácena a tento zvyk bývá opět doprovázen nějakým kulturním programem.

Budišovský košť a fotbalový zápas Sever proti Jihu

Od roku 2011 probíhá v obci Budišovský košť, pořádaný Sborem dobrovolných hasičů. Občané obce dodávají vzorky svých domácích likérů a pálenek, a tím se účastní soutěže.

Ostatní spoluobčané koštují poskytnuté soutěžní vzorky a přidělují jim body. Na vítěze čekají hodnotné ceny. Tomuto koštu předchází každoročně fotbalový zápas Severu proti Jihu, ve kterém hrají proti sobě hráči severní a jižní části obce.

Posvícení

V obci se nachází kaple, která byla zasvěcena sv. Vítu, a právě v den jeho svátku, který připadá na 15. června, se v obci slaví posvícení a slouží tradiční posvícenská mše svatá.

Budišovský jarmark

Jednou z novějších akcí, která se také již několikrát zopakovala a jistě se stane další krásnou tradicí, je Budišovský jarmark. Ke každoročnímu slavnostnímu rozsvícení vánočního stroměčku vedle kaple sv. Víta stačilo přidat v nedalekém parčíku pár stánků s tradičním svařákem, palačinkami, zabijačkou, zelňačkou, vánočními perníčky a ozdobami a malý jarmark byl na světě. Tuto akci pořádá Sokol ve spolupráci s místní školkou.

Vánoční tvoření

V obecním domě probíhá stejně jako velikonoční tvoření také tvoření vánoční. Děti si mohou ozdobit perníčky, vyrobit adventní věnce, svícny či ozdoby na stroměček.

Štědrý den u kaple

Každoročně probíhá na Štědrý den vánoční trubení u kaple sv. Víta. Místní dechový orchestr pod vedením pana Miloše Javorka v 19 hodin večer zahájí tzv. „vánoční trubení“. Tato tradice probíhá v obci již po mnoho desítek let, avšak v posledním deseti letech získala zcela jiný rozměr. Dříve se trubení účastnili pouze muzikanti a pár zástupců obce. V současných letech se shromáždí u vánočního stroměčku několik desítek lidí, kteří se přijdou pozdravit se svými spoluobčany, popřejí si pěkné vánoční svátky a popíjejí společně tradiční svařák, který připravuje starosta obce.

V obci ale probíhají další akce, mezi které patří například vítání občánků, drakiáda, tříkrálová sbírka, táborák apod.

5 Vlastní výzkumné šetření

5.1 Metodologie výzkumu

Metodologie výzkumu představuje základní kámen každé empirické práce, neboť definuje postupy, jakými jsou získávána data, a techniky, jakými jsou data analyzována a interpretována.

5.1.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem diplomové práce je zkoumat změny v životním stylu venkovského obyvatelstva obce Budišovice po pádu komunistického režimu v roce 1989. Výzkum je zaměřen na různé aspekty života, jako jsou bydlení, práce, nákupní trendy, volnočasové aktivity, doprava, pěstování plodin či chov hospodářských zvířat.

5.1.2 Stanovené hypotézy

V rámci této diplomové práce byla stanovena jedna hlavní a sedm pracovních hypotéz, které budou postupně ověřovány a v závěru práce bude zhodnoceno, zda byly autorkou stanovené předpoklady potvrzeny, či vyvráceny.

5.1.2.1 Obecná hypotéza

Obecná hypotéza: Dá se předpokládat, že tradiční venkovský styl života se po roce 1989 změnil v obci Budišovice spíše na městský životní styl.

5.1.2.2 Pracovní hypotézy

Hypotéza č. 1: Většina starousedlíků pěstuje ovoce a zeleninu, naopak většina novousedlíků téměř žádné ovoce a zeleninu nepěstuje.

Hypotéza č. 2 Chovu drůbeže a hospodářských zvířat se věnují především starousedlíci, novousedlíci si v současné době drůbež ani jiná hospodářská zvířata nepořizují.

Hypotéza č. 3: Téměř všichni obyvatelé obce Budišovice obstarávají nákupy především v supermarketech a hypermarketech v blízkých městech Opava a Ostrava a místní obchod využívají jen zřídka pro nejnnutnější drobný nákup.

Hypotéza č. 4: V současné době vlastní téměř každá rodina minimálně jeden osobní automobil. Před rokem 1989 mnoho domácností osobní automobil nevlastnilo.

Hypotéza č. 5: Před rokem 1989 využívali obyvatelé obce Budišovice pro cestování do zaměstnání především autobusovou dopravu. V současnosti využívají pro cestování do zaměstnání spíše automobilovou dopravu.

Hypotéza č. 6: Novousedlíci tráví většinu volnočasových aktivit spíše mimo obec Budišovice.

Hypotéza č. 7: Novousedlíci se příliš nezapojují do místních spolků, členy těchto spolků jsou spíše starousedlíci.

5.1.3 Výzkumné metody a techniky

Ke sběru dat byla použita technika dotazníkového šetření, která patří mezi velmi využívané techniky v rámci kvantitativního výzkumu a umožňuje získání množství dat, které lze zobecnit na velkou část populace.

Úvodní část dotazníku, který byl využit v rámci výzkumného šetření, zahrnovala průvodní dopis. Tento průvodní dopis měl za úkol informovat respondenty o cílech výzkumu, důležitosti jejich účasti a poskytnout jasné instrukce k vyplnění dotazníku. Důraz byl kladen na etické aspekty výzkumu, jako je anonymita a důvěrnost poskytnutých informací, aby respondenti měli jistotu, že jejich odpovědi budou zpracovávány s náležitou péčí a respektem. Prvních deset otázek dotazníku bylo navrženo s cílem získat základní demografické a sociální informace o respondentech. Tyto informace byly nezbytné pro kategorizaci účastníků do skupin starousedlíků a novousedlíků, což je zásadní pro testování stanovených hypotéz studie. Identifikace doby bydlení v obci byla klíčová pro další analýzu dat a porozumění sociokulturním trendům v rámci obce Budišovice.

Otázky č. 11 a 12 dotazníkového šetření byly navrženy tak, aby poskytly data pro ověření první pracovní hypotézy. Respondenti měli odpovědět na otázky týkající se míry, do jaké se věnují pěstování ovoce a zeleniny. Hypotéza předpokládala, že tuto činnost budou více provozovat starousedlíci, zatímco novousedlíci, tedy ti, kteří se do obce přistěhovali v posledních cca 20 letech, se pěstování věnují méně či vůbec.

Otázky č. 13 a č. 14 byly ve výzkumném dotazníku zařazeny s cílem zjistit, do jaké míry se obyvatelé obce Budišovice, především ti kategorizovaní jako starousedlíci a novousedlíci, věnují chovu drůbeže a hospodářských zvířat.

Otázky č. 15–17 v dotazníku byly zaměřeny na zjištění preferencí nákupního chování obyvatel obce Budišovice. Cílem bylo zjistit, zda obyvatelé upřednostňují pro své běžné nákupy supermarkety a hypermarkety v sousedních větších městech, nebo zda jsou nakloněni využívat služeb místního obchodu. Tato data mají pomoci porozumět trendům v nakupování a zároveň testovat hypotézy týkající se změn v nákupním chování po roce 1989.

Otázky č. 18. a č. 19 cílily na ověření čtvrté hypotézy, která předpokládá, že současný stav motorizace obyvatelstva obce Budišovice je výrazně vyšší než před rokem 1989, kdy osobní automobil nebyl tak rozšířený. Pátá hypotéza předpokládá, že obyvatelé obce Budišovice využívali před rokem 1989 k cestování do zaměstnání především autobusovou dopravu, naopak dnes častěji využívají cestování osobními automobily. Tuto hypotézu by měly pomoci potvrdit či vyvrátit otázky č. 20–22.

Otázka č. 23 byla ve výzkumném dotazníku stanovena s cílem ověřit šestou hypotézu studie. Tato hypotéza předpokládá, že novousedlíci, tedy ti, kteří se do obce Budišovice přistěhovali v posledních cca 20 letech, preferují trávit svůj volný čas mimo obec. Poslední otázka dotazníku byla zaměřena na ověření hypotézy tvrdící, že aktivní členství v místních spolkách a organizacích je charakteristické především pro starousedlíky obce Budišovice.

5.1.4 Charakteristika výzkumného souboru

Oslovení respondenti museli splňovat především dvě důležitá kritéria. Prvním kritériem pro účely výzkumného šetření byl trvalý pobyt respondentů v obci Budišovice, druhým velmi důležitým kritériem byl věk respondentů. Vzhledem k tématu práce, kdy nás zajímá, jak se změnil životní styl venkovského obyvatelstva po roce 1989, je důležité, aby respondenti byli schopni odpovědět na otázky, které souvisí se životem před rokem 1989. Předpokladem tedy je, že období před rokem 1989 sami zažili.

5.1.5 Předvýzkum

Příprava výzkumného šetření byla nezbytným krokem pro zajištění kvality a relevance získaných dat. V této fázi byl proveden předvýzkum, který autorka práce uskutečnila s pomocí rodinných příslušníků a blízkých přátel žijících v obci Budišovice. Tento krok

umožnil ověřit srozumitelnost a relevanci dotazníku, což je zásadní pro získání validních výsledků. Zpětná vazba ukázala, že otázky byly formulovány jasně a bylo možné dotazník distribuovat mezi širší skupinu respondentů. Díky tomu mohla autorka s důvěrou pokračovat v realizaci hlavní části výzkumného šetření.

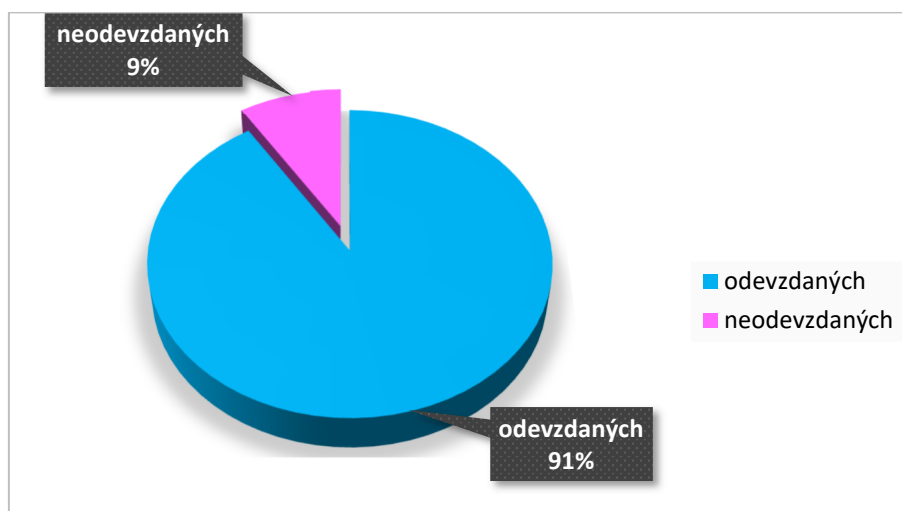
5.1.6 Sběr a zpracování dat

Dotazník byl mezi respondenty distribuován přímo autorkou práce. Sběr dat probíhal od 10. prosince do 17. prosince 2023 v odpoledních hodinách v obci Budišovice. Někteří respondenti byli přímo osloveni, nezastiženým byl dotazník vhozen do schránky.

5.1.7 Struktura respondentů

Výzkumné šetření bylo realizováno formou dotazníkového šetření v obci Budišovice, kde byly dotazníky distribuovány mezi obyvatelstvo. Anonymita respondentů byla zajištěna, což mohlo přispět k otevřenějším a upřímnějším odpovědím. V období od 10. do 17. prosince 2023 bylo rozdáno 155 dotazníků, z nichž bylo zpět odevzdáno a řádně vyplněno 141, což představuje vysokou návratnost 91 %. Tento výsledek naznačuje vysokou ochotu obyvatel obce podílet se na tomto výzkumu a poskytuje solidní základ pro další analýzu a interpretaci získaných dat.

Graf 12: Návratnost dotazníků

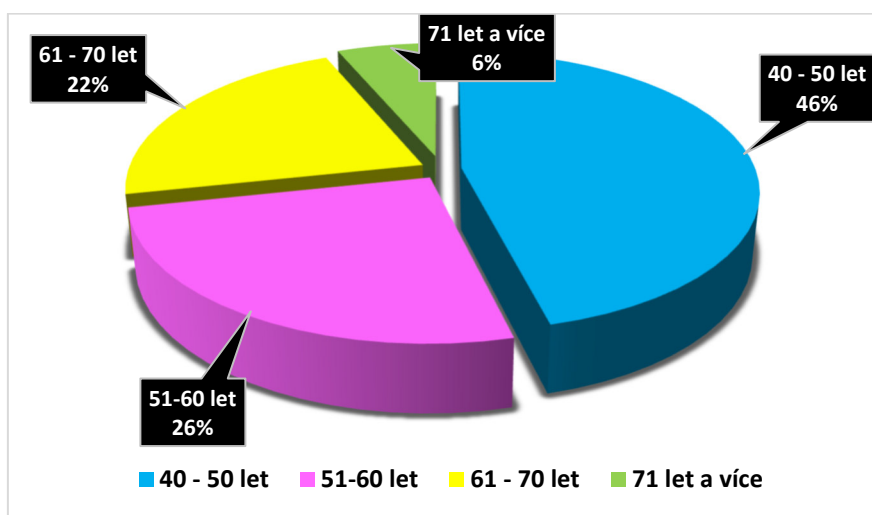

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Při sběru dat bylo klíčové, aby respondenti měli přímé zkušenosti se životem v obci jak před rokem 1989, tak v současnosti. Věková hranice 40 let byla proto stanovena jako minimum,

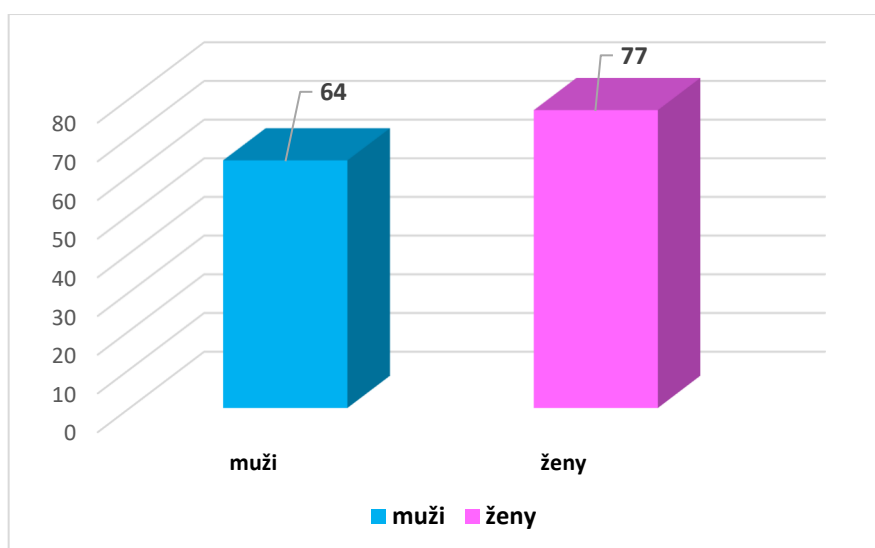
aby dotázaní mohli poskytnout informace založené na osobních zkušenostech. Největší počet respondentů byl ve věkové skupině 40–50 let, což představovalo 46 % dotázaných. Skupina ve věku 51–60 let tvořila 26 % respondentů, zatímco osoby ve věku 61–70 let představovaly 22 %. Nejméně, pouze 9 %, byla zastoupena skupina seniorů nad 71 let. Rozdělení podle pohlaví vykazalo mírně vyšší účast žen (77) oproti mužům (64).

Graf 13: Věková struktura respondentů

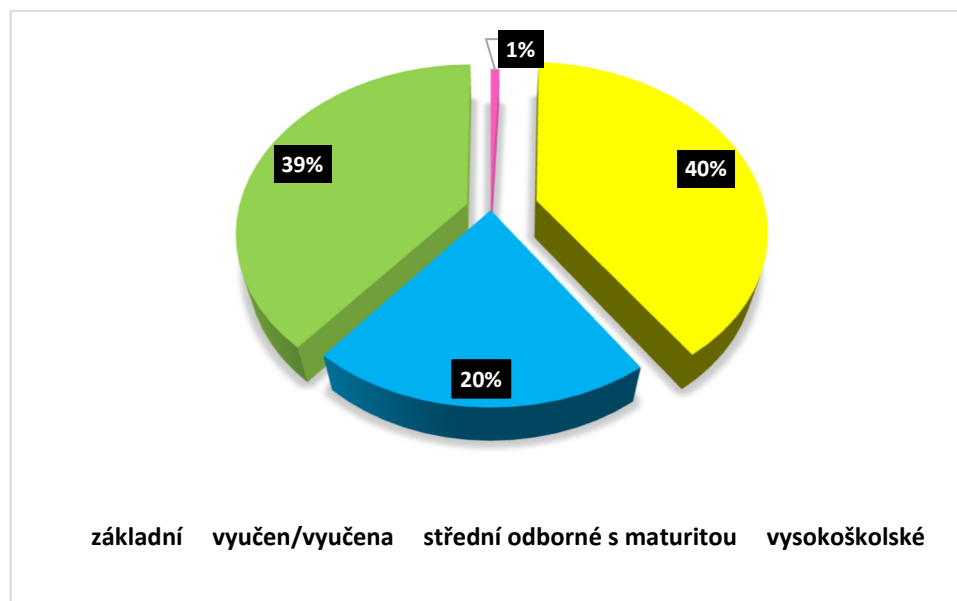
Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Graf 14: Struktura respondentů dle pohlaví

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

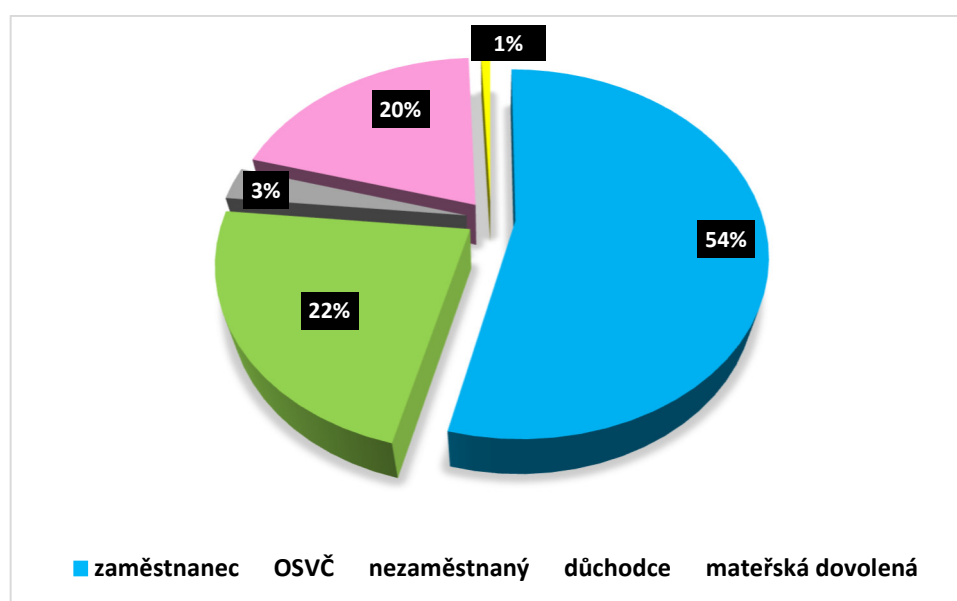
Graf 15: Struktura respondentů podle vzdělání

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Při analýze úrovně vzdělání respondentů je patrná významná převaha dvou vzdělávacích stupňů. Podle grafu č. 15 tvoří největší podíl osob s vyučením, a to celých 40 % účastníků šetření. Těsně za nimi následují respondenti s vysokoškolským diplomem, kteří v obci tvoří 39 %. Střední vzdělání s maturitní zkouškou má 20 % dotazovaných a nejnižší zastoupení, pouhé 1 %, mají ti, kteří ukončili svoji edukační dráhu již na úrovni základního vzdělání.

Graf 16: Struktura respondentů dle ekonomické aktivity

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

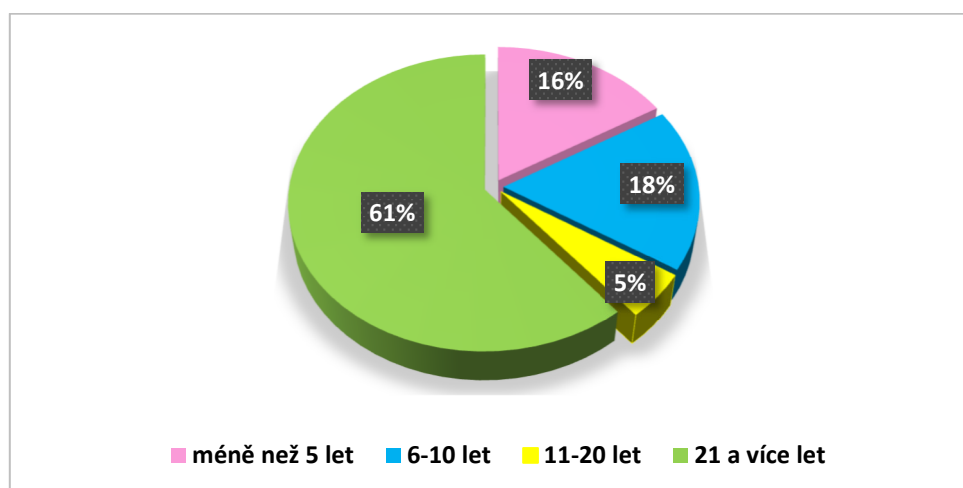
Ekonomická aktivita obyvatel Budišovic je diverzifikovaná, což potvrzuje i grafické zobrazení dat z dotazníkového šetření. Většina respondentů, konkrétně 54 %, je zaměstnána na plný úvazek. Podnikatelské aktivity jako živnostníci či OSVČ představují dalších 22 % dotazovaných. Poměrně vysoké procento, 28 %, tvoří lidé v důchodu, kteří již ukončili svou pracovní kariéru. Nezaměstnanost je zastoupena 4 % a mateřská dovolená 1 %. Data odhalují strukturu ekonomického života v obci a ukazují na různorodost zdrojů příjmů mezi obyvateli.

5.2 Výsledky výzkumu

V této části práce budou vyhodnoceny výsledky získaných primárních dat.

Výzkumné šetření klade důraz na stanovení doby pobytu respondentů v obci Budišovice, což je klíčové pro pochopení jejich vnímání změn v obci. Většina, konkrétně 61 % dotazovaných, patří mezi starousedlíky, neboť v obci žijí déle než 21 let. Skupina obyvatel žijících v obci 6 až 10 let představuje 18 %, zatímco 16 % respondentů jsou relativní nováčci s dobou pobytu kratší než 5 let. Menší část, 5 %, tvoří obyvatelé žijící v obci 11 až 20 let. Tyto údaje jsou zásadní pro analýzu dlouhodobých trendů a aktuálních změn v životním stylu vesnického obyvatelstva.

Graf 17: Struktura respondentů dle délky života v obci Budišovice

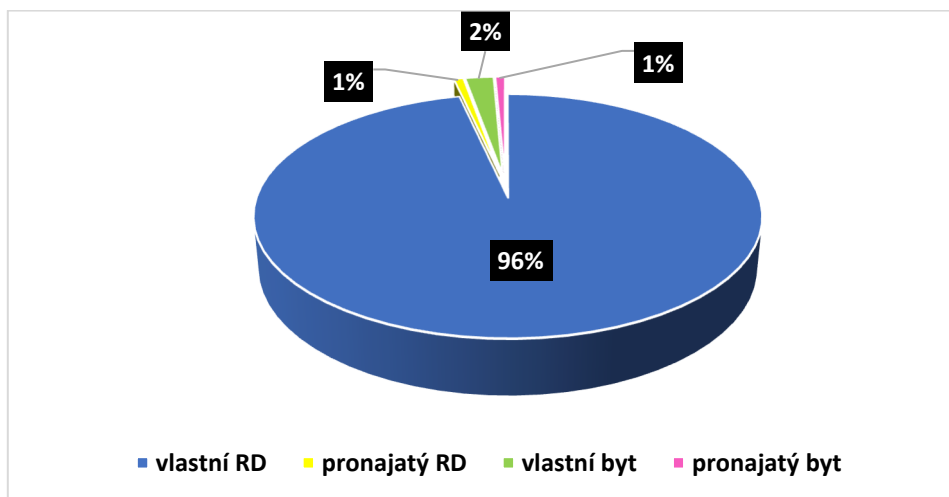

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

V rámci zjišťování bydlení obyvatel Budišovic bylo zjištěno, že drtivá většina, tedy 96 % respondentů, žije ve vlastním rodinném domě. Tento údaj reflektuje tradiční preference

venkovského obyvatelstva vlastnit nemovitost a souvisí i s trendem suburbanizace. V bytech bytových domů žije pouze 2 % dotazovaných, což naznačuje nižší podíl bytového fondu tohoto typu v obci. Dále 1 % respondentů bydlí v pronajatém rodinném domě a stejný počet v pronajatém bytě, což ukazuje na relativně malý trh s nájmem bydlením v této lokalitě.

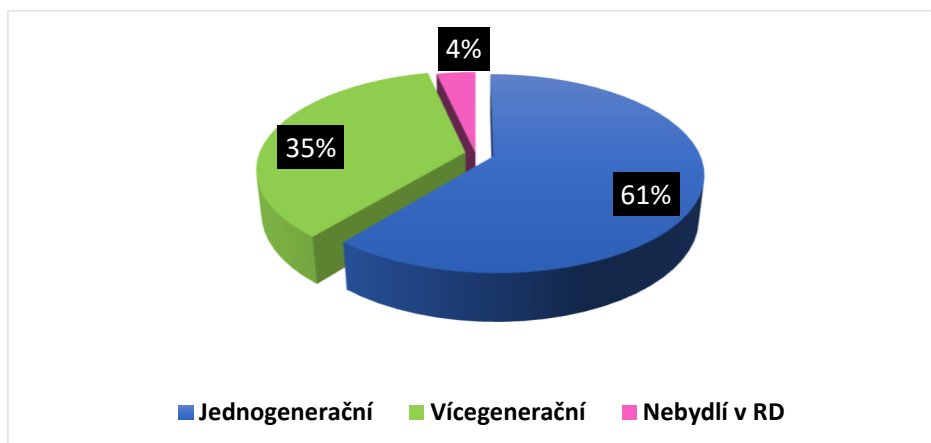
Graf 18: Rozdělení respondentů dle vlastnického práva k nemovitosti

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Další výzkumná otázka byla zaměřena na formu bydlení obyvatel Budišovic. Převážná většina, 61 % dotazovaných, žije v jednogeneračních domech, což naznačuje preferenci soukromí a nezávislosti. Na druhou stranu, 35 % respondentů sdílí své domovy s více generacemi, což může být odrazem tradičních hodnot nebo ekonomických faktorů. Zbývající 4 % účastníků šetření nežijí v rodinných domech, což může odrážet různorodost bydlení v obci. Tato data poukazují na různé životní styly a preferované formy bydlení mezi obyvateli Budišovic.

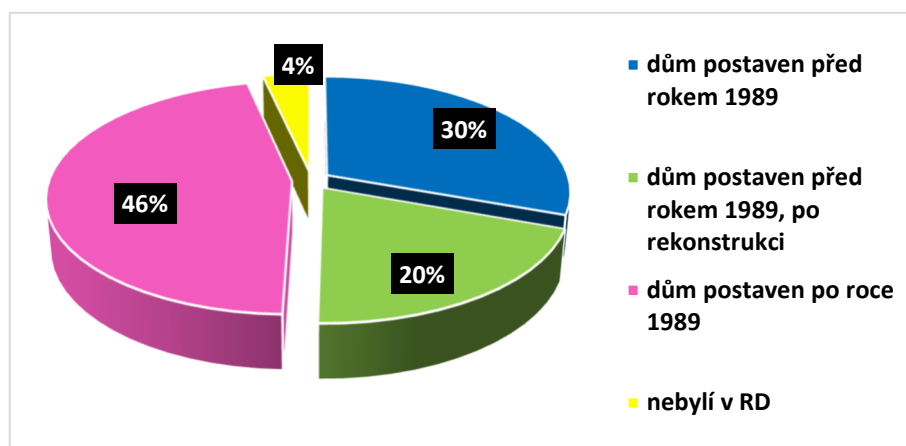
Graf 19: Obydlí podle typu (jednogeneční, vícegenerační)

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Analýza stáří nemovitostí, ve kterých obyvatelé Budišovic žijí, odhaluje zajímavou strukturu. Podle zjištěných dat většina respondentů, přesně 46 %, žije v novostavbách. Toto číslo reflektuje trend stavebních aktivit po roce 1989 a rostoucí tendenci k individuálnímu bydlení ve vlastním. Naopak 30 % dotazovaných žije v domech postavených před rokem 1989, což naznačuje, že historická zástavba stále tvoří podstatnou část obytného fondu obce. 20 % respondentů pak uvádí, že jejich domovem je dům postavený před rokem 1989, který však prošel rekonstrukcí a 4 % dotazovaných nežijí v rodinných domech.

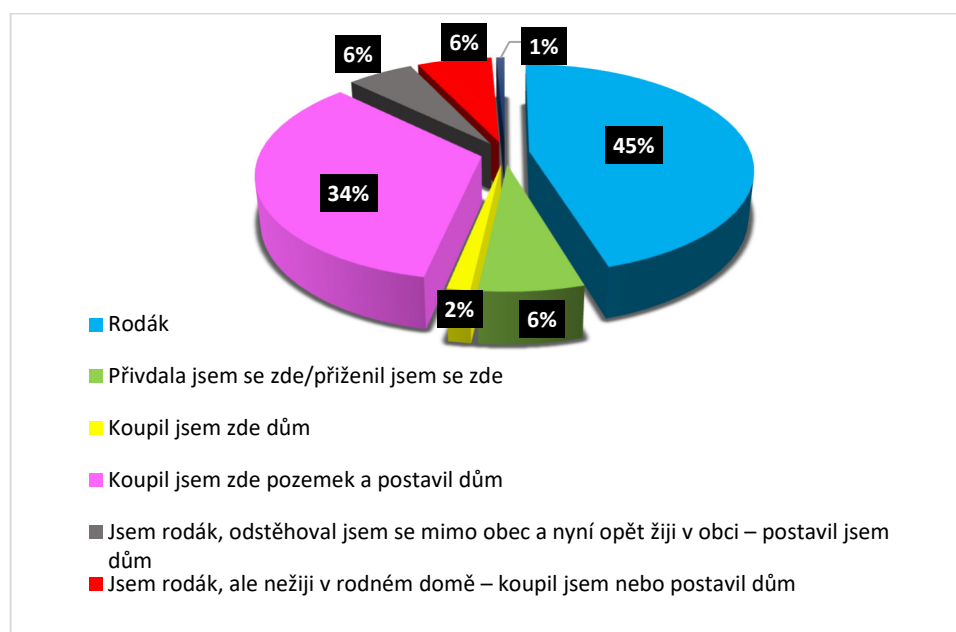
Graf 20: Rozdělení bydlení podle stáří nemovitosti

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Výzkum rovněž zjišťoval, jaký vztah mají respondenti k obci Budišovice. Cílem bylo zjistit, zda jsou rodilí obyvatelé, přistěhovalci, či se do obce vrátili po delší době strávené mimo ni. Největší podíl, 45 %, tvořili rodáci, kteří žijí v obci po celý svůj život. Druhou největší skupinu, 34 %, představovali ti, kteří si v obci koupili pozemek a postavili na něm dům. Za manželským partnerem se přistěhovalo 6 % respondentů. Stejný podíl, tedy 6 %, tvořili rodáci, kteří se po nějakém čase stráveném mimo obec vrátili zpět a postavili si zde dům. 2 % respondentů si v obci koupilo dům a pouze 1%, reprezentováno 1 dotazovaným, má v obci pronajatý byt.

Graf 21: Vztah respondentů k obci Budišovice

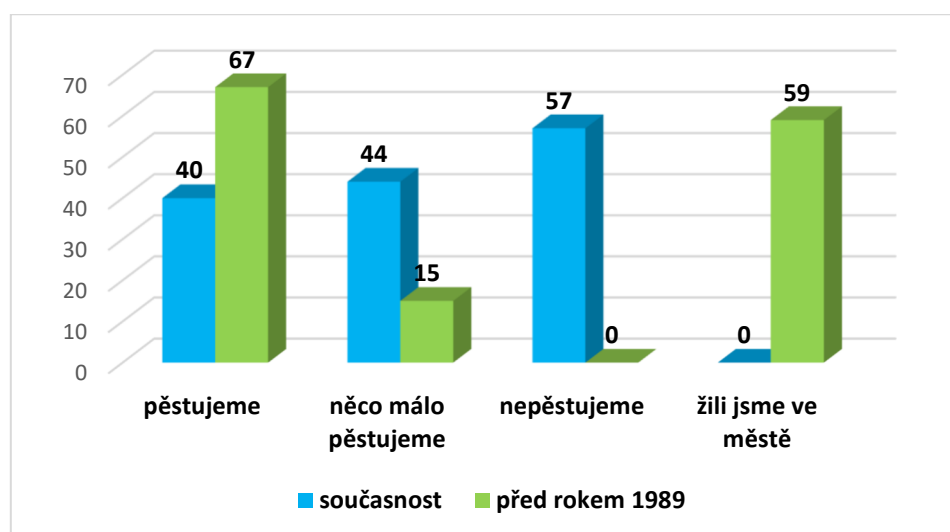
Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

V další části dotazníku byly položeny otázky přímo směřující k ověření stanovených hypotéz práce. Tyto otázky byly konstruovány tak, aby zjišťovaly konkrétní informace o změnách životního stylu, ekonomických aktivitách, sociálních vztazích a infrastruktuře v obci Budišovice. Odpovědi respondentů tak poskytnou cenná data pro analýzu a porovnání s teoretickým základem práce, a umožní tak posouzení míry, do které se předpoklady autorky potvrdily, či nikoli.

Jednou z klíčových otázek bylo zjištění, zda obyvatelé Budišovic v současné době pěstují ovoce a zeleninu – a porovnání s dobou před rokem 1989. Z výsledků vyplynulo, že zatímco v minulosti bylo pěstování ovoce a zeleniny běžnou součástí života mnoha obyvatel,

v dnešní době se této činnosti věnuje méně lidí. Celkem 40 respondentů potvrdilo, že stále pěstují ovoce a zeleninu, zatímco 44 dotazovaných pěstuje pouze omezené množství. Největší část, 57 osob, v současnosti již nepěstuje žádné ovoce ani zeleninu. Naopak před rokem 1989 pěstovalo ovoce a zeleninu 67 respondentů, alespoň něco málo druhů ovoce a zeleniny 15 respondentů a žádné ovoce a zeleninu nepěstovalo 59 respondentů, kteří uvedli, že v tomto období nežili v obci Budišovice, ale byli obyvateli města.

Graf 22: Pěstování ovoce a zeleniny v současnosti a před rokem 1989

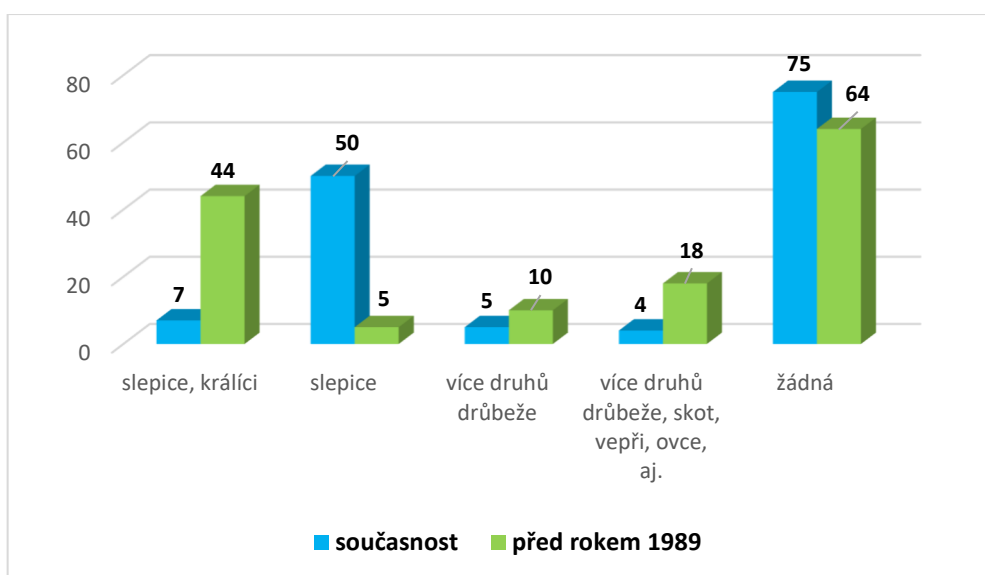
Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Úkolem dalších dvou otázek v dotazníku bylo zjistit, zda se v současné době věnují obyvatelé obce Budišovice chovu hospodářského zvířectva a jaká situace byla před rokem 1989. Tato data jsou klíčová pro ověření druhé stanovené hypotézy, která se týká proměn v chovatelských aktivitách obyvatel obce.

Výsledky dotazníkového šetření ohledně chovu hospodářských zvířat odrážejí změny v zemědělských aktivitách obyvatel Budišovic. Zatímco pouze malý počet respondentů, konkrétně 7, se stále věnuje chovu králíků a slepic, významnější část, celkem 50 osob, chová různé druhy drůbeže a další hospodářská zvířata. Tato skutečnost může signalizovat zachování určité úrovně zemědělské samostatnosti mezi obyvateli venkova. Naproti tomu skutečnost, že 75 respondentů nechová žádná hospodářská zvířata, poukazuje na posun od tradičních venkovských činností k modernějším způsobům života, kde dominuje tržní ekonomika a dostupnost potravin v obchodech.

Výzkum chovu hospodářských zvířat před rokem 1989 v obci Budišovice ukazuje, že chovatelství bylo dříve mezi obyvateli daleko běžnější. Z čísel vyplývá, že králíky a slepice chovalo 44 lidí, dalších 5 chovalo pouze slepice a 10 respondentů mělo doma více druhů drůbeže. Chovem drůbeže spolu s dalšími zvířaty, jako jsou skot, vepřiči nebo ovce, se zabývalo 18 lidí a 54 respondentů uvedlo, že ani před rokem 1989 nechovali žádná zvířata. Tyto výsledky dále prohloubily analýzu, aby se zjistilo, zda tuto skupinu tvoří převážně starousedlíci nebo novousedlíci.

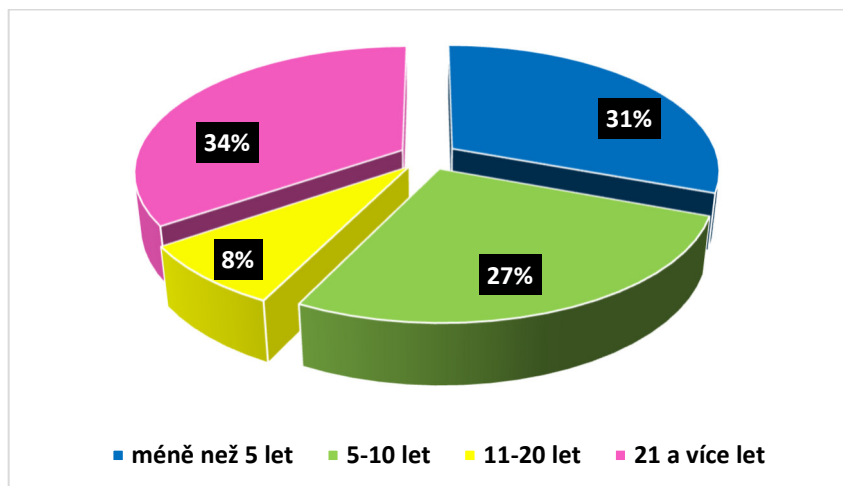
Graf 23: Chov hospodářských zvířat v současnosti a před rokem 1989

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Podrobná analýza ukazuje, že mezi těmi, kteří aktuálně nechovali žádná hospodářská zvířata, je většina starousedlíků, konkrétně 36 %. Tato skupina žije v obci déle než 21 let a její chovatelské aktivity se během let změnily. Obyvatelé, kteří v obci žijí méně než 5 let, tvoří 27 % těch, kteří nechovali zvířata, stejně jako ti, kteří zde žijí mezi 5 a 10 lety. Nejméně, pouze 8 %, pak tvoří obyvatelé s délkou bydlení v obci 11 až 20 let. Tyto informace napomáhají k lepšímu porozumění současným trendům v chovatelských praktikách.

Graf 24: Struktura respondentů, kteří nechovají žádná hospodářská zvířata dle délky života v obci Budišovice

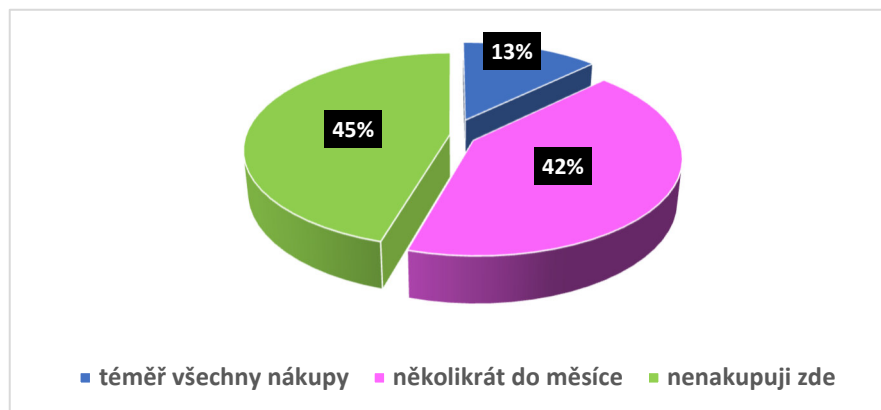

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Nákupní chování obyvatel Budišovic. Výzkumné dotazníkové šetření zahrnovalo otázky zaměřené na nákupní chování obyvatel obce Budišovice. Cílem bylo zjistit, kde občané nejčastěji realizují své nákupy a jak často využívají místní obchodní infrastrukturu. Data, která byla získána, měla za úkol ověřit třetí stanovenou hypotézu, která předpokládá, že většina obyvatel dává přednost velkým nákupním centrům v Opavě a Ostravě, zatímco místní obchody jsou využívány méně často a slouží spíše pro nákup nezbytností. Výsledky by měly poskytnout ucelený pohled na současné spotřební trendy a preference obyvatel obce ve vztahu k dostupnosti a využití různých typů obchodů.

Pouze 13 % respondentů deklarovalo, že většinu svých nákupů provádí v místním obchodě obce Budišovice. Zatímco 42 % obyvatel občas využívá místní obchod, téměř polovina, konkrétně 45 % dotazovaných, uvádí, že v lokálním obchodě nenakupují vůbec. Tyto výsledky naznačují, že místní obchodní zařízení je využíváno pouze okrajově. Tento trend odkazuje na širší sociálně-ekonomické změny a urbanizační vlivy, které se promítají do konzumních návyků obyvatelstva venkova.

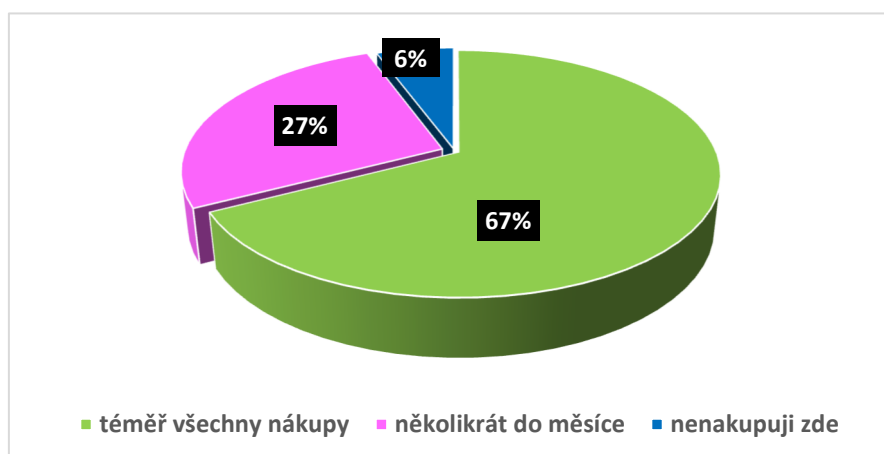
Graf 25: Struktura respondentů dle četnosti nákupů v místním obchodě

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

V supermarketech a hypermarketech ve městech Opava a Ostrava obstarává téměř všechny nákupy významná většina respondentů, konkrétně 67 %. Dalších 27 % obyvatel obce Budišovice tyto velké obchodní řetězce navštěvuje několikrát do měsíce pro své nákupy. Pouze malý podíl, 6 % dotazovaných, uvádí, že v supermarketech a hypermarketech nenakupují vůbec. Tyto údaje poskytují silný důkaz o tom, že většina obyvatel dává přednost nákupu ve velkých obchodních centrech, což podporuje třetí stanovenou hypotézu a naznačuje změnu v nákupních zvyklostech obyvatel venkova ve prospěch velkých obchodních řetězců. Tento trend má dalekosáhlé dopady na místní ekonomiku, podnikání a komunitní život, zároveň reflektuje širší sociální a ekonomické procesy, které ovlivňují venkovské oblasti.

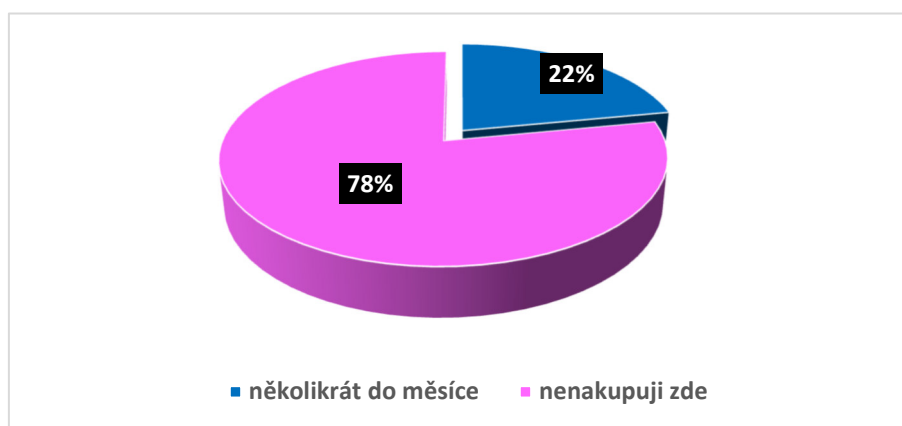
Graf 26: Struktura respondentů dle četnosti nákupů v supermarketech a hypermarketech

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Poslední otázka dotazníku, směřovaná na nákupní chování obyvatel Budišovic, zjišťovala, zda obyvatelé obce nakupují také ve vesnicích ležících v blízkosti, jako jsou Pustá Polom, Hrabyně a Velká Polom. Výsledky ukázaly, že 22 % respondentů občas tyto menší obchody využívá, zatímco drtivá většina, 78 %, v okolních obcích nenakupuje. Tyto údaje naznačují, že obyvatelé dávají přednost velkým nákupním centrům ve městech před lokálními obchody, což potvrzuje trend zjištěný v předchozích otázkách týkajících se nákupního chování a podporuje třetí hypotézu.

Graf 27: Respondenti podle četnosti nákupů v obchodech vedlejších obcí

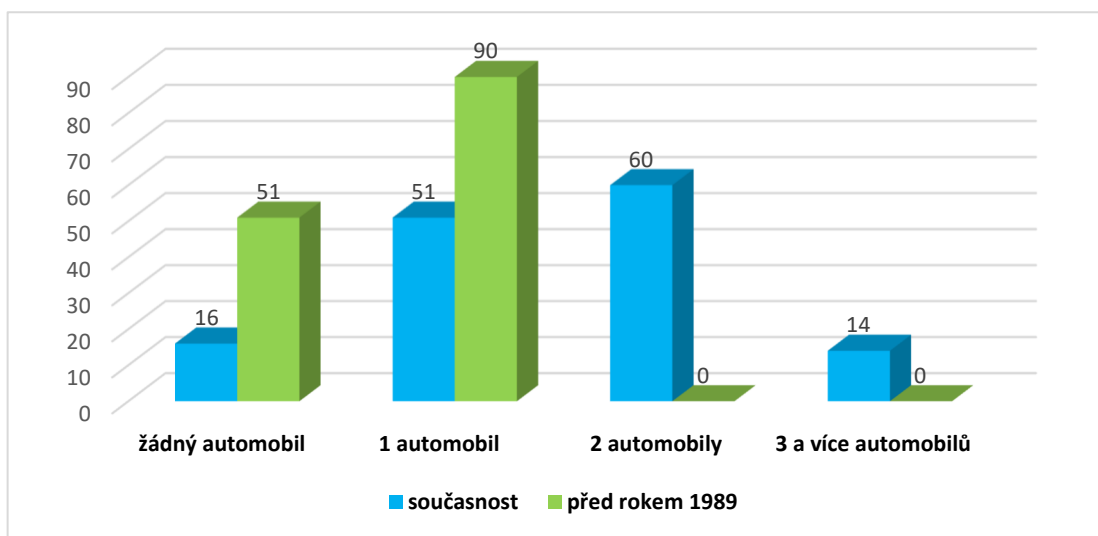

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Otázky č. 18 a 19 byly zaměřeny na ověření čtvrté hypotézy, která se týká vlastnictví osobních automobilů v domácnostech obyvatel Budišovic. Výsledky ukázaly, že velká většina domácností, celkem 125, v současnosti vlastní alespoň jeden automobil. Z toho 51 domácností má jeden automobil, 60 domácností disponuje dvěma vozidly a 14 domácností uvedlo vlastnictví tří a více automobilů. Pouze minoritní skupina, 16 respondentů, nemá k dispozici žádný osobní automobil. Tyto údaje demonstrují zvýšenou dostupnost a potřebu osobních automobilů v porovnání se stavem před rokem 1989, kdy mnoho domácností osobní automobil nevlastnilo, což potvrzuje hypotézu o rozšíření individuální automobilové dopravy mezi obyvateli Budišovic. Změna je patrná zejména v kontextu modernizace, zlepšení finanční dostupnosti vozidel a změn v životním stylu, kde osobní automobil hraje stále významnější roli v každodenním životě.

Před rokem 1989 se nenacházel žádný osobní automobil v celkem 51 domácnostech občanů obce Budišovice. 90 respondentů uvedlo, že před rokem 1989 jejich domácnost osobním automobilem disponovala, nikdo z dotazovaných však neuvedl, že by se v té době v jejich domácnosti nacházel více než jeden automobil.

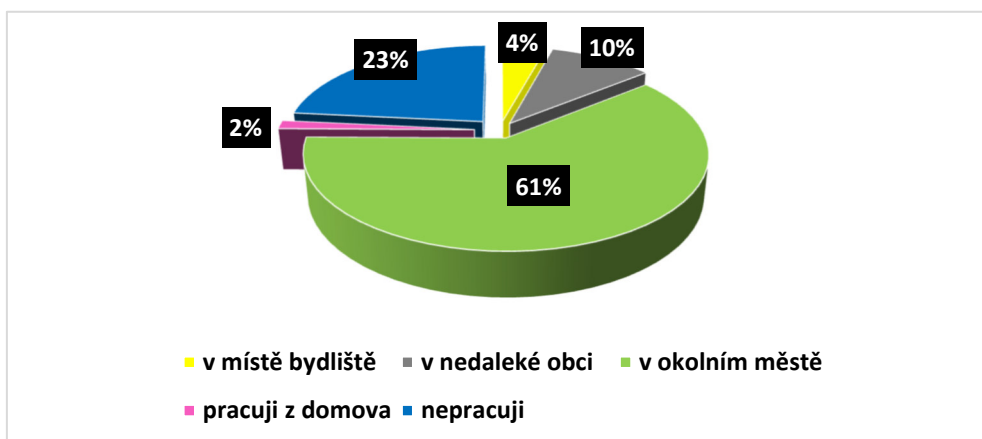
Graf 28: Struktura respondentů dle počtu osobních automobilů v domácnosti v současnosti a před rokem 1989

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Úkolem páté hypotézy bylo potvrdit tvrzení, že v současné době se většina obyvatel obce Budišovice přepravuje do zaměstnání osobním automobilem, naopak před rokem 1989 využívali obyvatelé výše uvedené obce spíše autobusovou dopravu. Jedna z otázek v dotazníku směřovala ke zjištění, kde dotazovaní pracují. Zda pracují v místě bydliště, v okolních obcích, v blízkých městech či jinde. Ze zpracovaných odpovědí bylo zjištěno, že pouze 4 % respondentů pracují v místě bydliště, 10 % respondentů vykonává práci v nedaleké obci, 61 % dotazovaných dojíždí za prací do blízkých měst Opava a Ostrava, pouze 2 % oslovených uvádějí práci z domova a 23 % dotazovaných nepracuje (zde se opět jedná o skupinu respondentů na mateřské dovolené, nezaměstnané a důchodce).

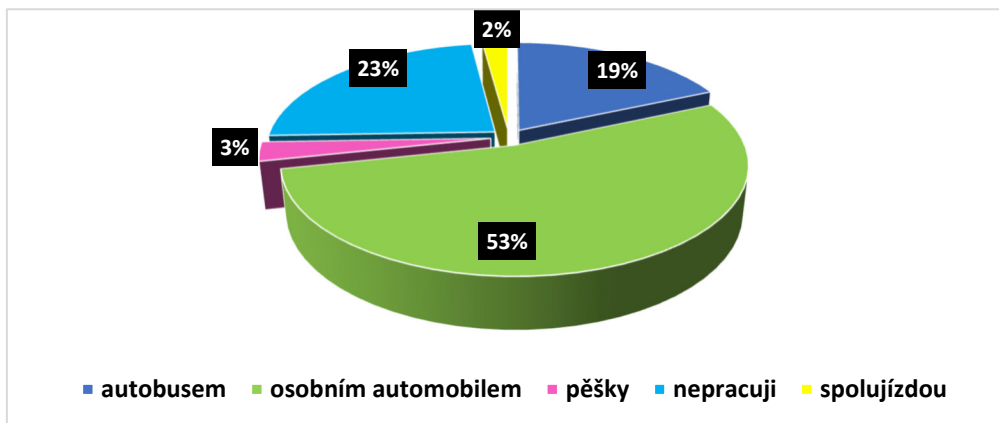
Graf 29: Struktura respondentů dle místa výkonu zaměstnání

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Následující otázka již směřovala přímo ke zjišťování, jakým způsobem se lidé v současné době dopravují nejčastěji do zaměstnání. Celkem 53 % respondentů uvedlo, že se do zaměstnání dopravuje osobním automobilem. Pouze 19 % dotazovaných jezdí do zaměstnání autobusem, 3% respondentů uvedlo, že do zaměstnání chodí pěšky; zde byla provedena další analýza, která rozkryla, že se jedná se o respondenty, kteří pracují přímo v obci Budišovice. 2 % dotazovaných se dopravuje do zaměstnání nejčastěji spolujízdou a 23 % všech oslovených respondentů je tvořeno skupinou obyvatel obce Budišovice, kteří se v současné době do zaměstnání nedopravují, neboť se jedná o důchodce, osoby na mateřské či rodičovské dovolené nebo osoby v evidenci úřadu práce.

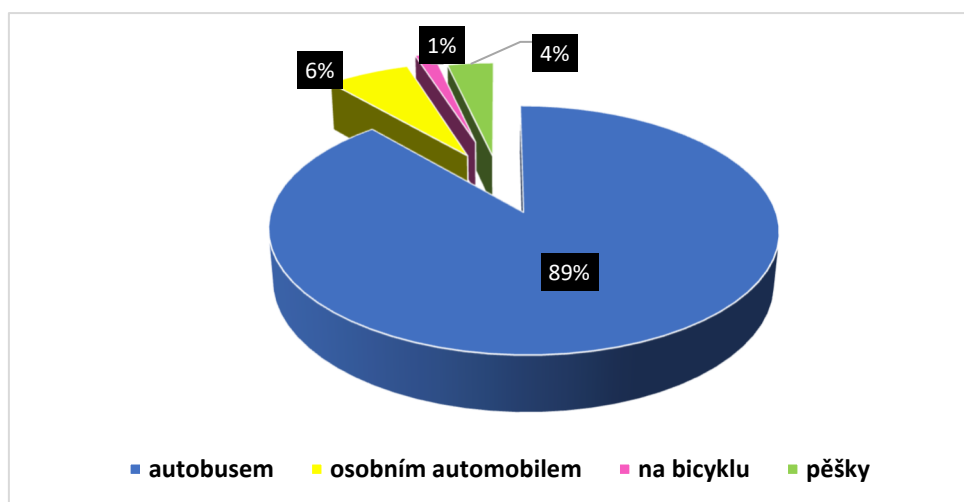
Graf 30: Způsob dopravování respondentů do zaměstnání

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Grafické vyobrazení pracovní mobility obyvatel Budišovic před rokem 1989 ukazuje, že v této době byla autobusová doprava dominantním způsobem přepravy do práce. Z dotazníku vyplynulo, že 89 % respondentů každodenně využívalo autobusy, což ilustruje vysokou závislost na veřejné dopravě. Naopak pouze 6 % obyvatel obce dojíždělo do zaměstnání vlastním automobilem, 1 % jezdilo na bicyklu a zbylá 4 % docházela pěšky.

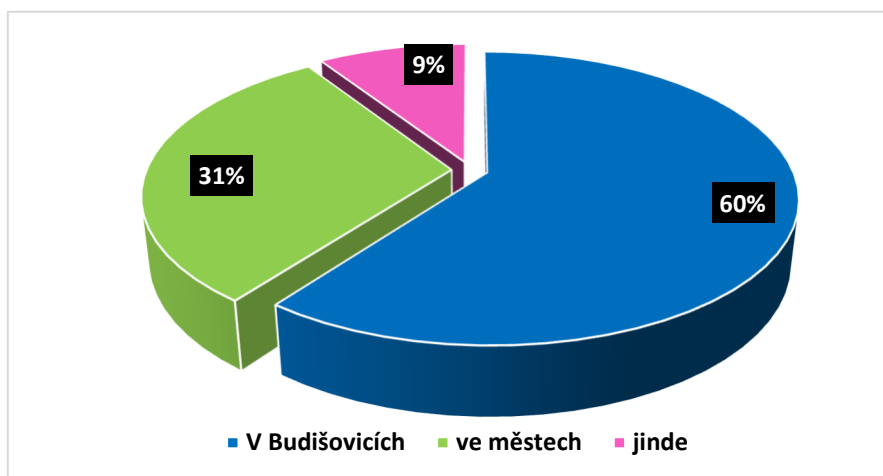
Graf 31: Způsob dopravy respondentů do zaměstnání před rokem 1989

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Další oblastní výzkumného šetření byl volný čas. Bylo zkoumáno, kde dotazovaní obyvatelé obce Budišovice tráví nejčastěji svůj volný čas. Celkem 60 % respondentů uvedlo, že většinu svých volnočasových aktivit tráví v obci Budišovice. Respondentů, kteří uvedli, že volnočasové aktivity tráví převážně v okolních městech bylo celkem 31 % a 9 % dotazovaných odpovědělo, že většinu svého volného času tráví jinde než v obci Budišovice a okolních městech.

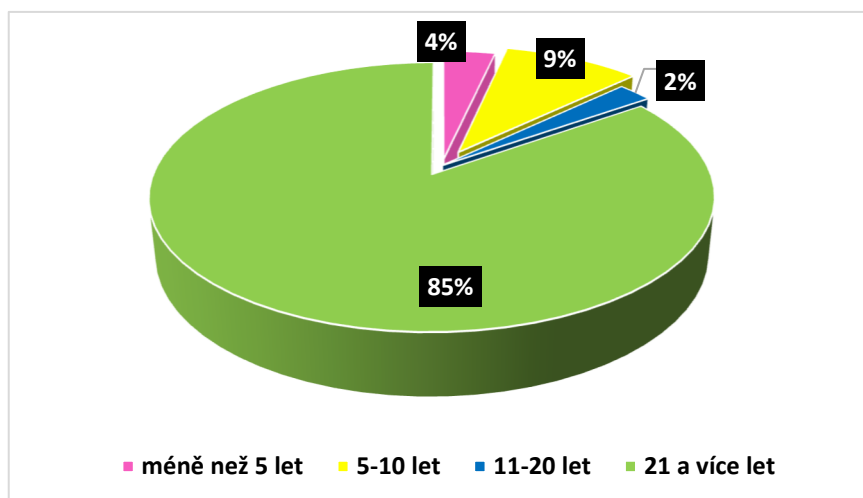
Graf 32: Struktura respondentů dle místa trávení volného času

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Analýza dat ukázala, že většina respondentů, kteří tráví svůj volný čas v obci Budišovice, jsou starousedlíci. Celých 85 % těchto respondentů žije v obci déle než 21 let. Menší procento, pouze 4 %, tvoří ti, kteří v obci bydlí méně než 5 let. Respondenti žijící v obci 5–10 let představují 9 % a ti, kteří zde žijí 11–20 let, pak jen 2 %. Data naznačují, že dlouhodobější pobyt v obci má tendenci souviset s větší mírou zapojení do místních volnočasových aktivit, což může odrážet hlubší vazby na komunitu a lokalitu.

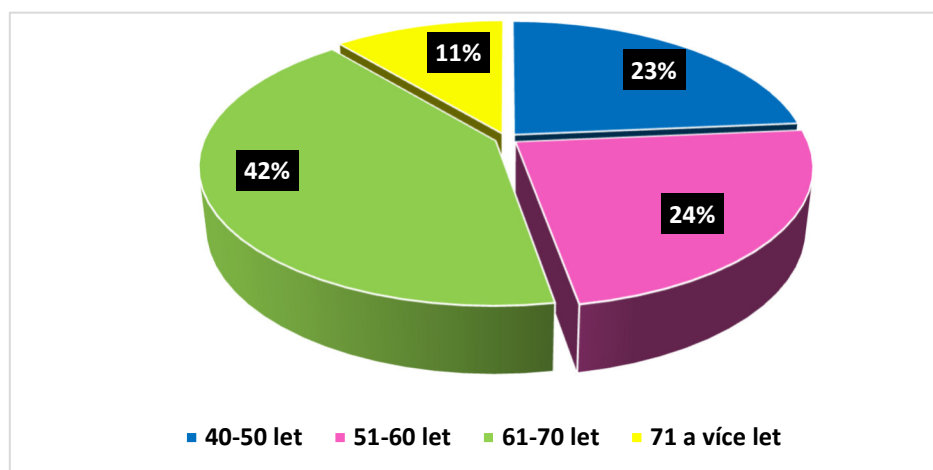
Graf 33: Struktura respondentů trávících volný čas převážně v obci Budišovice dle délky života v obci

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Vzorek respondentů žijících v obci Budišovice více než 21 let uvádějících, že tráví svůj volný čas v místě bydliště, byl dále analyzován ve vztahu k věkové struktuře respondentů. Bylo zjištěno, že největší skupinu se 42 % tvořili respondenti ve věku 61–70 let. 24 % respondentů bylo ve věku 51–60 let, 23 % ve věku 40–50 let a 11 % respondentů bylo ve věku 71 a více let. Tato data naznačují, že starší generace preferuje trávení svého volného času v rámci obce, což může být odrazem jejich silnějších sociálních vazeb a zakořenění v místní komunitě.

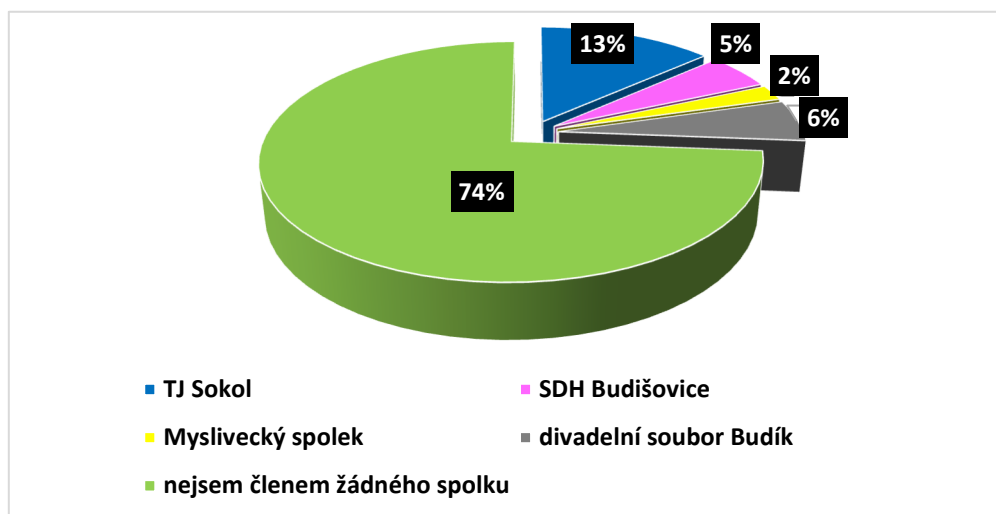
Graf 34: Věková struktura respondentů trávících volný čas v obci Budišovice

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Poslední zkoumaná oblast se týkala členství respondentů v místních spolcích. Bylo zjištěno, že celkem 104 dotazovaných není členem žádného místního spolku. Ke členství v TJ Sokol Budišovice se hlásilo 19 respondentů, 7 respondentů uvedlo, že jsou členy Sboru dobrovolných hasičů Budišovice, 8 respondentů je členy ochotnického divadelního souboru Budík a 3 dotazovaní jsou členy Mysliveckého spolku Benitky – Pustá Polom. Tři respondenti uvedli, že jsou členové více spolků.

Graf 35: Struktura respondentů dle členství v místních spolcích

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Další analýza získaných dat byla provedena na vzorku respondentů, kteří uvedli, že jsou členy nějakého místního spolku. Tento vzorek byl reprezentován celkem 37 respondenty a bylo zjištěno, že dva z nich žijí v obci 11–20 let, zbylých 35 dotazovaných v obci Budišovice žije více než 21 let.

5.3 Vyhodnocení hypotéz

Primární data získaná prostřednictvím dotazníkového šetření poskytla cenné informace pro definování a ověřování hypotéz v rámci této diplomové práce. Ačkoliv výzkumný vzorek nemůže s absolutní jistotou reprezentovat celou populaci obce Budišovice, dá se považovat za dostatečně reprezentativní, aby umožnil formulovat závěry v souladu s cílem práce. Cílem je analyzovat současný životní styl obyvatel Budišovice a porovnat jej se životním stylem před rokem 1989, reflektující tak velké sociální a ekonomické proměny, které obec zažila.

Hypotéza č. 1:

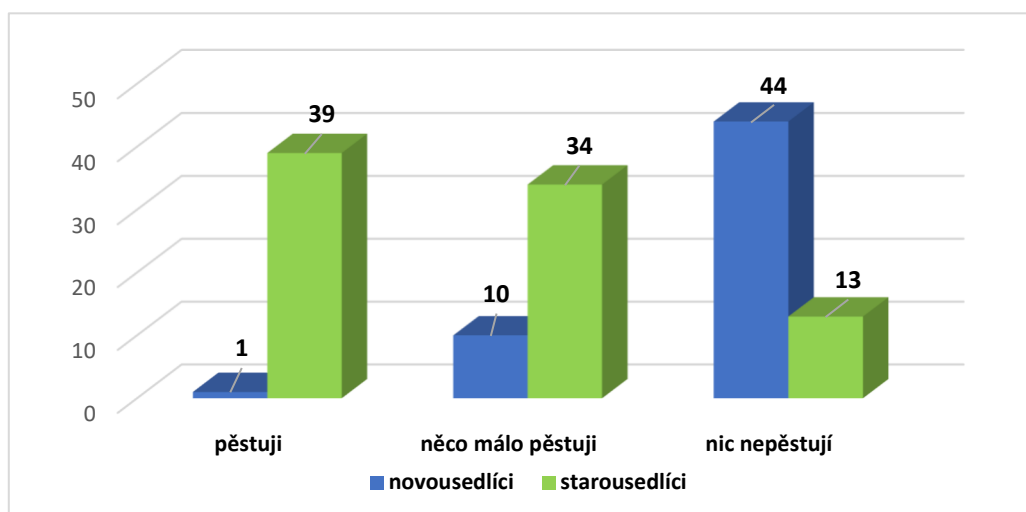
Většina starousedlíků pěstuje ovoce a zeleninu, naopak většina novousedlíků téměř žádné ovoce a zeleninu nepěstuje.

Prostřednictvím zodpovězené otázky č. 11 byla získána primární data, která byla následně dále analyzována a porovnávána s daty získanými na otázku délky života v obci.

Za starousedlíky byla považována skupina respondentů uvádějících, že v obci žijí 21 a více let. Zbytek respondentů žijících v obci do 20 let byl pro toto výzkumné šetření považován za skupinu novousedlíků. Skupina starousedlíků byla tvořena celkem 86 respondenty, vzorek novousedlíků byl reprezentován celkem 55 respondenty.

Z grafu č. 36 je patrné, že aktivita pěstování ovoce a zeleniny výrazně koreluje s délkou pobytu respondentů v obci. Mezi novousedlíky, z jejichž skupiny pouhý jeden uvedl, že se věnuje pěstování, a z níž 10 pěstuje ovoce a zeleninu minimálně, vyniká převaha těch, kdo tyto plodiny nepěstují vůbec. Naproti tomu starousedlíci vykazují větší sklony k zahradničení, kdy 39 z nich pěstuje intenzivně a 34 alespoň částečně, s pouhými 13 odpověďmi popírajícími jakékoli pěstování.

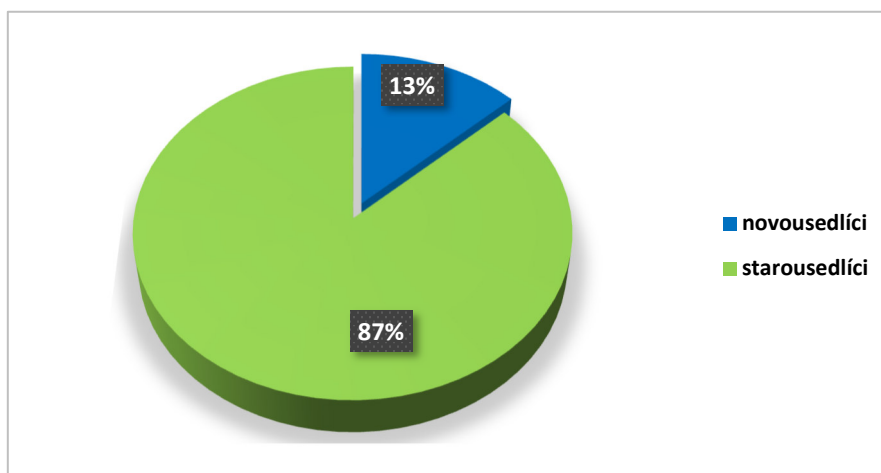
Graf 36: Pěstování ovoce a zeleniny dle délky života v obci

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Z analýzy grafu č. 37, ilustrujícího zálibu v pěstování ovoce a zeleniny mezi novousedlíky a starousedlíky, je zřejmé, že zahrádkářské aktivity jsou mnohem častější mezi obyvateli s delším pobytem v obci. Přesněji uvedeno, 87 % starousedlíků se věnuje pěstování ovoce a zeleniny alespoň do určité míry. Naproti tomu u novousedlíků je tato činnost zastoupena jen minimálně, když pouze 13 % dotazovaných pěstuje alespoň něco málo z těchto plodin.

Graf 37: Struktura respondentů, kteří nepěstují ovoce ani zeleninu dle délky života v obci

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

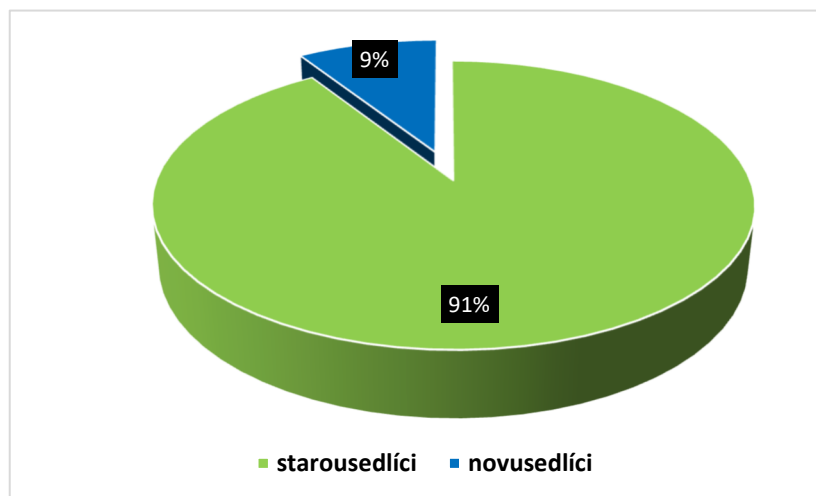
Na základě výše uvedených výsledků je evidentní, že starousedlíci mají silnější vazbu k pěstování ovoce a zeleniny, což dokládá fakt, že přes polovinu z nich se tomuto koníčku intenzivně věnuje. Na druhé straně novousedlíci jsou v této aktivitě spíše pasivní, s výjimkou jednotlivců, kteří pěstování provozují alespoň okrajově. První hypotézu je možné potvrdit.

Hypotéza č. 2:

Chovu drůbeže a hospodářských zvířat se věnují především starousedlíci, novousedlíci si v současné době drůbež ani jiná hospodářská zvířata nepořizují.

Pomocí primárních dat bylo zjištěno, kolik respondentů v současné době chová slepice a králíky, kolik respondentů chová pouze slepice, kolik více druhů drůbeže, hospodářská zvířata a kolik respondentů nechová vůbec žádná hospodářská zvířata. Tyto výsledky jsou zobrazeny v grafu č. 24 v podkapitole 5.3.2. Získaná data byla dále analyzována a byla provedena komparace několika proměnných. Bylo zjištěno, že celkem 66 dotazovaných uvedlo, že chová nějaká hospodářská zvířata. Tento vzorek byl dále porovnáván se získanými daty, které ukazují délku jejich života v obci Budišovice. Bylo zjištěno, že ze skupiny 66 respondentů uvádějících chov nějakého hospodářského zvířete spadá 60 do skupiny starousedlíků a pouze 6 dotazovaných žije v obci méně než 20 let.

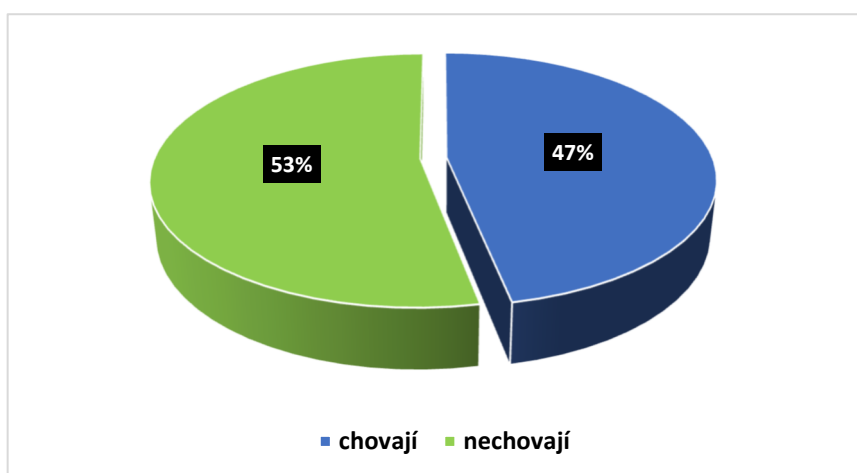
Graf 38: Struktura respondentů chovajících nějaká hospodářská zvířata dle délky života v obci Budišovice

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Výsledky prezentované v grafu č. 39 poukazují na fakt, že chov hospodářských zvířat není mezi respondenty převažující aktivitou. Přesahuje 50 % dotazovaných, kteří potvrdili, že v současné době nechovají žádná zvířata. Tato skutečnost může odrážet měnící se trend ve venkovském životním stylu nebo omezené možnosti pro chov v urbanizovanějších oblastech. Na druhou stranu skupina respondentů, kteří se věnují chovu, i když ve větším či menším měřítku, představuje významnou část obyvatelstva a udržuje tak lokální tradice.

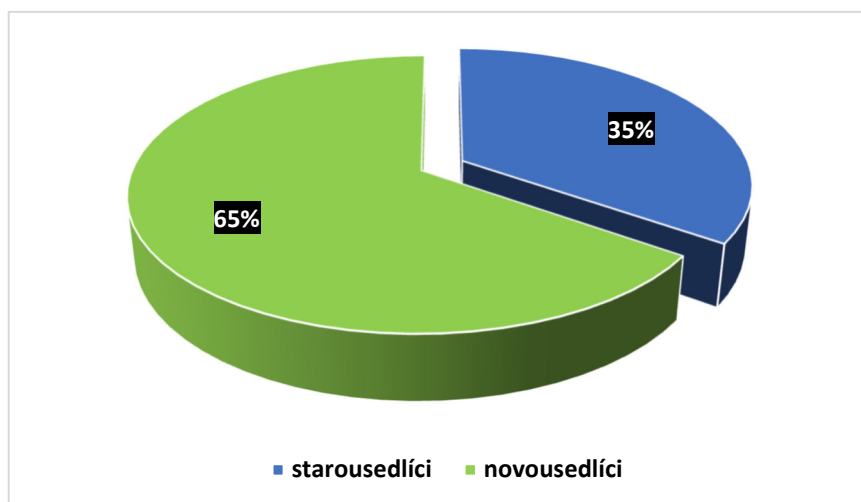
Graf 39: Struktura respondentů podle chovu hospodářských zvířat

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Vzorek respondentů, kteří žádná hospodářská zvířata nechovají, byl podroben podrobné analýze. Když byla tato data porovnána s dobou života v obci Budišovice, odhalila se zajímavá korelace. Zjistilo se, že většinu této skupiny, konkrétně 65 %, tvoří novousedlíci, kteří v obci žijí méně než 20 let. Naopak starousedlíci, tedy ti, kdo v obci žijí déle, představují 35 % této populace.

Graf 40: Struktura respondentů uvádějících, že nechovají žádná hospodářská zvířata dle délky života v obci

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Získaná data ukazují, že nově příchozí obyvatelé obce Budišovice se do chovu hospodářských zvířat zapojují v opravdu menší míře. Tato skupina obyvatel byla tvořena více než 50 % respondentů a díky těmto zjištěním je možné druhou hypotézu považovat za platnou.

Hypotéza č. 3:

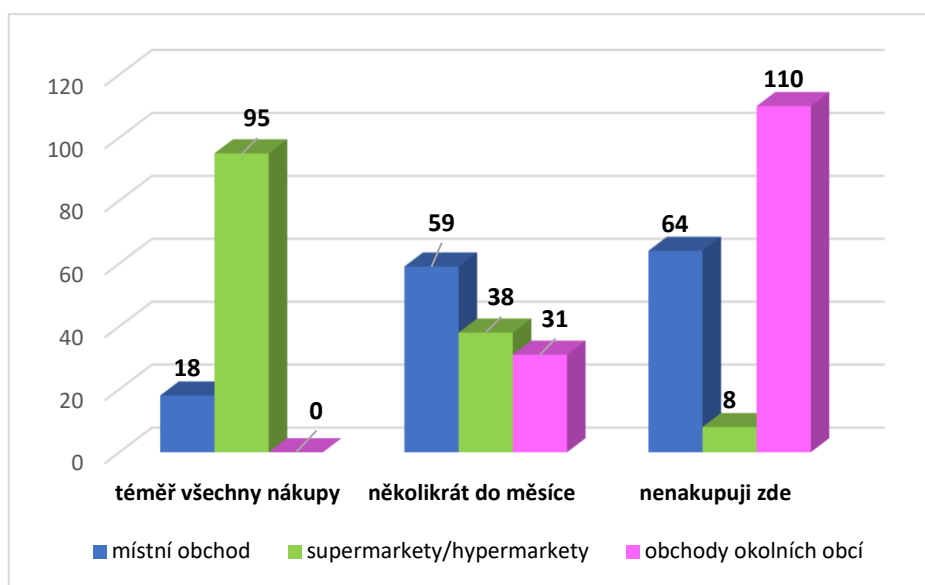
Téměř všichni obyvatelé obce Budišovice obstarávají nákupy především v supermarketech a hypermarketech v blízkých městech Opava a Ostrava a místní obchod využívají jen zřídka pro nejnnutnější drobný nákup.

Pomocí získaných dat z dotazníkového šetření se ukázalo, že celkem 95 respondentů z celkového počtu 141 uvedlo, že téměř všechny nákupy obstarává v supermarketech a hypermarketech v nedalekých městech Opava a Ostrava. Dalších 38 dotazovaných

obstarává v super a hypermarketech nákupy několikrát do měsíce. Pouze 8 respondentů uvedlo, že v těchto obchodech nenakupuje. V podkapitole 5.2 je v grafu zobrazeno procentuální vyjádření, které uvádí, že v supermarketech a hypermarketech okolních obcí obstarává téměř všechny nákupy 67 %. Naopak jiný graf v podkapitole znázorňuje, že v místním obchodě obstarává všechny nákupy pouze 13 % dotazovaných a 42 % dotazovaných uvedlo, že zde vůbec nenakupuje. Co se týče nákupů v obchodech okolních obcí, ukázalo se, že zde nakupuje občas pouhých 22 % respondentů. Zbýlých 78 % dotazovaných uvádí, že zde nikdy nenakupuje.

Dotazníkové šetření odhalilo, že většina respondentů preferuje nákupy v supermarketech a hypermarketech větších měst. Z toho vyplývá, že místní obchody v obci Budišovice nejsou primární volbou pro většinu obyvatel a stanovená hypotéza může být tímto potvrzena.

Graf 41: Struktura respondentů dle místa a četnosti nakupování

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

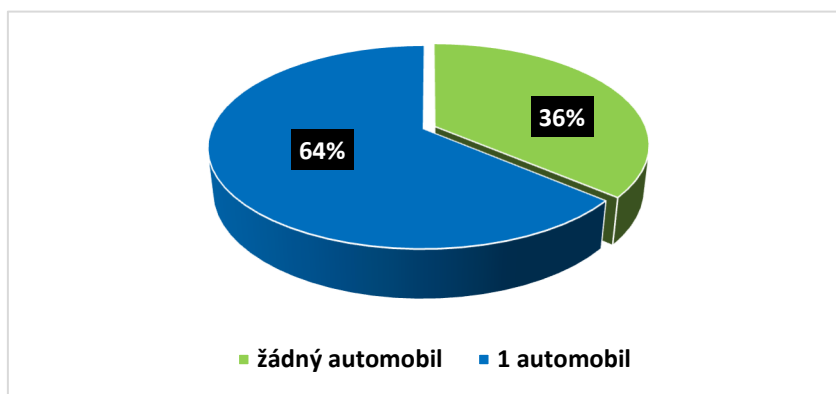
Hypotéza č. 4:

V současné době vlastní téměř každá rodina minimálně jeden osobní automobil. Před rokem 1989 mnoho domácností osobní automobil nevlastnilo.

Získaná data ukázala, že v domácnostech 89 % respondentů se nachází minimálně 1 osobní automobil. Pouze 11 % oslovených uvedlo, že se v jejich domácnosti v současné době nenachází žádný automobil. Situace před rokem 1989 byla následující: 64 % dotazovaných

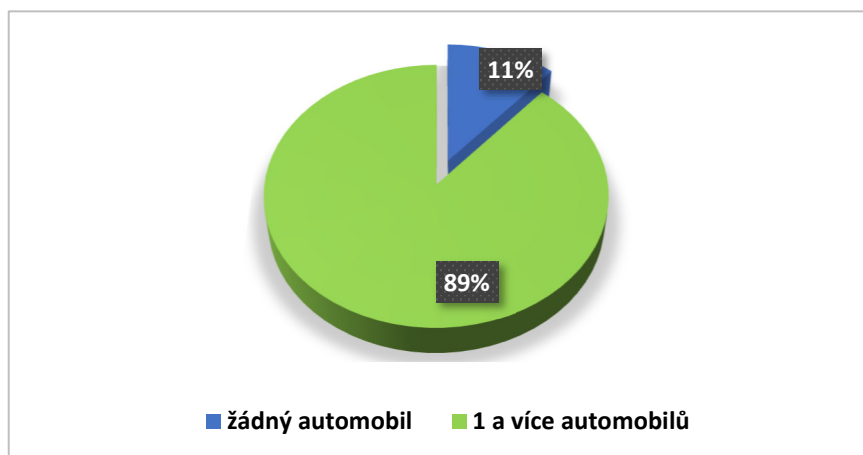
uvedlo, že se v jejich domácnostech nacházel 1 automobil a pouze 36 % oslovených označilo, že žádný osobní automobil nevlastnilo.

Graf 42: Struktura respondentů dle vlastnictví osobního automobilu

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Graf 43: Struktura respondentů dle vlastnictví osobního automobilu před rokem 1989

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

Na základě analýzy získaných dat můžeme konstatovat, že první část hypotézy, která předpokládala, že v současnosti vlastní téměř každá rodina alespoň jeden osobní automobil, odpovídá skutečnosti, protože 89 % dotazovaných potvrdilo vlastnictví automobilu. Na druhé straně, část hypotézy tvrdící, že před rokem 1989 mnoho domácností nemělo vlastní automobil, nelze na základě dat zcela potvrdit, neboť více než polovina respondentů (64 %) uvedla, že v jejich domácnosti automobil byl. Hypotéza je tedy platná jen částečně.

Hypotéza č. 5:

Před rokem 1989 využívali obyvatelé obce Budišovice pro cestování do zaměstnání především autobusovou dopravu. V současnosti využívají pro cestování do zaměstnání spíše automobilovou dopravu.

Analýza primárních dat odhalila velkou změnu ve využívání dopravních prostředků pro cestu do zaměstnání. Zatímco v současnosti preferuje osobní automobil více než polovina dotazovaných (53 %), před rokem 1989 byl hlavním dopravním prostředkem autobus, který využívalo 89 % respondentů. Pouhých 6 % užívalo k cestě do zaměstnání osobní automobil. Tato data svědčí o výrazném posunu v mobilitě obyvatel a také o změnách v infrastruktuře a dostupnosti dopravních služeb. Na základě těchto zjištění je možné výše uvedenou hypotézu potvrdit.

Hypotéza č. 6:

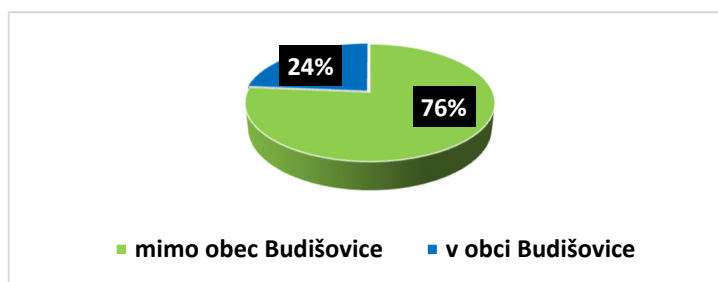
Novousedlíci tráví většinu volnočasových aktivit spíše mimo obec Budišovice.

Primární data získaná z dotazníkového šetření ukázala, že celkem 60 % všech dotazovaných tráví většinu svého volného času v obci Budišovice a 40 % respondentů uvedlo, že tráví své volnočasové aktivity mimo obec Budišovice.

Následná analýza volnočasových aktivit obyvatel obce Budišovice odhalila výrazný rozdíl mezi starousedlíky a novousedlíky. Zatímco většina starousedlíků se rozhoduje trávit volný čas v rámci obce, drtivá většina novousedlíků dává přednost aktivitám mimo Budišovice.

Na základě výše uvedených zjištění je možné potvrdit platnost této hypotézy.

Graf 44: Struktura novousedlíků dle místa trávení volného času

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

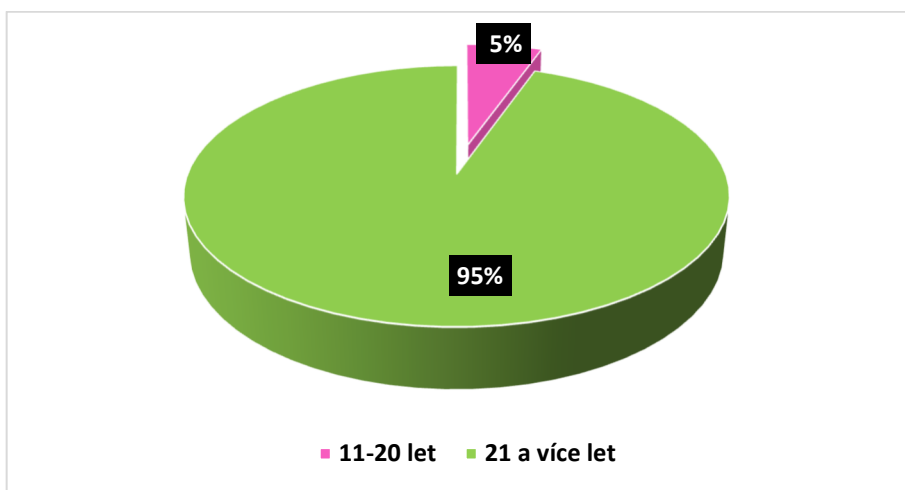
Hypotéza č. 7:

Novousedlíci se příliš nezapojují do místních spolků, členy těchto spolků jsou spíše starousedlíci.

Celkem 37 respondentů uvedlo, že jsou členy nějakého místního spolku. V podkapitole 5.2 je podrobné znázornění dle jednotlivých klubů. Aby bylo možné stanovenou hypotézu ověřit, bylo potřeba vzorek respondentů uvádějící nějaké členství v místním spolku podrobněji analyzovat ve vztahu k délce života v obci Budišovice.

Analýza členství v místních spolcích ukazuje, že angažovanost v komunitních aktivitách je výrazně vyšší u dlouhodobě usazených obyvatel obce Budišovice. S 95 % členů spolků žijících v obci déle než 21 let je možné potvrdit hypotézu o silné korelaci mezi délkou bydlení a zapojením do místních společenských struktur.

Graf 45: Struktura respondentů, kteří jsou členy nějaké spolku dle délky života v obci Budišovice

Zdroj: dotazníkové šetření – vlastní zpracování

6 Diskuse

Hlavním cílem diplomové práce bylo pomocí výzkumného šetření analyzovat životní styl obyvatelstva obce Budišovice po transformačním období roku 1989. Práce se soustředila na zhodnocení současného způsobu života obyvatel ve srovnání se životním stylem, který byl typický pro venkov před rokem 1989. Tímto srovnáním se práce snažila odhalit, jaké sociální, ekonomické a kulturní proměny nastaly a jak tyto proměny ovlivnily každodenní život vesnického obyvatelstva.

Teoretická část diplomové práce se věnuje detailnímu rozboru venkovského prostředí, jeho charakteristik a funkcí, přičemž kladla zvláštní důraz na typologii českého venkova a jeho proměny po roce 1989. Práce zkoumá životní styl obyvatel venkova a kontrastuje jej se životním stylem městské populace, což umožňuje hlubší pochopení rozdílů mezi těmito dvěma prostředími. Dále je zde analyzována kvalita života, která je posuzována z různých úhlů pohledu.

Volba obce Budišovice pro výzkumné šetření diplomové práce vychází z osobního propojení autorky s touto lokalitou. Budišovice představují pro autorku nejen místní znalost a přístup k informacím, ale také možnost hlubšího vhledu do sociálních vazeb a historického vývoje obce, který je pro pochopení současného životního stylu jejich obyvatel klíčový.

Konstrukce hypotéz je základním kamenem každého výzkumného šetření, neboť představuje předpoklady, které jsou následně ověřovány pomocí shromážděných dat. V této práci byla stanovena jedna hlavní hypotéza, která reflektuje obecnou myšlenku a zaměření studie, zatímco sedm pracovních hypotéz se zaměřuje na specifitější aspekty zkoumaného tématu. Tato rozdělení umožňuje systematický přístup k analýze a interpretaci dat, zároveň poskytuje strukturovaný rámec pro diskusi výsledků.

Obecná hypotéza vycházela z předpokladu, že s postupující urbanizací a společenskými změnami po roce 1989 došlo k transformaci tradičního venkovského způsobu života v obci Budišovice směrem k městskému životnímu stylu. Tento předpoklad byl ověřován na základě analýzy dat a srovnání s historickými údaji, a to s cílem identifikovat klíčové aspekty změn ve způsobu života obyvatel, včetně volnočasových aktivit, pracovních návyků a sociální interakce.

První hypotéza předpokládala, že pěstování ovoce a zeleniny je aktivitou, která je více charakteristická pro starousedlíky než pro novousedlíky v obci Budišovice. Tento předpoklad vycházel z představy, že starousedlíci, kteří mají k obci a půdě delší vztah, mají také silnější vazby k tradičním venkovským aktivitám, jako je zahradničení. Naopak se očekávalo, že novousedlíci, kteří do obce přišli nedávno, tyto aktivity nemají tak zažité a možná ani nemají dostatečné podmínky pro jejich provozování. Výsledky výzkumného šetření tuto hypotézu potvrdily, když ukázaly, že většina starousedlíků si zachovala zvyk pěstování ovoce a zeleniny, zatímco novousedlíci se těmto aktivitám věnují méně často.

Druhá pracovní hypotéza, která předpokládala, že chov drůbeže a hospodářských zvířat je opět doménou především starousedlíků, zatímco novousedlíci takové aktivity neprovozují, byla výzkumným šetřením potvrzena. Analýza dat ukázala, že právě mezi starousedlíky převládá tradice chovatelství, což je v souladu s kulturními zvyklostmi a předáváním zkušeností z generace na generaci. Naopak novousedlíci se k těmto činnostem věnují minimálně nebo vůbec, což může souviset s jejich životním stylem, prostorovými možnostmi či jinými prioritami.

Třetí hypotéza výzkumu se zaměřila na nákupní chování obyvatel obce Budišovice a předpokládala, že většina z nich upřednostňuje pro své běžné nákupy supermarkety a hypermarkety ve větších městech v okolí. Data z dotazníkového šetření ukázala, že lokální obchod s potravinami slouží obyvatelům převážně pro občasný nákup nejnnutnějších potravin. Zjištění tedy potvrzují hypotézu, že dominantním místem pro běžné nákupy nejsou místní obchody, ale velké obchodní řetězce situované mimo obec.

Čtvrtá hypotéza se zabývala mírou vlastnictví osobních automobilů mezi obyvateli obce Budišovice v současnosti ve srovnání s obdobím před rokem 1989. Zatímco první část hypotézy, která prohlašovala vysokou současnou míru vlastnictví vozidel, byla potvrzena, historická část hypotézy byla vyvrácena, neboť získaná data ukázala, že i před rokem 1989 byla v obci Budišovice vysoká míra vlastnictví osobních automobilů. Hypotéza mohla být potvrzena tedy jen částečně.

Pátá hypotéza byla zaměřena na změny ve využívání dopravních prostředků obyvateli obce Budišovice na cestách do zaměstnání. Výzkumné šetření potvrdilo, že obyvatelé obce Budišovice výrazně změnili způsob, jakým cestují do zaměstnání. Zatímco před rokem 1989 byla autobusová doprava hlavním prostředkem pro cestu do práce, v současnosti

převládá u většiny obyvatel využití osobního automobilu. Tato změna v dopravních návycích odráží celkový trend rostoucí motorizace a možná také změny v dostupnosti a kvalitě veřejné dopravy.

Šestá hypotéza zkoumala volnočasové preference novousedlíků v obci Budišovice a předpokládala, že tyto aktivity se převážně odehrávají mimo obec. Výzkumná data potvrdila tuto hypotézu, ukazujíc na skutečnost, že novousedlíci mají tendenci vyhledávat volnočasové příležitosti a zařízení v širším regionálním kontextu, mimo hranice obce, což může být důsledkem různých faktorů, včetně dostupnosti a kvality místních volnočasových aktivit.

Sedmá hypotéza se zaměřovala na míru zapojení novousedlíků do místních spolků a komunitních aktivit v obci Budišovice. Výsledky šetření ukázaly, že starousedlíci jsou ti, kteří se aktivněji podílejí na společenském životě v obci a jsou členy různých spolků. Naopak novousedlíci vykazují nižší míru zapojení v těchto místních organizacích.

Výzkumné šetření poskytlo důležité poznatky o tom, jak se životní styl v obci Budišovice od roku 1989 vyvinul. Analýza dat potvrdila obecnou hypotézu, že tradiční venkovský styl života byl v mnoha aspektech nahrazen městským životním stylem. Tento závěr je podložen potvrzením všech pracovních hypotéz, které se týkaly změn ve způsobech pěstování, chovu zvířat, nákupních preferencí, používání osobních automobilů, dopravy do zaměstnání, volnočasových aktivit a zapojení do společenského života.

7 Závěr

Diplomová práce se soustředila na zkoumání proměn životního stylu obyvatel venkovské obce Budišovice ležící v těsné blízkosti měst Opavy a Ostravy. Cílem bylo zjistit, jak se změnil životní styl obyvatel od roku 1989, a to s ohledem na sociální, ekonomické a kulturní aspekty.

V teoretických východiscích diplomové práce byl kladen důraz na objasnění klíčových pojmů a konceptů, které jsou základem pro pochopení tématu. Byly zde definovány oblasti, jako je venkov a jeho charakteristiky, funkce a typologie, stejně tak byly vysvětleny rozdíly mezi různými typy sídel, jako jsou město, městys a statutární město. Práce nastínila také specifika venkova po roce 1989, což představuje důležitý rámec pro další empirický výzkum. Dále se tato část práce zaměřila na rozbor životního stylu, kde byla analyzována specifika a rozdíly mezi venkovským a městským způsobem života, a další oblastí byla oblast kvality života.

V rámci diplomové práce byla věnována speciální pozornost charakteristice obce Budišovice. V samostatné kapitole byla představena historie obce, popis současného života a demografické struktury obyvatelstva. Byly zde rozebrány místní sportovní organizace, spolky a komunitní aktivity, stejně jako zvyky a tradice, které formují unikátní kulturu a identitu této lokality.

Empirické šetření prováděné v rámci diplomové práce se věnovalo zkoumání životního stylu obyvatel obce Budišovice. Výzkumu se zúčastnili respondenti starší 40 let a největší skupina těchto respondentů byla tvořena obyvateli žijícími v obci déle než 21 let, kteří byli pro potřeby této práce charakterizováni jako starousedlíci. Zjištění ukázala, že i přes vysoký počet obyvatel žijících v rodinných domech se v obci projevuje trend urbanizace, který ovlivňuje tradiční venkovský životní styl. Analýza bydlení ukázala, že polovina respondentů žije v domech postavených před rokem 1989, z nichž pětina prošla rekonstrukcí. Výzkum dále ukázal, že tradiční aktivity jako pěstování ovoce a zeleniny či chov hospodářských zvířat jsou v obci Budišovice převážně doménou starousedlíků. Většina obyvatel preferuje nákupy v supermarketech a hypermarketech v blízkých městech, přičemž místní obchody využívají jen zřídka. Výzkum dále odhalil, že cestování do zaměstnání obyvatel obce Budišovice se výrazně liší od situace před rokem 1989.

Zatímco dnešním trendem je cestování do zaměstnání převážně osobními automobily, v dobách před rokem 1989 využívali lidé především autobusovou dopravu, byť se ukázalo, že v této době se nacházel osobní automobil ve větším počtu domácností, než se předpokládalo. Výsledky také potvrdily, že novousedlíci tráví volný čas mimo obec a nezapojují se tolik do místních spolků, na rozdíl od starousedlíků, kteří mají tendenci udržovat tradiční způsob života.

Cílem této diplomové práce bylo provést komplexní analýzu a porovnání životního stylu venkovského obyvatelstva obce Budišovice v současnosti a před rokem 1989. Práce byla zaměřena na identifikaci a hodnocení změn ve zvyklostech, sociálních strukturách, ekonomických aktivitách a společenském životě obyvatel této obce. Tento cíl byl sledován prostřednictvím výzkumného šetření, které zahrnovalo stanovení a následné ověření jedné hlavní a sedmi pracovních hypotéz. Empirické šetření bylo prováděno na vzorku 141 dotazovaných, výsledky proto není možné generalizovat a aplikovat na všechny obyvatele obce Budišovice. Avšak pro účely této konkrétní diplomové práce je tento vzorek považován za adekvátní a poskytuje solidní základ pro naplnění stanoveného cíle práce.

8 Seznam použitých zdrojů

BINEK, Jan. *Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Brno: GaREP, 2009. ISBN 978-809-0430-808.

BLAŽEK, Bohuslav. *Venkovy: Anamnéza, diagnóza, terapie*. Brno: Era, 2004. ISBN 80-86517-90-X.

BOHÁČKOVÁ, Ivana – HRABÁNKOVÁ, Magdalena. *Strukturální politika Evropské unie*. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-111-6.

ČIHOVSKÝ, Jaroslav. Životní styl jako mnohoaspektový fenomén. In *Aktuální problémy životního stylu: sborník referátů příspěvků ze semináře sekce sociologie integrálního zkoumání člověka a sekce sociologie kultury a volného času*. Praha: UK, Filozofická fakulta pro Masarykovu českou sociologickou společnost při AV ČR, 2005. ISBN 80-7308-131-8.

DUFFKOVÁ, Jana – URBAN, Lukáš – DUBSKÝ, Josef. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-123-6.

GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-28-7.

GURKOVÁ, Elena. *Hodnocení kvality života: pro klinickou praxi a ošetrovatelský výzkum*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-7357-5.

KOLESÁROVÁ, Karolína, 2016. *Životní styl v informační společnosti*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-7452-119-5.

KLUFOVÁ, Renata. *Demografický vývoj a typologie českého venkova v kontextu prostorových souvislostí*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-733-1.

KRAUS, Bohuslav – POLÁČKOVÁ, Věra a kol. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2011. ISBN 80-7315-004-2.

KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2456-0.

MACKOVIČ, Vladimír. Vybrané aspekty zemědělské výstavby ve venkovském prostoru, *Urbanismus a územní rozvoj*, 2003, roč. VI., č. 5.

MAJEROVÁ, Věra a kol., *Český venkov 2004: Život mladých a starých lidí*. Praha: ČZU v Praze, 2005. ISBN 80-213-1281-5.

MAJEROVÁ, Věra a kol. *Sociologie venkova a zemědělství*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2006. ISBN 80-213-0651-3.

MAJEROVÁ, Věra a kol. *Český venkov 2008: Proměny venkova*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2009. ISBN 978-80-213-1911-0.

MAŘÍKOVÁ, Hana – PETRUSEK, Miloslav – VODÁKOVÁ, Alena a kol., *Velký sociologický slovník*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

MATES, Pavel – WOKOUN, René. *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha: Linde, 2016. ISBN 80-7201-608-3.

MLČOCH, Lubomír – SOJKA, Milan – MACHONIN, Pavel. *Ekonomické a společenské změny v české společnosti po roce 1989: (alternativní pohled)*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0119-2.

NEŠPOR, Karel. *Sebeovládání a životní styl*, Meduňka, 2008, č. 4. ISSN 1214-4932.

PAYNE, Jan. *Kvalita života a zdraví*. Praha: TRITON, 2005. ISBN 80-7254-6570.

PERLÍN, Radim – HUPKOVÁ, Martina. *Venkovy a venkované: doprovodná publikace k výstavě*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2010. ISBN 978-80-87147-27-6.

POSPĚCH, Pavel a kol. *Vynalézání venkova v ČR po roce 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. ISBN 978-80-7325-353-0.

SLEPIČKA, Alois. *Venkov a/nebo město. Lidé / sídla / krajina*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1981. ISBN 25-138-81.

VYSEKALOVÁ, Jitka. *Chování zákazníka: jak odkrýt tajemství „černé skříňky“*. Praha: Grada, 2011. Expert. ISBN 978-80-247-3528-3.

ZAHRADNÍK, Petr. *Kohezní politika Evropské Unie*. Praha: Beckova edice ekonomie. C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-527-5.

Internetové zdroje:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Okresy* [online]. [cit. 2023-04-15] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xt/okresy>

DATABÁZE STRATEGIÍ. PORTÁL STRATEGICKÝCH DOKUMENTŮ V ČR. *Program rozvoje venkova 2014–2020-10. aktualizované znění (2022)* [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/program-rozvoje-venkova-schvalene-zneni-10.modifikace.pdf

DEMOGRAFICKÝ PORTÁL MUNICIPALITY. OBEC: BUDIŠOVICE. [online]. [cit. 2023-12-12]. Dostupné z: <https://demografickyportal.cz/moje-app/?actionApp=muni&myappid=568261&parentID=568261&parentType=muni&visitor=1>

DUFFKOVÁ, Jana. *Životní způsob/styl a jeho variantnost. 2006*. [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné na [www:<http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotnihostylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_>](http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotnihostylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_>).

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. 2019. *Koncepce rozvoje venkova* [online]. Praha: MMR ČR [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: https://mmr.cz/getmedia/279d5264-6e9e-4f80-ba4a-c15a26144cd0/Koncepce-rozvoje-venkova_202001.pdf.aspx

MSK, 2023. *Poznejte moravskoslezský kraj* [online]. [cit.2023-02-02]. Dostupné z: https://www.msk.cz/cs/kraj/zivot_v_kraji/poznejte_moravskoslezsky-kraj-119/

PERLÍN, Radim. 2018. *Venkov, typologie venkovského prostoru* [online]. Praha: MV ČR [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/perlin-pdf>

RIS. *Budišovice (okres Opava)* [online]. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/568261-budisovice>

SPAARGAREN, Geert – VAN VLIET, J. M. Bas. Lifestyles, consumption and the environment. The ecological modernisation of domestic consumption. *Environmental Politics*, 2000. In MOL, P. J. Arthur – SONNENFELD, A. David (eds.). *Ecological Modernisation Around the World. Perspectives and Critical Debates*. Essex: Frank Cass & Co., 2000 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z WWW: . <<http://books.google.com/books?id=xykPQpitTnUC>>. ISBN 0-7146-5064-1.

STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND. 2015. *Program rozvoje venkova 2014–2020* [online]. [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.szif.cz/cs/prv2014>

SVOBODOVÁ, Hana –VĚŽNÍK, Antonín. Úvod do geografie venkova. *Funkce venkova*. 2014. [on-line]. [cit. 2023-08-10]. Dostupný z WWW. https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js14/g_venkov/web/pages/04-funkce-venkova.html

WHO: WHOQOL: *Measuring Quality of Life* [online]. 2023 [cit. 2023-30-03]. Dostupné z: <https://www.who.int/healthinfo/survey/whoqol-qualityoflife/en/>

Zákon č. 128/2000 Sb., Zákon o obcích (obecní zřízení). [online]. [cit. 2023-20-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>

Zákon č. 131/2000 Sb., Zákon o hlavním městě Praze. [online]. [cit. 2023-20-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-131>

9 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

9.1 Seznam obrázků

Obrázek 1: Maslowova hierarchie lidských potřeb	33
Obrázek 2: Mapa Moravskoslezského kraje	40
Obrázek 3: Mapa okresu Opava.....	44
Obrázek 4: Označení katastru obce Budišovice	45
Obrázek 5: Znak a vlajka obce Budišovice	45
Obrázek 6: Pomník na památku geodeta Františka Bartonce	46
Obrázek 7: Současný pohled na školku a kapli sv. Víta.....	47
Obrázek 8: Historický pohled na školu a kapli sv. Víta	48
Obrázek 9: Znak TJ Sokol Budišovice	51
Obrázek 10: Oslavy 125 let SDH Budišovice 2013	52

9.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozloha, počet obcí a částí obcí v Moravskoslezské kraji a jeho okresech	36
Tabulka 2: Obyvatelstvo Moravskoslezského kraje k 1.1.2023	37
Tabulka 3: Nezaměstnanost v Moravskoslezském kraji a jeho okresech v 1.čtvrtletí 2023	40
Tabulka 4: Instituce v obci Budišovice.....	50
Tabulka 5: Počet subjektů v obci Budišovice podle právní formy v roce 2021	50

9.3 Seznam grafů

Graf 1: Počet obyvatel dle rozložení v jednotlivých krajích k 31.3.2023	36
Graf 2: Znázornění přistěhovalých a vystěhovalých obyvatel v jednotlivých okresech Moravskoslezského kraje k 1.1.2023.....	37
Graf 3: Průměrná hrubá mzda v jednotlivých krajích k 31.3.2023.....	38
Graf 4: Obyvatelstvo Moravskoslezského kraje ve věku 15 a více let podle nejvyššího dosaženého vzdělání	39
Graf 5: Věkové rozložení obyvatel v okrese Opava k 31.12.2022	41
Graf 6: Fyzické a obchodní společnosti v okrese Opava v letech 2000-2022	42
Graf 7: Počet nezaměstnaných v okrese Opava v letech 2000-2022	43
Graf 8: Rozložení pozemků v obci Budišovice podle druhu (v ha).....	44

Graf 9: Počet obyvatel v obci Budišovice v letech 1990-2023.....	48
Graf 10: Věková struktura obyvatel obce Budišovice	49
Graf 11: Vývoj počtu obyvatel dle pohlaví	49
Graf 12: Návratnost dotazníků.....	58
Graf 13: Věková struktura respondentů.....	59
Graf 14: Struktura respondentů dle pohlaví.....	59
Graf 15: Struktura respondentů podle vzdělání	60
Graf 16: Struktura respondentů dle ekonomické aktivity.....	60
Graf 17: Struktura respondentů dle délky života v obci Budišovice	61
Graf 18: Rozdělení respondentů dle vlastnického práva k nemovitosti	62
Graf 19: Obydlí podle typu (jednogeneační, vícegeneační).....	63
Graf 20: Rozdělení bydlení podle stáří nemovitosti	63
Graf 21: Vztah respondentů k obci Budišovice	64
Graf 22: Pěstování ovoce a zeleniny v současnosti a před rokem 1989	65
Graf 23: Chov hospodářských zvířat v současnosti a před rokem 1989.....	66
Graf 24: Struktura respondentů, kteří nechovají žádná hospodářská zvířata dle délky života v obci Budišovice.....	67
Graf 25: Struktura respondentů dle četnosti nákupů v místním obchodě.....	68
Graf 26: Struktura respondentů dle četnosti nákupů v supermarketech a hypermarketech.....	68
Graf 27: Respondenti podle četnosti nákupů v obchodech vedlejších obcí	69
Graf 28: Struktura respondentů dle počtu osobních automobilů v domácnosti v současnosti a před rokem 1989	70
Graf 29: Struktura respondentů dle místa výkonu zaměstnání	71
Graf 30: Způsob dopravování respondentů do zaměstnání	71
Graf 31: Způsob dopravy respondentů do zaměstnání před rokem 1989	72
Graf 32: Struktura respondentů dle místa trávení volného času.....	73
Graf 33: Struktura respondentů trávících volný čas převážně v obci Budišovice dle délky života v obci.....	73
Graf 34: Věková struktura respondentů trávících volný čas v obci Budišovice.....	74
Graf 35: Struktura respondentů dle členství v místních spolcích	75
Graf 36: Pěstování ovoce a zeleniny dle délky života v obci	76
Graf 37: Struktura respondentů, kteří nepěstují ovoce ani zeleninu dle délky života v obci	77

Graf 38: Struktura respondentů chovajících nějaká hospodářská zvířata dle délky života v obci Budišovice.....	78
Graf 39: Struktura respondentů podle chovu hospodářských zvířat.....	78
Graf 40: Struktura respondentů uvádějících, že nechovají žádná hospodářská zvířata dle délky života v obci.....	79
Graf 41: Struktura respondentů dle místa a četnosti nakupování.....	80
Graf 42: Struktura respondentů dle vlastnictví osobního automobilu.....	81
Graf 43: Struktura respondentů dle vlastnictví osobního automobilu před rokem 1989.....	81
Graf 44: Struktura novousedlíků dle místa trávení volného času.....	82
Graf 45: Struktura respondentů, kteří jsou členy nějaké spolku dle délky života v obci Budišovice.....	83

9.4 Seznam použitých zkratk

ČSÚ – Český statistický úřad

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

SDH Budišovice – Sbor dobrovolných hasičů Budišovice

TJ Sokol Budišovice – Tělovýchovná jednota Sokol Budišovice

10 Příloha: Dotazník

DOTAZNÍK PRO OBYVATELE OBCE BUDIŠOVICE

Dobrý den,

Pro svou diplomovou práci bych Vás ráda požádala o vyplnění tohoto anonymního dotazníku, který je určen pro dospělé obyvatele obce Budišovice, kteří jsou starší 40 let.

Prosím o zakroužkování možné varianty.

Předem děkuji za Vaši ochotu a pravdivé vyplnění dotazníku, který Vám zabere pouze pár minut.

1. Jste:

1.1 muž

1.2 žena

2. Prosím uveďte, do jaké věkové kategorie spadáte:

2.1 40-50 let

2.3 61-70 let

2.2 51-60 let

2.4 71 a více let

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

3.1 základní

3.3 střední odborné s maturitou

3.2 vyučen/vyučena

3.4 vysokoškolské

4. Uveďte prosím zaměstnání:

4.1 zaměstnanec

4.4 mateřská/rodičovská dovolená

4.2 OSVČ

4.5 nezaměstnaný

4.3 důchodce (starobní/invalidní)

5. Jak dlouho bydlíte v obci Budišovice?

5.1 méně než 5 let

5.3 11-20 let

5.2 6-10 let

5.4 21 a více let

6. Bydlíte:

6.1 ve vlastním rodinném domě

6.4 v pronajatém bytě

6.2 ve vlastním bytě

6.5 jinde

6.3 v pronajatém domě

7. Pokud bydlíte v rodinném domě, je Váš dům:

- 7.1 jednogeneční
- 7.2 vícegenerační
- 7.3 nebydlím v rodinném domě

8. Kolik generací žije ve vaší domácnosti?

- 8.1 1 generace (já s manželem/manželkou nebo partnerem/partnerkou)
- 8.2 2 generace (já + rodiče)
- 8.3 3 generace (já + rodiče + prarodiče)

9. Pokud bydlíte v rodinném domě, zařad'te prosím stáří domu:

- 9.1 starší výstavba (postaven před rokem 1989)
- 9.2 starší výstavba (postaven před rokem 1989, prošel rekonstrukcí)
- 9.3 dům vystaven po roce 1989
- 9.4 nebydlím v rodinném domě

10. Uved'te prosím vztah k obci Budišovice:

- 10.1 jsem rodák, celý svůj život žiji v obci Budišovice
- 10.2 přivdala jsem se zde/přiženil jsem se zde
- 10.3 koupil jsem zde dům
- 10.4 koupil jsem zde pozemek a postavil dům
- 10.5 jsem rodák, odstěhoval jsem se mimo obec, ale nyní opět žiji v obci v domě rodičů
- 10.6 jsem rodák, odstěhoval jsem se mimo obec, ale nyní opět žiji v obci, koupil jsem zde dům
- 10.7 jsem rodák, odstěhoval jsem se mimo obec a nyní opět žiji v obci, postavil jsem dům
- 10.8 pronajal jsem si v obci dům/byt

11. Pěstujete ovoce a zeleninu?

- 11.1 Ano, pěstuji mnoho druhů ovoce i mnoho druhů zeleniny
- 11.2 Pěstuji pouze několik málo druhů ovoce a zeleniny
- 11.3 Nepěstuji žádné ovoce ani zeleninu

12. Pěstoval/a jste ovoce a zeleninu také před rokem 1989? Pokud jste před rokem 1989 byli v dětském věku, uveďte prosím, zda pěstovali ovoce a zeleninu Vaši rodiče.

- 12.1 ano, pěstovali jsme mnoho druhů ovoce a zeleniny
- 12.2 pěstovali jsme pouze několik málo druhů ovoce a zeleniny
- 12.3 žili jsme na vesnici, ale nikdy jsme žádné ovoce a zeleninu nepěstovali
- 12.4 žili jsme ve městě a nikdy jsme žádné ovoce a zeleninu nepěstovali

13. Chováte nějaké z níže uvedených hospodářských zvířat?

- 13.1 Chovám slepice a králíky
- 13.2 chovám pouze slepice
- 13.3 chovám více druhů drůbeže
- 13.4 chovám více druhů drůbeže ě skot, vepře, ovce, aj.
- 13.5 nechovám žádná hospodářská zvířata

14. Choval/a jste nějaká hospodářská zvířata před rokem 1989? Pokud jste byli v dětském věku, uveďte prosím, zda chovali nějaká hospodářská zvířata vaši rodiče.

- 14.1 chovali jsme slepice a králíky
- 14.2 chovali jsme pouze slepice
- 14.3 chovali jsme více druhů drůbeže
- 14.4 chovali jsme více druhů drůbeže + skot, vepře, ovce aj.
- 14.5 žádná hospodářská zvířata jsme nechovali

15. Nakupujete v místním obchodě?

- 15.1 ano, obstarávám zde téměř všechny nákupy (malé i velké)
- 15.2 výjimečně, obstarám zde nejnutnější drobné nákupy
- 15.3 nikdy zde nenakupuji

16. Obstaráváte nákupy v supermarketech či hypermarketech v okolních městech Opava nebo Ostrava?

- 16.1 ano, obstarávám zde téměř všechny nákupy (malé i velké)
- 16.2 výjimečně, obstarám zde nejnnutnější drobné nákupy
- 16.3 nikdy zde nenakupuji

17. Obstaráváte nákupy v obchodech ve vedlejších obcích? (například Pustá Polom, Velká Polom, Hrabyně aj.)

- 17.1 ano, obstarávám zde téměř všechny nákupy (malé i velké)
- 17.2 výjimečně
- 17.3 nikdy zde nenakupuji

18. Uveďte prosím, kolik osobních automobilů vlastní vaše domácnost.

- 18.1 žádný osobní automobil
- 18.2 1 osobní automobil
- 18.3 2 osobní automobily
- 18.4 3 a více osobních automobilů

19. Vlastnila vaše domácnost osobní automobil před rokem 1989? Pokud ano, uveďte prosím, kolik osobních automobilů se ve vaší domácnosti nacházelo

- 19.1 žádný osobní automobil
- 19.2 1 osobní automobil
- 19.3 2 osobní automobily
- 19.4 3 a více osobních automobilů

20. Prosím uveďte místo svého pracoviště:

- 20.1 v místě bydliště
- 20.2 v nedaleké obci
- 20.3 v okolním městě
- 20.4 pracuji z domova
- 20.5 nepracuji (jsem důchodce, na mateřské/rodičovské dovolené, v evidenci ÚP)
- 20.6 jinde

21. Uved'te prosím, jakým způsobem se nejčastěji dopravujete do zaměstnání

21.1 autobusem	21.5 pěšky
21.2 osobním automobilem	21.6 spolujízdou
21.3 na motocyklu/skútru	21.7 nepracuji
21.4 na bicyklu	

22. Uved'te prosím, jakým způsobem jste se nejčastěji dopravoval/a do zaměstnání před rokem 1989. Pokud jste v té době ještě nepracovali, uved'te prosím, jakým způsobem se do zaměstnání dopravovali Vaši rodiče.

22.1 autobusem	22.5 pěšky
22.2 osobním automobilem	22.6 spolujízdou
22.3 na motocyklu/skútru	22.7 nepracuji
22.4 na bicyklu	

23. Uved'te prosím, kde trávíte nejčastěji svůj volný čas.

- 23.1 většinu svých volnočasových aktivit vykonávám v obci Budišovice
- 23.2 v okolních městech (bary, obchody, přátelé, sport)
- 23.3 jinde

24. Jste členem/členkou nějakého z níže uvedených místních spolků?

(můžete použít více odpovědí)

- 24.1 jsem členem TJ Sokol Budišovice
- 24.2 jsem členem Sboru dobrovolných hasičů Budišovice
- 24.3 jsem členem Mysliveckého spolku Benitky – Pustá Polom
- 24.4 jsem členem ochotnického souboru Budík
- 24.5 nejsem členem žádného místního spolu